

Looduskaitseaduse ja jahiseaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskiri

1. Sissejuhatus

1.1. Sisukokkuvõte

Looduskaitseadus (edaspidi ka *LKS*) võeti vastu 21. aprillil 2004. aastal ning selle eesmärk on looduse kaitsmine selle mitmekesisuse säilitamise, looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku, taimestiku ja seenestiku liikide soodsa seisundi tagamisega, samuti loodusvarade säästlikule kasutamisele kaasaaitamisega.

Eelnõukohase seadusega on kavas teha mitu sisulist muudatust:

- muudetakse ja korrastatakse vastutussätteid, eelkõige suurendatakse juriidiliste isikute karistusmäärasid ja täpsustatakse väärtekoosseisud. Vastutussätete ajakohastamisega viiakse need proportsionaalseks rikkumise iseloomu ja füüsilisele isikule ette nähtud karistusmääraga. Samuti korrastatakse loodusobjektile tekitatud kahju hüvitamise sätteid, peamiselt I kategooria liikide ja suurkiskjate korral;
- sätestatakse raamistik, mis on vajalik looduskaitseaduse ja Euroopa Liidu looduse kaitse eesmärkide tagamiseks, milleks on kaitsta riiklikult Eesti maismaast tõhusalt 30%;
- täpsustatakse loodusobjektide kaitse alla võtmise korda sätestades, et ettepaneku kaitse alla võtmise algatamiseks saab esitada vaid Keskkonnaamet;
- luuakse nõuded, et tagada nende alade kaitse, mis on määratud hüvitus- või leevendusaladeks ja kus on vaja rakendada liigile või elupaigale tekitatava kahju kompenseerimiseks meetmeid;
- kaitstaval loodusobjektidel keelatakse lageraie ja veerraie ning täpsustatakse muude raiete tegemise tingimusi;
- täpsustatakse pestitsiidide kasutamist kaitstavatel loodusobjektidel;
- maade omandamise regulatsiooni lisatakse erisus, et riik üldjuhul ei omanda kinnisasja, mille puhul oli isikule juba omandamise hetkel teada, et see kavandatakse looduskaitse alla võtta. Muudetakse teadlikult looduskaitse piirangutega kinnisasja omandanud isikute puhul hilisemal kaitsekorra rangemaks minekul hüvitamise arvestamist. Ja otsustusõigus kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnisasjade riigile omandamise üle antakse Keskkonnaameti (edaspidi ka KeA) peadirektorile.
- täiendatakse kavade loetelu, millega lisaks kaitsekorralduskavale määratakse loodusliku metsa- ja sookoosluse taastamiseks vajalikud tegevused. Muudatus on seotud Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetlusega nr 2022/2002;
- korrastatakse ja täpsustatakse pärandniitude kaitseks kehtestatud korda. Hekseldamine ja niite maha jätmine ilma kaitseala valitseja nõusolekuta keelatakse ja sätestatakse selgemalt keeld sihtkaitsevööndis ja piiranguvööndis poollooduslike koosluste hävitamist või kahjustamist põhjustav tegevus. Samuti muudetakse loodushoiutoetuse rakendamise korda, et seda makstakse ka väljaspool kaitstavat ala.
- jahiseaduse muudatusega tõstetakse uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäär 8000 euroni. Samuti muudetakse jahiseadust selliselt, et jahiluba oleks võimalik väljastada elektrooniliselt, lisatakse KeA teenistusrelvade loetellu lisaks tulirelvadele ka gaasirelvad ning tehakse mõned muudatused vastutussätetesse.

Lisaks suurematele sisulistele muudatustele on plaanis täpsustada mitme LKSi sätte sõnastust, et muuta need selgemini mõistetavaks ja üheselt tõlgendatavaks:

- täpsustatakse püsielupaiga mõistet selliselt nagu seda praktikas tõlgendatakse ja rakendatakse;

- täiendatakse kaitse alla võtmise eelduste loetelu ökosüsteemide sidususe aspektiga, mis annab parema võimaluse tagada ohustatud taime- ja loomaliikide levimis- ja sigimisvõimalused ökosüsteemide vahel ning aitab vältida loodusalade asurkondade geneetilist vaesestumist.
- täiendatakse nende kinnisasjade nimekirja, mille võõrandamisel või asjaõigusega koormamisel peab asjakohane leping sisaldama loodusobjektiga seotud teavet, lisatakse ka kohaliku kaitse alla võetud loodusobjekti ja kaitsealuse liigi leiukohti sisaldavad kinnisasjad;
- tunnistatakse kehtetuks kaitsekohustuse teatiste kättetoimetamise kord, kuna see on juba sätestatud haldusmenetluse seaduses;
- lisatakse võimalus lubada kaitse-eeskirjaga kaitsealade sihtkaitsevööndis (SKV) rajada tee või tehnovõrgu ja -rajatis laiemal eesmärgil (mitte üksnes kaitseala, kinnistu või riigikaitse tarbeks);
- piiranguvööndisse (PV) lisatakse võimalus kaitse-eeskirjaga reguleerida ka maaparandussüsteemide rekonstrueerimis- ja hoiutöid ja täpsustatakse kaitstavatel aladel maaparandussüsteeme käsitlevaid sätteid;
- jäetakse välja veekaitsevööndit käsitlevad sätted, seda reguleerib veeseadus;
- täpsustatakse ranna ja kalda piiranguvööndi ja ehituskeeluvööndi ulatust ja mõisteid, mis iseloomustavad mereranna ja siseveekogude ülejutatavat ala. Lisatakse võimalus ka ranna ja kalda kaitse korraldamiseks koostada kaitsekorralduskava;
- lisatakse võimalus ranna ja kalda piiranguvööndis Keskkonnaameti nõusolekul riigikaitsetegevuste korral sõita mootorsõidukiga väljaspool selleks määratud teid;
- täpsustatakse õuemaa mõistet, et eristada see elamumaa mõistest. Seotud kohtuotsusega, mis tõlgendas õuemaa mõistet teisiti, kui oli seaduse algne mõte;
- ehituskeeluvööndi sätetes täpsustatakse linna mõistet, kuna haldusreformiga moodustati mitu linna, mille koosseisus on ka hajaasustusalasid ning kus väiksem ehituskeeluvöönd ei ole põhjendatud;
- tiheasustusalal puude raie sätet täiendatakse ja muudetakse üheselt arusaadavaks, et kohalik omavalitsus (edaspidi ka *KOV*) saab vajaduse korral reguleerida ja loastada tiheasustusalal nii üksikpuude kui ka nende osade raiumist ning lisatakse võimalus korraldada raiet väljaspool tiheasustusalal asuval elamumaal;
- täpsustatakse isendi mõistet tehingute tegemisel – nn isendi laiem mõiste, mis hõlmab lisaks tooteid, rakendub ka kodumaiste kaitsealuste liikidega tehinguid tehes. Praegu kehtib isendi laiem mõiste üksnes ohustatud liikidega kauplemise rahvusvahelise konventsiooniga (CITES) kaitstud liikide isenditega tehtavate tehingute korral;
- täpsustatakse veeliiklusrajatise mõistet. Täpsem mõiste on veeliiklust reguleeriv rajatis.
- täpsustatakse § 50 kohaseid, nn automaatse püsielupaiga kitsendusi, mis puudutavad sõidukitega sõitmist ja maakaabelliinide rajamist;
- täpsustatakse keelatud tegevuste nimekirja, mille kohaselt on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul või selle lõigul keelatud ka temperatuuri muutmine;
- välja jäetakse täiendus, et I kaitsekategooria loomaliigi surmamise erand kehtib üksnes imetaja kohta, ja lisatakse välja jäänud viide, et ka I kategooria looma surmamisest tuleb teavitada Keskkonnaametit;
- täiendatakse loodusliku linnustiku kaitse sätteid, lisades nõude, et tegevuste kavandamisel ja elluviimisel tuleb vältida looduslikult esinevate lindude häirimist ning pesade ja munade hävitamist ja kahjustamist või pesade kõrvaldamist;
- mittekaitsealuste loomade surmamist reguleeriv säte tunnistatakse kehtetuks, kuna selliste loomade surmamist reguleerib juba loomakaitse seadus;
- täpsustatakse võõrliike ja kodumaiste liikide võõrsilt sissetoodud isendeid käsitlevaid sätteid. Täpsustatakse võõrtaimeliikide loodusesse levitamise keeldu ning lisatakse täpsustus ka tegevuste kohta, mille eesmärk on võõrliikide arvukuse või leviku suurendamine looduses

või on see sellise tegevuse tagajärg. Võõrliikide ümberasustamise säte viiakse kooskõlla sätte algse mõttega ehk tehistingimustes ümberasustamise kord kehtib üksnes looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide korral. Ja võõrliike käsitlevat korda täiendatakse sättega, mille eesmärk on lubada pidada loomaliigi isendit, mis omandati enne selle liigi looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide nimekirja kandmist, kuni looma eluea lõpuni, kui välistatakse isendi paljunemine ja loodusesse pääsemine;

- lisatakse säte, mis annab selge kohustuse teatud võõrliikide tõrjet teha maaomanikul või maa valdajal;
- lisatakse abitus seisundis oleva looma mõiste ja vigastatud või hüljatud looma elujõulisuse taastamise määratlus;
- korrastatakse III kategooria liikide isendite ja selgrootute loomade loodusest eemaldamise korda, muutes selle selgemaks, et vältida olukorda, kus teaduseesmärgil III kategooria taimede korjamine on rangemini reguleeritud kui nende taimede lihtsalt korjamine. Ning muudetakse olukord, kus mittekaitsealuste selgrootute loomade püüdmine ja surmamine on rangemalt reguleeritud kui kaitsealuste selgrootute puhul;
- ajakohastatakse Euroopa Liidu hülgekaubandust reguleerivate määruste viiteid.

1.2. Eelnõu ettevalmistaja

Seaduseelnõu ja seletuskirja on koostanud Kliimaministeeriumi elurikkuse kaitse osakonna nõunikud Kadri Alasi (tel 626 2882, kadri.alasi@kliimaministeerium.ee), Merike Linnamägi (tel 626 2900, merike.linnamagi@kliimaministeerium.ee), Marika Erikson (6262880, marika.erikson@kliimaministeerium.ee) ja peaspetsialist Maris Pärn (tel 626 0730, maris.parn@kliimaministeerium.ee) ning metsaosakonna jahinduse nõunik Aimar Rakko (tel. 626 2808, aimar.rakko@kliimaministeerium.ee). Vastutussätete muutmise peatükk on koostatud koostöös Keskkonnaametiga.

Eelnõu õigusekspertiisi on teinud Kliimaministeeriumi õigusosakonna nõunik Džein Aunre (tel 626 0738, dzein.aunre@kliimaministeerium.ee), eelnõu ja seletuskirja keeleteimetaja oli Justiitsministeeriumi õigusloome korralduse talituse toimetaja Aili Sandre (aili.sandre@just.ee).

1.3. Märkused

Eelnõu ei ole seotud teiste menetluses olevate eelnõudega.

Eelnõu on seotud ELi õiguse rakendamisega. Sisulisest küljest on eelnõul puutumus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1143/2014 looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise ennetamise ja ohjamise kohta.

Vastutussätete muutmine on seotud karistusõiguse revisjoni eelnõuga 554 SE¹. Karistusõiguse revisjonist, mille tulemusena võeti vastu ja jõustus 01.01.2015 karistusseadustiku ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seadus, jäid välja keskkonna valdkonda jäävate seaduste, sh looduskaitseaduse muudatused, mida toonane Keskkonnaministeerium oli asunud kodifitseerima. LKSi vastutussätete ajakohastamisel on lähtutud karistusõiguse revisjoni põhimõtetest, mis on kajastatud karistusseadustiku ja sellega seondvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas.

¹ <https://www.riigikogu.ee/tegevus/eelnoud/eelnou/78433b29-8b2f-4281-a582-0efb9631e2ad/Karistusseadustiku%20muutmise%20ja%20sellega%20seondvalt%20teiste%20seaduste%20muutmise%20seadus>.

Vastutussätetel on vormiline puutumus järgmiste ELi õigusaktidega, mille järgi rikkumised eraldatakse eri väärteokoosseisude alla:

- 1) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 511/2014 geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokollist tulenevate kasutajate jaoks ette nähtud vastavusmeetmete kohta liidus;
- 2) nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta;
- 3) Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1007/2009 hülgetoodetega kauplemise kohta;
- 4) nõukogu määrus (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel.

Eelnõukohase seadusega muudetakse looduskaitseaduse redaktsiooni RT I, 11.06.2024, 10; jahiseaduse redaktsiooni RT I, 27.09.2023, 3.

Seaduse vastuvõtmiseks on vajalik Riigikogu poolthääle enamus.

Seaduseelnõu on kooskõlas Eesti Vabariigi põhiseadusega, kuna planeeritavate sätetega ei piirata ebaproportsionaalselt kodanike põhiõigusi ega kehtestata põhiseadusega vastuolus olevaid kohustusi.

2. Seaduse eesmärk

Eelnõukohase seaduse eesmärk on ajakohastada looduse kaitseks kehtestatud korda. Lisaks sisulistele muudatustele täpsustatakse mitme sätte sõnastust, et muuta need selgemaks ja üheselt mõistetavaks, vähendades sel viisil ametkondade töökoormust ning ressursikulu, mis kaasneb vaidlustega, sh eriti kohtuvaidlustega.

Eelnõu mõningate punktide ettevalmistamisele eelnes väljatöötamiskavatsus (EIS toimiku nr 16-1029). Väljatöötamiskavatsus (VTK) käsitles riigi ostueesõiguse kaotamist kinnisasja võõrandamisel, vastutussätete korrastamist (karistusmäärade ajakohastamist ja väärteokoosseisude täpsustamist) ning looma tekitatud kahju ennetamiseks rakendatud abinõudele tehtud kulutuste piirmäära tõstmist. Kooskõlastusprotsessis ei esitatud nimetatud muudatuste kohta vastuväiteid. Tehti ettepanekuid seletuskirja täiendamiseks ja täpsustamiseks, mida eelnõu koostamisel ka arvestati. Ostueesõiguse kaotamist ja loomakahjude sätteid menetleti eraldi eelnõu 301 SE raames.

Enamike punktide korral ei olnud VTK kohustuslik, kuna nende rakendamisega ei kaasne olulist õiguslikku muudatust ega muud olulist mõju või on muudatused vajalikud Eesti suhtes Euroopa Komisjoni algatatud rikkumismenetluse (nr 2022/2002) tõttu või linnudirektiivi paremaks ülevõtmiseks.

Täpsemad eesmärgid iga punkti kohta eraldi on välja toodud seletuskirja peatükis 3.

3. Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs

Eelnõu koosneb kolmest paragrahvist.

Eelnõu §-ga 1 muudetakse looduskaitseadust.

Punktidega 1 ja 7 täiendatakse § 2 lõikega 3 ja paragrahvi 13 lõigetega 3-5. Selle täiendusega sätestatakse eesmärk kaitsta riiklikult Eesti maa-alast 30 protsenti. 30% Eesti maismaa

loodusväärtuste tõhus kaitse on oluline ökoloogiline siht, mis aitab tagada looduse suuremat vastupidavust ka muutuvates kliimatingimustes ning kindlustada hea elukeskkonna säilimise tulevastele inimpõlvedele.

30% maismaa kaitse tagamise eesmärgiks on kindlustada läbi põlvkondade kestev kaitse Eesti looduse tuumikaladele ning kõigile Eesti loodusele omastele ökosüsteemidele, liikidele ja nende elupaikadele. Eesmärgiks on hallata kõiki kaitsealasid tulemuslikult, tagada neile parimatel teadmistel tuginev püsiv kaitse ja hea ökoloogiline seisund ning määrata selleks kindlaks selged kaitse-eesmärgid ja -meetmed ning seirata neid asjakohaselt.

Muudatus on seotud Euroopa Liidu elurikkuse strateegiaga aastani 2030, mille peamiseks eesmärgiks on kaitsta õiguslikult vähemalt 30% maismaast. Samuti on eesmärgiks lõimida loodusvõrgustikku ökoloogilised koridorid ning kaitsta rangelt vähemalt kolmandikku kaitsealadest, sealhulgas kõiki veel alles olevaid loodus- ja põlismetsi.

Riikliku kaitse all mõeldaks riiklike kaitsealade, hoiualade, püsielupaikade ja kaitstavate looduse üksikobjektide kaitse alla võtmist, ranna- ja kalda kaitset (va tiheasustusalad), lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaikade kaitset, vääriselupaikade kaitse riigi maal, LoD I lisa elupaikade ning loodus- ja põlismetsade kaitset riigi maal ning I ja II kategooria liikide kaitset looduskaitseaduse isendikaitse regulatsiooni alusel (taimede, samblike ja seente kasvukohtade kaitse). Sealjuures on ranna ja kalda kaitseks plaanis koostada kaitsekorralduskava, mis saab aluseks nende võõndide kaitse regulatsiooni ülevaatamisel ja vajadusel muutmisel, et oleks tagatud sealsete liikide ja elupaikade soodne seisund.

Riikliku kaitsega alad moodustavad loodusvõrgustiku tuumalad, mis koos rohevõrgustiku elementidega ja maastike mitmekesisuse tagamisega kindlustavad ka liikide levi ja ökosüsteemide sidususe.

Täna on kaitstavate loodusobjektidena (kaitsealad, püsielupaigad, üksikobjektid) riikliku kaitse all 20,8% (940 000 ha) maismaast. Sellele lisanduvad ranna ja kalda piiranguvöönd (v.a tiheasustusalad) (230 000 ha), VEP-d (20 000 ha), I ja II kategooria taime-, seene- ja samblike kasvukohad (6000 ha), lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigad (1400 ha), Natura elupaigatüübid riigimaal (48 000 ha), projekteeritavad kaitstavad alad (53 000 ha). Kokku ligikaudu 1 271 000 ha ehk 27,7%, millele lisandub elurikkuse strateegia eesmärkide täitmiseks loodus- ja põlismetsade ning väärtuslike soo- ja niiduelupaikade kaitse tagamiseks kaitse alla võtmine riigimaal. See protsess on veel pooleli.

Kui mainitud siht on saavutatud, kuid looduskaitsealadest vajakutest lähtuvalt on asjakohane täiendavalt loodusväärtusi riikliku kaitse alla võtta, siis saab vastava ettepaneku tegemise õigusega ekspertkomisjoni seire- ja teadusandmetele tuginedes kaaluda looduskaitse seisukohast vähemväärtuslike või looduskaitse väärtuse kaotanud alade riikliku kaitse alt välja arvamist ja vajadusel nende soovitamist vabatahtlikesse looduskaitsealagatustesse. Erandiks on siinkohal Natura võrgustiku alad, kus välja arvamise võimalused tulenevad loodusdirektiivist ja kus liikmesriigi kaalutus on viidud peaaegu nullini.

Kaitse all oleva 30% maismaa kaitse eesmärkide tulemuslikkust ja tõhusust hindab regulaarselt Kliimaministri moodustatud ekspertkomisjon, kes vajadusel teeb olemasolevatele andmetele ja kogunenud teadmistele vastavalt ettepanekud uute kaitsevajakute tekkimisel väiksema kaitsevajakusega alade kaitse alt välja arvamiseks või kaitse tulemuslikumaks korraldamiseks. Komisjoni koosseisus olevad erialaekspertid on liikide- ja elupaikade ekspert.

Ühiskonna praegune ootus on nii stabiilne majanduskeskkond, kui ka Eesti loodusruumi säilimine. Kindla raami seadmine püsiva riikliku kaitse vaatenurgast annab selguse kõigile.

Seadusemuudatus ei käsitle mereala kaitset, millega tegeletakse eraldi merekaitse reformi raames.

Punktiga 2 täpsustatakse püsielupaiga mõistet. Kohtuvaidlustes on käinud vaidlus selle üle, miks on lendorava PEPi koosseisu arvatud ka liikumisteed pesapuude vahel, kui need ei ole nimetatud LKSi PEPi definitsioonis § 4 lõike 5 punktis 1. Punktis 1 sätestatud „muu perioodilise koondumise paik“ on määratlemata õigusmõiste. Selle sätte sisustamisel tuleb lähtuda konkreetse liigiga seotud ökoloogilistest teguritest, samuti ei saa seda punkti tõlgendada kitsalt, st see hõlmaks vaid asustatud elupaiku või pesapuid. Selguse huvides täpsustatakse PEPi definitsiooni, seda, mis on püsielupaik, ja seda, mida liigi püsielupaigas kaitse alla võetakse.

Määratlust „kaitsealuse looma sigimisala või muu perioodilise koondumise paik“ muudetakse, et see kataks liigi elupaiga kõiki olulisi osi (pesa, pesapaik, pesamets, toitumisala, aga ka perioodiliselt kasutatav talvituskoht ja liikumiskoridor). Kehtiv termin „perioodiliselt kasutatav koondumispaik“ katab kindlasti küll talvitumiskohti ja ka lindude rändepeatuskohti, kuid võib jääda ebamääraseks näiteks elupaikade vahel loomade liikumisteede korral, kus loomad ei koonu ega pruugi peatuda. Sõnastust täpsustatakse selguse huvides ja tarbetute vaidluste vältimiseks olukordades, kus liigi liikumise eripärast sõltuvalt (nt lendorav liugleb puult puule hüpates ega ole eriti võimeline maad mööda liikuma) on vaja tagada liikumiskoridoride säilimine. Uue termini „perioodiliselt kasutatava ala“ all mõeldakse kõiki liigi elupaiga osi, mida liik kasutab ja mis vajavad liigi soodsa seisundi saavutamiseks või säilitamiseks kaitset, sh toitumisalad, liikumiskoridorid, rändeteed, rändepeatuskohad ja talvitumisalad.

Punktiga 3 täiendatakse § 7 lõiget 1, lisades kaitse alla võtmise eelduste loetelu „tähtsus ökosüsteemide sidususe tagamisel“. Selline täiendus annab parema võimaluse tagada ohustatud taime- ja loomaliikide levimis- ja sigimisvõimalused ökosüsteemide vahel ning aitab vältida loodusalade asurkondade geneetilist vaesestumist.

Punktiga 4 ja 5 täpsustatakse loodusobjektide kaitse alla võtmise korda. Kuna pädevus looduskaitse praktilise kaitse osas on Keskkonnaametil, on mõistlik, et selle paremaks korraldamiseks teeb ettepaneku samuti Keskkonnaamet. Ka täna on Keskkonnaameti ülesandeks hinnata väljastpoolt tulevaid kaitse alla võtmise ettepanekuid sisulisest aspektist. Keskkonnaamet vaatab kõik laekunud ettepanekud üle ja annab hinnangu (ekspertiisi) kaitse alla võtmise algatamise põhjendatuse kohta, seega muudatus ei too kaasa olulisi muutusi praktikas. Väheneb bürokraatia ja algatamisele jõuavad üksnes juba läbi analüüsitud ettepanekud.

Vastavalt haldusmenetluse seadusele (edaspidi HMS) jääb ka edaspidi igal ühel võimalus teha soovitusi ja ettepanekuid looduskaitse paremaks korraldamiseks. LKS § 8 lõigete 2–5 kehtetuks tunnistamisel lähtutakse kaitse alla võtmise algatamise või sellest keeldumise otsuse (kaalutusotsus) tegemisel HMSist, Nii on ka edaspidi tagatud, et üldistes huvides kaitse alla võtmist vääriv ja vajav loodusobjekt ei jääks kaitseta ja loodusobjekti kaitse alla võtmine ei toimuks kergetäoliselt.

Punktiga 6 lisatakse seadusesse paragrahv, millega tagatakse erinevate hüvitus- ja leevendusala kaitse enne, kui need saavad oma lõpliku staatuse ja /või kaitse. Näiteks kui Natura hindamises jõutakse erandi menetlusse ning tekkiva kahju kompenseerimiseks ka Natura 2000 võrgustiku sidususe tagamiseks on hüvitusmeetmetena plaanis määrata lisaks kaitse alla võetavad alad, puhveralad või teatud ajutiste piirangutega alad, siis need alad kantakse kõigepealt hüvitusaladena EELISesse. Osadest hüvitusaladest saavad hiljem kaitsealad, hoiualad või püsielupaigad ning pärast kaitse alla võtmise ettepaneku tegemist liiguvad need alad täpsustatud piirides EELISE projekteritavate alade kihile. Puhveralad, kus tuleb hinnata kavandatava tegevuse mõju kaitseväärtuste säilimisele, jäävadki hüvitusalade kihile, et näiteks ehituslubade või kaevandamislubade andmisel, metsateatiste menetlemisel

oleks üheselt selge, et vaja on hinnata kavandatava tegevuse mõju kaitstaval alal olevate loodusväärtuste säilimisele.

Leevendusala näiteks on tuuleenergeetika arendusalal kaitsealuse liigi elupaiga säilitamiseks ja tuulepargi rajamise mõjude leevendamiseks määratud läheduses säilitatav metsaala, kus on lubatud metsa majandamine püsimetsana ja raietele kehtestatud ajaline piirang.

Ka energiamajanduse korralduse seaduse muudatusega (eelnõu nr 359 SE) luuakse taastuvenergia projektidele leevenduse ja loodusväärtuste hüvitusmeetmete süsteem.

Hüvitus- ja leevendusala peavad olema samaväärsed hüvitatavate aladega. Vastav nõue on sätestatud Natura korral LKS § 70¹ lõikes 3 ja taastuvenergia korral loa tingimuses.

Hüvitus- või leevendusala määramisel kooskõlastatakse need Keskkonnaametiga, kes esitab need Eesti looduse infosüsteemi. See tagab võimaluse peatada või seada tingimusi tegevustele, mis võivad mõjutada hüvitus- või leevendusala seisundit ja eesmärke. Keskkonnaamet töötab välja juhised, sealhulgas hüvitamise koefitsiendid, mida tuleb arvesse võtta hüvitus- ja leevendusala määramisel ja millest Keskkonnaamet lähtub ka kooskõlastuse andmisel.

Hüvitus- ja leevendusala, mis võetakse riikliku kaitse alla ei ole riiklikult kaitstava ala 30% arvestuses.

Punktiga 8 lisatakse maaparandussüsteemide hoiutööd nende tegevuste hulka, mida ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis teha kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta. Muudatus on seotud Natura hindamise käigus tekkinud probleemidega maaparanduse mõju hindamisel. Praeguses korras on keeruline hinnata mõju tegevuseks, mis ei vaja luba, teatise esitamist, nõusoleku küsimist või muud teavitamist. Muudatusega on lisatud suurema mõjuga tegevusteks valitseja nõusoleku nõue.

Punktidega 9, 28, 33 ja 102 muudetakse lubatavate raiete tegemist kaitstavatel loodusobjektidel.

Muudetakse § 14 lõike 6 sõnastust, keelates kaitseala ja püsielupaiga piiranguvööndis ja hoiualal lageraie ja veerraie. Lageraie põhise metsamajandusega kaasneb oluline mõju elustikule. Veerraie on sarnase efektiga ja tekitab lisaks loodusmaastikusse sobimatuid sirgeid koridore. Lage- ja veerraie on metsa uuendamise võtted, mille käigus tekkivad lagedad alad, mis põhjustab elupaikade ja populatsioonide lokaalse hävimise, killustavad metsaliikide jaoks metsamaastikku ning toovad kaasa ka ökoloogiliste seoste ja maastikuilme muutused. Tekkiv raiesmik loob terava ülemineku lageda ala ja metsa vahel ning tekitab sellega uue metsaserva, kus kooslus teiseneb ja suurenevad häiringud, sh tuuleheiterisk. Muutused ja häiringud kahjustavad kaitstavaid loodusväärtusi ja seavad ohtu eesmärkide saavutamise. Samal eesmärgil on täiendatud seaduse lisas tingimusi, millega tuleb arvestada valik-, häil- ja aegjärgse raie tegemisel.

Erandina lubatakse hall-lepikus lageraie ja veerraie langi pindalaga kuni 0,5 ha. Hall lepp on lühiealine puuliik ja metsamaa uueneks turberaievõtet kasutades sama puuliigiga (juure- ja kannuvõsud). Sätte eesmärk on nende metsade uuendamine väärtuslikemate puuliikidega, mis toetavad elurikkuse ja kaitse-eesmärkide säilimist pikas perspektiivis. Samuti ei ole väikese langina lageraie hall-lepikutes olulise negatiivse mõjuga loodusväärtustele.

Muudetakse § 31 lõike 2 punkti 5, keelates piiranguvööndis lisaks lageraie ja veerraiele ka häil- ja aegjärgse raie, kui kaitse-eeskirjaga ei sätestata teisiti. Aegjärgse ja väikese langina häilraiega on võimalik metsa uuendada elurikkust ja maastikuilmet vähem mõjutades. Raie tulemus on väiksema häiringuga ja sarnaneb rohkem looduslike häiringutega, mis tagab metsamaastiku sidususe. Kaitse-eeskirjaga on võimalik keeldu leevendada ja vajaduse korral tingimusi seada. Muudetakse § 32 lõiget 4¹ ja lubatakse hoiualal uuendusraietest häil- ja aegjärgne raie langi suurusega kuni kaks hektarit, kui see on kooskõlas sama paragrahvi lõigetega 2 ja 3. Aegjärgse ja häilraiega on võimalik metsa uuendada elurikkust ja maastikuilmet vähem mõjutades. Raie

tulemus on väiksema häiringuga, kui on teiste uuendusraieviiside puhul, sarnaneb rohkem looduslike häiringutega ja tagab metsamaastiku sidususe.

Turberaie kuni 2 ha suuruse langina võimaldab paremini säilitada metsa looduslikkust ja vanuseliselt mitmekesist metsamaastikku. Suuremad langid killustavad metsakooslusi ja puhvertsooni ning vähendavad metsamaastiku sidusust. Samuti hoitakse ära suurte, kehva levimisvõimega liikidele ebasobilike lankide teke. Väikeste lankidena tehtud raie on sarnasem looduslikele häiringutele, vähendab langi servaaladel tuule- ja päikesekahjustusi võrreldes suuremate lankidega ja metsakooslus kui tervik taastub kiiremini.

Muudetakse LKSi lisa. Lisatakse tingimused, mis hakkavad kehtima kaitseala, püsielupaiga ja kaitstava loodusobjekti piiranguvööndis ning hoiualal. Tingimused lisatakse metsa uuenemise kriteeriumitele, raiejärkude vahele ja metsa koosseisule. Seatakse metsaseadusest erinev kriteerium, millal loetakse raiesmik pärast uuendusraiet uuenenuks, et selle kõrvale uus lank teha. Kaitstaval loodusobjektidel loetakse edaspidi raiesmik uuenenuks, kui noorendiku keskmine kõrgus on vähemalt 3 m. Järgmise raievõtte tegemiseks raiega piirneval eraldisel on seatud piirang, et reguleerida metsamajanduse intensiivsust. See aitab ära hoida liikidele sobimatute suurte või paljude lagedate alade tekke lühikese aja jooksul. Puistu uuenemise nõue 3 m koos turberaie järkude vahelise aja pikendamine kümnele aastale hajutab raied pikemale perioodile ja nii tekib ka visuaalseid häile metsamaastikku vähem. See vähendab tunduvalt vana metsa kadu, soosides sellega vana metsaga seotud elurikkuse säilimist.

Samuti suurendatakse kohustuslikult jäetavate säilikpuude mahtu võrreldes majandusmetsaga. Kaitstaval loodusobjektidel oleks see elustiku mitmekesisuse säilitamise eesmärgil vähemalt 15 tihumeetrit ühe hektari kohta, kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

Eri aegadel koostatud kaitse-eeskirjades ei ole alati sätestatud raielangi piirmäära, mis tähendab, et sellistel aladel võiks langi maksimaalne suurus olla MSi kohaselt 10 ha. Selleks, et ühtlustada kaitstavatel aladel raielangi suurust, seatakse LKSi lisas raielangi maksimumiks 2 ha, et vähendada ka nende alade raieintensiivsust.

Punktidega 8, 13, 16, 26 ja 31 korrastatakse ja täpsustatakse poollooduslike koosluste (PLK) kaitseks kehtestatud korda.

Kehtiva seaduse alusel on võimalik poollooduslike koosluse kaitset tagada § 14 lõike 1 punktis 1 sätestatu kohaselt. Sellega reguleeritakse katastriüksuse kõlviku piiri ja sihtotstarbe muutmist. Eesti topograafia andmekogu (ETAK) 2019. aasta veebruari väljavõtte alusel jäävad kaitstavate alade poollooduslikud kooslused kõlvikulise jaotuse alusel rohumaade, metsade, põõsastike, muude lagedate alade, madalsoode, põldude, veekogude hulka. ETAK kõlvikuline jaotus toob välja, et kõlviku piiri ja sihtotstarbe muutmisega ei suudeta poollooduslikke kooslusi kaitsta. Seetõttu täiendatakse looduskaitseaduse § 30 sihtkaitsevööndi ja § 31 piiranguvööndi sätteid, kuhu lisatakse punkt, millega tagatakse poollooduslike koosluste ehk pärandniitude kaitse. Seadusesse tuuakse lõpetamata loetelu tegevustest, mis võivad poollooduslikku kooslust hävitada ja kahjustada, näiteks mullaharimine, puittaimede istutamine, põllukultuuride kasvatamine, kultuurrohumaad rajamine, väetamine jms. Pärandniitudel on keelatud igasugune mullaharimine, sh randaalimise võte, mis oluliselt mõjutab olemasolevat rohukamarat. Eesmärk on säilitada pärandniitudele omast looduslikku taimestikku ning sellega seotud teiste liigirühmade elustikku, mis on kujunenud pika aja jooksul tänu tingimustele, kus kamarat ei ole erinevate abivahenditega oluliselt mehaaniliselt mõjutatud. Pärandniitude pikaajaliselt kujunenud ja liigirohke iseloomuliku ökosüsteemi hävitab mullaharimine pea pöördumatult. Metsloomade ülessongitud rohukamarat või mutimullahunnikuid on lubatud tasandada, see ei ole mullaharimine. Pärandniitude kahjustavad tegevused on ka puittaimestiku istutamine, väetamine, taimekaitsevahendite kasutamine. Sealjuures puittaimena käsitatakse puituvate ja korgistuvate vartega taimi: puud, põõsad, liaanid, puhmad.

Kahjustava tegevuse hulka kuulub ka niite hekseldamine ja selle maapinnale jätmine. Hekseldamisel jääb hein maha ning maapinnale tekib kulukiht (heinamatt), mistõttu näiteks linnud ja teised väiksemad loomad ei saa enam toitu kätte. Hekseldamine soosib suuremakasvuliste taimeliikide pealetungi ning võib kooslusest välja viia väiksemakasvulised ja valgusnõudlikud taimeliigid, mis on poollooduslike koosluste elurikkuse oluliseks osaks. Samuti ei toimu hekseldamise korral toitainete äraviimist, mis on poollooduslikel kooslustel elurikkuse säilitamise üheks aluseks. Heksli mahajätmisega toimub koosluse väetamine ning aegamisi vaesestub ka kooslusega seotud elurikkus, seetõttu hekseldatu maha jätmist tavapärase hooldusviisina kasutamist ei saa lubada. Kaitstavatel aladel tuleb tagada pärandniitude säilimine, seal ei saa lubada kahjustavaid tegevusi. Kuid säte annab kaitseala valitsejale ka õiguse teha kaalutusotsus, mis arvestab konkreetse poolloodusliku koosluse tingimustega ja kaitseala kaitse-eesmärkidega ning võimaldab kaalukatel põhjustel lubada hekseldamist ning jätta hekseldatud hein maapinnale. Mõnes kohas ei olegi võimalik igal aasta heina ära vedada. Seetõttu on vaja hekseldamist teatud kohtades ja tingimustel ka lubada. Näiteks juhul, kui hekseldamise alternatiiviks on ala võsastumine, mistõttu tuleb kaaluda, kumb tegevus on alal esinevatest liikidest lähtudes mõistlikum. Kuna poollooduslikke kooslusi saab majandada kõigi põllumajandusmeetmete, sh otsetoetuse abil, kus hekseldamine on lubatud, siis selle sättega soovitakse kaitstavatel aladel seda tegevust just piirata ning lubada hekseldamist erandjuhtudel. Sellise täienduse tingis 01.07.2019 muudetud maaeluministri 17. aprilli 2015. a määrus nr 32 „Otsetoetuste saamise üldised nõuded, ühtne pindalatoetus, kliima- ja keskkonnatoetus ning noore põllumajandustootja toetus“, mille järgi võib hekseldatud heina jätta kogumata. Kaitstavatel aladel on ligi 3000 ha poollooduslikke kooslusi, kuhu taotletakse vaid otsetoetust, mille alusel võib hekseldatud heina maha jätta. LKSi § 14 lõike 1 täiendamisega suudetakse paremini tagada poollooduslike koosluste hea seisund.

Pärandniitude hooldamiseks on planeeritud ka uuel rahastusperioodil pärandniitude hooldustoetus, mis on mõeldud kulude kompenseerimiseks. ELi ühise põllumajanduspoliitika uuel perioodil saavad poollooduslikud kooslused ehk pärandniidud põhisissetuleku toetust.

Poollooduslike koosluste ulatust saab edaspidi kaitstavatel loodusobjektidel määrata lisaks kaitse-eeskirjale ja kaitsekorralduskavale ka liigi kaitse tegevuskavaga või elupaiga tegevuskavaga. LKSi § 17 lõikes 1 nimetatud dokumentide loetelu laiendatakse, et vältida juba ühes dokumendis määratud elupaiga ulatuse korduvat määramist teises dokumendis. Näiteks kui liigi tegevuskavas on määratud kaitstaval loodusobjektil elupaiga ulatus, siis edaspidi ei ole vaja sellele alale teha kaitstava ala põhjal kaitsekorralduskava. Kehtiva sätte alusel on vaja igale hoiualale koostada alapõhine kaitsekorralduskava, kuigi sisuline vajadus võis olla kaetud nii liigi kaitse tegevuskava kui ka elupaigapõhise tegevuskavaga.

Selleks, et ellu viia loodus- ja linnudirektiivi ning ELi elurikkuse taastamise strateegiat kogu Eestis, mitte vaid kaitstavatel loodusobjektidel, on LKSi § 18 lõikest välja jäetud kitsendus ja loodushoiutoetust saab maksta võimaluse korral ka väljaspool kaitstavat ala. Elupaikade ja liikide soodsat seisundit ei saa saavutada üksnes kaitsealadel toimetades. Loodusdirektiivi tuleb rakendada kogu Eestis, väärtuslikke kooslusi ei taastata ega hooldata üksnes Natura 2000 võrgustiku aladel. Praegu on vaja toetada pärandniitude taastamist LKSi järgi ka KOVi aladel ja Rebala muinsuskaitsealal. Muudatus võimaldab seda tulevikus teha veel laiemalt, aga täpsemad toetusskeemi tingimused sõltuvad eelarvest ja need kehtestatakse loodushoiutoetuse määrusega.

Punktidega 10, 30 ja 34 täpsustatakse pestitsiidide kasutamist kaitstavatel loodusobjektidel. Eestis on turustatud taimekaitsevahendite hulk viimasel kümnendil (2011–2022) kahekordistunud ja pestitsiidide ja nende jääkide hulga trend mullas näitab samuti pestitsiidide kasutuskooormuse suurenemist, seda nii pritsitud pinna kui kasutatud koguste ning toimeainete arvestuses.

Seega on oluline vähemalt kaitsealadel viia pestitsiidide kasutamine minimaalseks. Sellel oleks positiivne mõju keskkonnale - elustik ei hävi otseselt pritsimise tagajärjel, jäägid ei jõua mulda ega vette, külgnevatesse ökosüsteemidesse ega kuhju keskkonnas. Põllu tasemel mõjutavad elurikkust muuhulgas ka kasutatavate kemikaalide hulk nii toimeainetes kui ka kogustes. Mahepõllumajanduslikud alad, kus ei kasutata sünteetilisi väetisi ja taimekaitsevahendeid soodustavad elurikkust. Mahepõldudel on suurem üldine elurikkus, mis tagab lüljalgsete suurema liigirikkuse ja arvukuse ning sellega seotud kahjuritõrje- ja tolmeldamisteenuse parema pakkumise ning seeläbi jätkusuutlikuma põllumajanduse.

Kestliku põllumajanduse ja turvalise toidu tootmise heaks on Euroopa Liit kokku pannud rohelise kokkuleppe ja strateegia „Talust taldrikule: õiglase, tervisliku ja keskkonnanahoidliku toidusüsteemi edendamiseks“. Strateegia laiem eesmärk on tagada kestlik toidusüsteem ja toiduga kindlustatus. See tähendab ka taimekaitsevahendite ja väetiste ohutumate alternatiivide kasutamist.

Heal põlluharimise praktikal on tähtis roll ka süsinikuheitmete vähendamisel ja sidumisel. Kliimahoidliku toidutoomisega on võimalik vähendada süsiniku emissiooni ning suurendada mullas ja taimkattes seotud süsinikuvarusid. Kliimasõbralikku toidutoomist on võimalik saavutada heade praktikatega, mille hulgas on ka orgaaniliste väetiste kasutamine. Need lahendused aitavad suurendada mulda seotud süsinikku ning tagavad samal ajal põllumuldade viljakuse ja saagistabiilsuse ning toetab mulla elurikkust.

Kõnealustele sätetele kehtestatakse 5 aastane üleminekuperiood, kuna erinevate põllumajandusmeetmete kohustusperiood on 5 aastat. Oluline on silmas pidada põllumeeste poolt juba võetud kohustusi, nt ÜPP sekkumised, kus võetakse just 5 aastane kohustus midagi järgida.

Kaitstavatel aladel on põllumassiivide registris põllumaid 29 400 ha (KAUR, 2024), millest osad on juba mahepõllumajanduslikud alad. Lisaks puudutab see säte pärandniite, kus taastamises ja hooldamises on 41 000 ha.

Punktiga 11 täiendatakse LKSi § 15 lõikega 2¹, milles täpsustatakse LKSis õuema mõistet. Õuema on tavamõistes ala elamu (sh ühiselamud, hoolekandasutused jt ehitised, mida kitsamas tähenduses elamuks ei peeta) ja selle vahetus läheduses asuvate ehitiste vahel, mis on vajalik elamu teenindamiseks ning mida isik hooldab ja kasutab iga päev. Seetõttu on ka LKSis õuema leevendused ette nähtud alale, mis on inimese aktiivses kasutuses ehk selleks, et võimaldada juba väljakujunenud elukeskkonna toimimist. Kohtupraktikas on ekslikult õuema võrdsustatud elamumaaga ja see on tinginud vajaduse täpsustada, mis on LKSi mõistes õuema. Õuema ja elamumaa sisuline võrdsustamine ei ole kooskõlas kaitstavatel loodusobjektidel ning ranna ja kalda ehituskeeluvööndis õuemaaga seotud kitsenduste või leevenduste eesmärgiga. Elamumaa suurusele piiranguid ei ole, kui samas maatulundusmaa õuema kõlvik määratakse elamu ja selle vahetus läheduses paiknevate ehitiste vahelise tavapärasest kasutuses oleva alana. Näiteks LKSi § 38 lõike 4 punkti 1 eesmärk on olnud leevendada ehituskeeluvööndisse ehitamise piirangut, et oleks võimalik ehituskeeluvööndit vähendamata ehitada olemasolevate elamute vahetusse lähedusse (tavamõistes õuemaale) vajalikke abihooneid jms ehitisi. Sihtotstarbalt võib maaüksuse puhul olla tegemist elamumaaga, mis võrreldes õuega võib olla kordades suurem. Kui lubada ehitada ehituskeeluvööndis kogu elamumaale, arvestamata elamu tegeliku õuega, siis ei ole tagatud LKSi eesmärk. Ehitamine on üks kõige intensiivsemaid häiringuid looduses. Ehitamise tulemusena ei hävine üksnes valmiva ehitise alune looduskooslus, vaid ka ehitamise ajal kasutuses oleva ala looduskooslus. Häiring on püsiva iseloomuga ja olukorda algses seisus taastada ei ole võimalik. Ranna ja kalda looduskooslused on õrnad ja tundlikud.

Tavamõistes õuemaad (vt selgitus punkti alguses) iseloomustab kõige paremini põhikaardile kantud õuema, põhikaardi legendil nimetusega „õu“. Seega on kõige mõistlikum määratleda õuema kui põhikaardile kantud õu, lähtudes põhikaardi uusimast versioonist. Maa-ameti

kasutatavad õue kaardistamise peamised põhimõtted on sätestatud ruumiandmete seaduse § 66 lõike 4 kohase rakendusakti alusel. Seega on tagatud õue ühetaoline põhikaardile kandmine ja kajastamine.

Nimetatud täiendus ei muuda senist halduspraktikat, küll aga loob piisava õigus selguse ja läheb kokku keskkonnaseadustiku üldosa seaduses (KeÜS) nimetatud õuema sisuga. Väljavõte KeÜSi kommentaaridest: „Oluline on see, mida mõistlik inimene õuema all mõistab ja kuidas aru saada, millal on jõutud võõra maatüki õuemaale. Selles tähenduses saab lugeda õuemaaks maaomaniku aktiivses kasutuses oleva maa – hoonete jm ehitiste (nt välikamin, kasvuhuone, aiamaja) vahelise ja neid vahetult ümbritseva maa, samuti peenramaa, puuviljaaia, mesila jms.“ Sealjuures on neil asjaoludel tähtsust just elamu või hoone vahetus ümbruses, mitte eraldiseisvalt ja/või kaugel elamust või hoonest.

Kui LKSi § 33 lõige 7, § 38 lõike 4 punkt 1 ja § 50 lõige 6 annavad lisatingimuse, et erandid kehtivad *olemasoleva elamu õuemaal*, siis LKSi § 15 lõige 2 kehtib kõikide õuede korral. Ükskõik millisel õuel paikneva üksikobjekti juurde minekuks on vaja omaniku nõusolekut. See säte ei kehti üksnes olemasoleva elamu õuel, vaid ETAK ja põhikaardi loogikat järgides ka näiteks tööstusõue ja ühiskondlike hoonete õuel.

Eelnõu järgi sätestaks õuema kõlviku piiri edaspidi ainult ETAK, ilma muude eranditeta. Kuna LKSi § 14 lõike 1 punkt 1 jääb endiselt kehtima, mis tähendab, et kõlviku piiri ei või ilma kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta muuta, siis peaks olema välistatud oht, et kõnealune muudatus seadustab kooskõlastamata (ebaseaduslikud) õuealad kaitse- ja hoiualadel (sh sihtkaitsevööndis). Maa-amet ja Keskkonnaamet räägivad läbi ja lepivad kokku praktika, kui kõlvikuid on vaja muuta ülelennul tekkinud uue info põhjal, mis tingib kõlviku muutmise.

Punktiga 12 täiendatakse § 16 lõike 1 sõnastust, lisades kohaliku kaitse alla võetud loodusobjekti ja kaitsealuse liigi leiukoha nende objektide loetellu, mille asukoha kinnisasja võõrandamisel või asjaõigusega koormamisel peab asjakohane leping sisaldama selle objekti andmeid. Kehtivas seaduses on selline nõue kaitsealal või hoiualal asuva või kaitstavat looduse üksikobjekti või püsielupaika sisaldava kinnisasja korral. Kuna ka kohaliku loodusobjekti ja kaitsealuse liigi leiukohaga kaasnevad kinnistu omanikule piirangud, tuleb nendest teavitada ka kinnistu võõrandamisel.

Samuti muudetakse selle teabe koosseisu. Praegu puudub vajadus viidata loodusobjekti kaitse alla võtmise otsusele ja loodusobjekti valitsejale. Suur hulk loodusobjekte on võetud kaitse alla aastakümneid tagasi Nõukogude Liidu aegsete õigusaktidega ning neid ja ka hilisemaid kaitse alla võtmise otsuseid on sageli mitu korda muudetud. Viide loodusobjekti kaitse alla võtmise alusdokumendile ei anna tehinguosalistele sõlmitava tehingu seisukohast asjakohast ega vajalikku infot. Kaitstava loodusobjekti valitsejale viitamine oli ajakohane kuni 31.01.2009, kui valitsejad erinesid. Alates 01.02.2009 näeb LKSi § 21 ette, et kaitseala, hoiuala, püsielupaiga ja kaitstava looduse üksikobjekti valitseja on Keskkonnaamet ning kohaliku kaitse alla võetud loodusobjekti valitseja on kaitse alla võtmise otsustanud kohalik omavalitsus või tema volitatud valla- või linnaasutus. Eelnõu järgi jääb kohustusliku teabe hulka loodusobjekti tüüp, registrikood ja nimetus, muu info saab vajaduse korral registrikoodi järgi keskkonnaportaalist.

Mainitud info on notaritele kättesaadav e-notari programmi vahendusel, mis on x-tee kaudu ühenduses Maa-ameti kitsenduse rakendusega. LKSist tulevad piirangud edastatakse Maa-ametisse iga nädal ja need kantakse ühe-kahe tööpäeva jooksul kitsenduste kaardile. Kuna ka kehtiva seaduse kohaselt tuleb teatud looduskaitsega seotud piirangud kindlaks teha ja asjakohasesse lepingusse märkida, siis ei muuda kahe kitsendusi põhjustava kategooria lisamine sellesse nimekirja juba toimivat praktikat.

Täiendavalt tuleb kokku leppida lahendus, kuidas info oleks kättesaadav ka kohtutäituritele ja pankrotihalduritele, kuna seni on nemad info võtnud avalikest registritest, kus kõiki kitsendusi ei ole. Täiendava võimaluse loomise osas käivad juba läbirääkimised KeA, Keskkonnaagentuuri ja Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koja vahe

Punktidega 14 ja 15 täiendatakse § 17 lõikeid 3, 8 ja 9 ning lisatakse kavad, millega lisaks kaitsekorralduskavale määratakse loodusliku metsa- ja sookoosluse taastamiseks vajalikud tegevused. Samuti täiendatakse vajalike tööde aluseks olevat õigusaktide loetelu liigi ja elupaiga tegevuskavaga juhaks, kui kinnisasja omanik ise vajalikku tööd teha ei soovi ja tööd korraldab Keskkonnaamet. Muudatus on seotud komisjoni algatatud rikkumismenetlusega nr 2022/2002, milles heidetakse ette, et Eesti ei ole täitnud kõiki elupaikade artikli 4 lõikest 4 ja artiklist 6 tulenevaid kohustusi, sh ei ole kaitsekorralduskavad (ja neis esitatud meetmed), liigi ning elupaiga tegevuskavad õiguslikult siduvad kolmandatele isikutele, vaid on üksnes ametiasutustele.

Punktiga 17 lisatakse erisus, et riik üldjuhul ei omanda kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord küll oluliselt piirab, kuid mille puhul oli isikule juba omandamise hetkel teada, et see kavandatakse looduskaitse alla võtta.

Looduskaitseaduse § 20 lõike 1 järgi kaitstavat looduse üksikobjekti sisaldava või kogu ulatuses kaitsealal, hoiualal või püsielupaigas asuva kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, omandab riik kokkuleppel kinnisasja omanikuga kinnisasja väärtusele vastava tasu eest. Erandid on sätestatud looduskaitseaduse § 20 lõikes 1¹. Üheks omandamist mittelubavaks tingimuseks on, kui isik on teadlikult omandanud kaitse all oleva kinnisasja ja seega piirangutega saanud arvestada. Sama lõiget täiendatakse, lisades, et kui isik teadlikult omandab projekteeritaval looduskaitsealusel objektil asuva kinnisasja, siis hiljem kaitse alla võtmise järel riik üldjuhul ei omanda ka sellist kinnisasja, sest isik sai sarnaselt kaitse all oleva kinnisasjaga võimalike hilisemate piirangutega arvestada ja ei ole põhjendatud seda talle hiljem hüvitada. Erandiks on vaid olukord, kui kaitse alla võtmisel kehtestatakse omandamise hetkel kavandatud (projekteeritavast) kaitsepiirangutest rangem kaitsekord.

Seega kui avalik huvi ala kaitse alla võtta on isikule teada ja kui ala otsustatakse looduskaitse alla siiski mitte võtta, siis ei mõjuta see isiku subjektiivseid õigusi negatiivselt, vaid pigem on see isikule soodne, kuna piiranguid ei tulegi. Kaitse alla võtmise menetlus on aeganõudev ja üldjuhul avalik. Erandiks on I ja II kaitsekategooria püsielupaikade moodustamine, aga sel juhul on maaomanik, kelle maale püsielupaika kavandatakse, kaasatud. Seega on võimalik isikutel teda puudutavatest kavandatavatest looduskaitsealadest piirangutest eelnevalt teada saada ja oma otsuseid kujundada. Eesmärk on vältida, et isikud kinnisasja omandaksidki just eesmärgiga need hiljem riigile võõrandada. Riigi rahalised võimalused on piiratud ja seda tuleb eesmärgipäraselt kulutada, nii on võimalik just nendel isikutel omandamist taotleda, kellel puudub võimalus omandamisel piirangutega arvestada. Seda, et neid piiranguid ei ole riigil kohustus hüvitada, milles isik saab otsuseid tehes arvestada, on selgitanud ka Riigikohus. Riigikohus on põhiseaduslikkuse järelevalve asja otsuses 5-21-3 punktis 42 selgitanud, et *kinnisasja omandamisel teadis kaebaja võõrandamistehingus sisaldunud info alusel, et kinnisasi paikneb osaliselt püsielupaiga sihtkaitsevööndis ja et piirangute ulatus võib muutuda (kinnisasjale projekteeritakse väike-konnakotka püsielupaika). Kaebaja pidi arvestama võimalusega, et looduskaitsealadest piirangud ei pruugi võimaldada kinnistul metsa raiuda ja et need võivad ettenähtavas tulevikus laieneda või muutuda rangemaks, kuid otsustas sellele vaatamata kinnisasja omandada. Riigikohus märkis, et neid asjaolusid arvestades ei saanud kaebajal tekkida põhiseadusest tulenevat õigust hüvitisele (sama otsuse p 43).*

Info, et ala planeeritakse kaitse alla võtta, on kättesaadav Eesti looduse infosüsteemis - see on kantud EELIS-e projekteeritavate alade kaardikihtile. EELISest liigub info projekteeritavate alade kohta nii Maa-ameti Geoportaali (looduskaitse kaardirakendusse) kui Keskkonnaportaali. Projekteeritavaid kaitstavaid alasid ei kanta Maa-ameti kitsenduste kaardikihtile, kuid info on

notaritele e-notari infosüsteemi kaudu kättesaadav, seal hulgas I ja II kaitsekategooria projekteeritavad püsielupaigad, ja planeeritav kaitsekord ehk erinevad kaitsealade vööndid (kui need on selleks hetkeks kavandatud). Seega on tagatud võimalus, et notarid kajastaksid lepingutes nii olemasolevaid looduskaitselisi piiranguid kui ka planeeritavaid.

Samuti on oluline, et info oleks kättesaadav kohtutäituritele ja pankrotihalduritele, sest omandamine saab toimuda ka pankrotihalduri ja/või kohtutäituri enampakkumise akti alusel. Täitemenetluse seaduse § 153 lõige 1 punkti 5 järgi märgitakse kinnisasja enampakkumise kuulutuses muu hulgas kinnisasja koormavad kinnisomandi kitsendused. Kuna teadaolevalt puudub kohtutäituritel ja pankrotihalduritel sarnane infosüsteem (arendus) x-tee kaudu looduskaitseliste kitsenduste nägemiseks, siis tuleb Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Kojal see soovi korral tellida. Seni saavad kohtutäiturid ja pankrotihaldurid looduskaitseliste piirangute ja projekteeritavate alade kohta infot nii Maa-ameti Geoportaalist kui Keskkonnaportaalist. Kuna aga I ja II kaitsekategooria liikide püsielupaigad ei ole avalikud, siis peab enne vastava infosüsteemi arendamist, küsima eraldi kõigile kohtutäituritele ja pankrotihalduritele ligipääsu Keskkonnaportaali või Maa-ameti Geoportaali I ja II kaitsekategooria liikide püsielupaikade (sh projekteeritavate) nägemiseks. Pikemas perspektiivis tagab mugava ja ühtlase info kättesaadavuse siiski vastav infosüsteemi arendus.

Punktiga 18 muudetakse teadlikult looduskaitseliste piirangutega kinnisasja omandanud isikute puhul hilisemal kaitsekorra rangemaks minekul hüvitamise arvestamist. Kehtiva regulatsiooni järgi ei omanda riik üldjuhul kinnisasju, kui isik on teadlikult omandanud kaitsealuse maa, välja arvatud looduskaitseseaduse paragrahv 20 lõige 1¹ punktides 1-4 toodud erandid. Üheks erandiks, kui riik sellisel juhul maa ära ostab, on olukord, kui kinnisaja suhtes kohaldatav kaitsekord muutub rangemaks. Küll aga ei ole põhjendatud sel juhul hüvitist rakendada täies ulatuses, sest isik on teadlikult omandanud looduskaitseliste piirangutega maa. Üheks erandiks, kui riik isikult, kes teadlikult on omandanud kaitse all oleva kinnisasja, maa ära ostab, on ka olukord, kui kinnisajal omandati punktis 3 nimetatud lähisugulaselt, kes oli selle omanik enne kaitse alla võtmist või kaitsekorra rangemaks muutmist. Ka sel juhul ei ole põhjendatud hüvitist rakendada täies ulatuses, sest ka sellisel juhul isik teadlikult omandab looduskaitseliste piirangutega maa. Mõlemal juhul on isikul olnud võimalus valida, kas ta soovib saada looduskaitseliste piirangutega maa omanikuks. Nagu juba selgituses märgitud, siis on võrreldavad nii punktis 1 kui 3 nimetatud isikud ja seetõttu tuleb neid kohelda võrdselt. Kui regulatsioonist välja jätta punktis 3 nimetatud isikud, siis annab see võimaluse ikkagi teadlikult looduskaitseliste piirangutega maa omandamisel see riigile võõrandada, aga siis juba vahendatult lähisugulaste kaudu. Ehk meede on vajalik. Kuna looduskaitseliste piirangutega kinnisasjade hind on turul madalam kui piiranguteta kinnisasjadel, siis on soetamise ja riigile võõrandamise hinna vahe mitmekordne, kuna riik omandades looduskaitselisi piiranguid väärtuse määramisel praegu arvesse ei võta. Kuna Riigikohus on sedastanud, et neid piiranguid ei tule hüvitada, siis ei pea riik turuhinda maksma. Üks peamisi kaitsekorra rangemaks minekuid on piiranguvööndi üleminek sihtkaitsevööndisse. Kohane on maksta pool väärtust. Võttes arvesse, et isik on teadlikult omandanud looduskaitseliste piirangutega maa, mille puhul ei ole kohustust hüvitist maksta, siis on meede sobiv ja mõõdukas.

Looduskaitseseaduse § 20 lõike 1² järgi kinnisasja väärtus, välja arvatud metsaga kinnisasja väärtus, määratakse tehingute võrdlemise meetodil. Lõiget täiendatakse, lisades erisuse, et käesoleva seaduse § 20 lõike 1¹ punkti 1 sätestatud juhul arvestatakse väärtuse määramisel maatüki poole väärtusega. Looduskaitseseaduse 20 lõige 2² järgi metsaga kinnisasja väärtus määratakse maatüki ja sellel kasvava metsa väärtuste summana. Lõiget täiendatakse, lisades erisuse, et looduskaitseseaduse § 20 lg 1¹ punkti 1 sätestatud juhul arvestatakse metsaga kinnisasja väärtus nii maatüki kui ka sellel kasvava metsa poole väärtuse summana.

Punktidega 19, 21 ja 22 antakse otsustusõigus kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnisasjade riigile omandamise puhul Keskkonnaameti peadirektorile.

Kehtiva regulatsiooni järgi otsustab nii kinnisasja omandamise algatamise kui omandamise valdkonna eest vastutav minister (kliimaminister). Kuna juba praegu teeb omandamise menetluse eeltoimingud ja valmistab ette käskkirjad kaitstava loodusobjekti valitseja (Keskkonnaamet), tuvastades, kas kinnisasja on looduskaitseaduse § 20 ja Vabariigi Valitsuse 08.07.2004 määruse nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks, ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused“ (edaspidi *Kord*) alusel lubatud omandada, siis haldusala töö optimeerimiseks antakse otsustusõigus Keskkonnaameti peadirektorile. Otsustusprotsess saab olema ka kiirem, sest kooskõlastusring on lühem. Lisaks looduskaitseadusele viiakse vastavad muudatused sisse Korda.

Punktiga 23 tunnistatakse kehtetuks § 24 lõige 4, mis määras, kuidas toimetatakse kätte kaitsekohustuse teatised. HMSi jaos „Dokumendi kättetoimetamine“ on kõik vajalikud aspektid käsitletud ja seega on mõistlik dubleeriv sätte LKSist välja jätta.

Punktidega 24 ja 25 lisatakse võimalus ka ranna ja kalda ning soomuldade kaitse korraldamiseks koostada kaitsekorralduskava. Ranna- ja kalda kaitsekorralduskava on aluseks nende vööndite kaitse regulatsiooni ülevaatamisel ja muutmisel, mis on vajalik sealsete liikide ja elupaikade soodsa seisundi tagamiseks. Soomuldade kaitse ja kasutamise kava eesmärgiks on muuhulgas tagada nende toimimine süsiniku säilitajatena ja vastavate elupaikade puhverduvõime ning soodsa seisundi tagajana.

Lisaks määratakse kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti kaitsekorralduskava koostamise korraldajaks ja kava kinnitajaks kohalik omavalitsus. Viimane tuleneb Viimsi valla ettepanekust, kes juhtis tähelepanu õiguselgusele, et ka kohalik omavalitsus võib kaitsekorralduskava kehtestada. Kuna riiklikul ja kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti eesmärgid on erinevad, siis on kohalikul omavalitsusel endal pädevus kaitsekorralduskava koostamist korraldada.

Punktiga 27 lisatakse sihtkaitsevööndi tingimuste hulka (LKS § 30 lg 4 p 6) võimalus kaitse-eeskirjaga lubada rajada tee või tehnovõrk ja -rajatis. Sealjuures täpsustatakse ka terminid asjaõigusseaduse järgi.

Kehtiv kord võimaldab rajada tee ja tehnovõrk kaitsealal paikneva kinnistu, kaitseala või riigikaitse tarbeks. Esinenud on olukordi, kus plaanitav tee või tehnorajatis ei teeninda küll kaitsealal paiknevat kinnistut, kaitseala ennast ega teeni ka riigikaitse eesmärke, kuid samas ei kahjusta ka ala kaitse-eesmärke ning mõlemad võiksid seetõttu olla kaitse-eeskirjaga ja kaitseala valitseja nõusolekul lubatud. Näiteks maakaablid, mille paigaldamiseks ei ole vaja suures mahus pinnast teisaldada ega kasutada rasketehnikat ja mille kaitseala sihtkaitsevööndist läbiviimine aitaks trassi pikkust oluliselt vähendada. Samuti kaitseala läbiva pinnasetee või metsatee ümberehitamine uueks teeks selliselt, et olemuslikult on tegemist uue ehitise püstitamisega ehitusseadustiku mõistes. Näiteks Balticconnector'i projekti käigus on jõutud tõdemuseni, et kaitstavat ala läbiva gaasitoru maasse paigaldamisel küll kahjustatakse ajutiselt poollooduslikke kooslusi, kuid need taastuvad pärast ehitust ja pöördumatut kahju ei teki.

Tegemist ei ole lausalise kaitsekorra leevendamisega, vaid väga üksikute juhtumitega, mille vajadus kaalutakse läbi ja hinnatakse kaasnevad mõjud kaitse-eeskirja menetluse käigus.

Selline vajadus on ilmnenud Parmu looduskaitsealal, kus riigipiiri ehitamise käigus on vaja rajada läbi kaitseala teid ja vedada kaableid. Kuna piir ise jääb väljapoole kaitseala, siis ei saa seda käsitada kaitseala või kaitseala tarbeks ehitamisena. Samuti Tüandre looduskaitsealal, kus

SKVd läbib Eesti-Läti gaasitrass, mis iseenesest ei ole rajatud kaitseala tarbeks ega teeninda ka kaitsealal paiknevat kinnistut, aga mida on vaja mingil hetkel korrastada.

Punktiga 29 jäetakse § 31 lõike 2 punktist 6 välja lauseosa „maastikukaitseala eritüübina kaitstava“, mis võib eksitavalt viidata riiklikult kaitstavale objektile. LKSi § 4 lõike 7 kohaselt on ka kohalik omavalitsus pädev parki kaitse alla võtma ja põhjendatud sama kaitsekorra rakendamine.

Punktiga 32 lisatakse võimalus reguleerida kaitse-eeskirjaga täiendavalt piiranguvööndis maaparandussüsteemide hoiutöid ja rekonstrueerimist. Muudatus võimaldaks piirata või reguleerida ning vajaduse korral ka keelata olemasolevate maaparandussüsteemide hoiutööd ja rekonstrueerimistööd. Need on tegevused, mis on LKSi järgi sihtkaitsevööndites eelduslikult keelatud, ent milleks võib kaitse-eeskirjaga ette näha leevendusi. Piiranguvööndites seda tegevust kehtiv LKSi praegu ei piira. Selline olukord ei ole aga vastavuses piiranguvööndis hoitavate väärtuste kaitsevajadusega. Maaparandus ja selle hoid mõjutab otseselt kõiki naabruses asuvaid vee-, soo- ja soostunud elupaiku, samuti neist elupaikadest sõltuvaid liike. Natura alade puhul takistab sellise korra puudumine otseselt rahvusvahelise kohustuse täitmist, sest ei võimalda vältida direktiivi 92/43/EMÜ (loodusdirektiiv) paljude elupaigatüüpide ja liikide hävitamist või kahjustamist. Piiranguvööndites maaparanduse reguleerimise võimaluse loomine on vajalik kaitstavate alade soodsa seisundi tagamiseks, aga samas aitab ka põhjendamatult rangete piirangute seadmisest hoiduda. Näiteks ei ole soo- või soostuvaid kooslusi, kus kunagi on rajatud kraave, võimalik piiranguvööndi kaitsekorraga kaitsta, sest see ei võimalda soodsa veerežiimi hoidmist, ja ala peab võtma range kaitse alla. Tihti on juba kahjustatud sookooslustes peamiseks eesmärgiks hoida väljakujunenud olukorda. Soostumise protsesse tagasi pöörata on väga keeruline ja vahel ka võimatu. Kuna nii rekonstrueerimise kui ka hoiutöödega kaasneb paratamatult oht, et süsteemi kuivendumõjud suurenevad, siis looduskaitse eesmärgi ei ole võimalik saavutada, kui puudub võimalus kahjulikke mõjusid vältida või vähendada.

Eelnõu kohaselt võib keelata üksnes tegevusi, mis võivad kahjustada kaitse-eesmärgi saavutamist. Säte annab võimaluse reguleerida kaitse-eeskirjaga nii maaparandussüsteemi rekonstrueerimistööd, nagu kraavide osaline sulgemine, maaparandussüsteemi osaline ümberehitamine, keskkonnakaitsealaste rajatiste rajamine ja voolusängi kuju muutmine, kui ka hoiutöid, kuna nendega võivad kaasneda järgmised riskid: sette eemaldamine võib kaasa tuua pinnase hõljumina suublasse kandumise, mis omakorda võib halvendada vee kvaliteeti ja looduslikku tasakaalu, valgustingimuste ja metsa liigendatuse muutus kraavitrasside puhastamisel ja raiumisel, niiskustingimuste muutused, tööde käigus tekkiv müra, suurenev tuleoht, kiirenev pinnavee äravool võib vähendada põhjavette valguva veehulga mahtu, suurte kraavikallete korral võib kaasneda kraavikallaste ja -põhja erosioon, masinate kasutamisega kaasneb lekete ja reostuse oht.

Selliste riskide esinemise tõenäosus sõltub suuresti konkreetsest asukohast ning tööde iseloomust. Kaitse-eeskirja koostamisel tuleb analüüsida hoiutööde vajadust ja eesmärki, hinnata piirangu mõju, tasakaalustada erinevad huvid, arvestada eesvooludega, minimeerida maaomanikele avalduvad negatiivsed mõjud ning vajaduse korral anda kaitseala valitsejale kaalutusõigus otsustamiseks, kas ja millistel tingimustel maaparandussüsteemide hoiutöid teha võib. Huvide tasakaalustamiseks kaasab KeA kaitse-eeskirja avalikustamise ajal menetlusse Põllumajandus- ja Toiduameti. Kaitse-eeskirjaga sätestatav kaitsekord on riiklik meede avaliku huvi – looduskaitse tagamiseks, ühtlasi ka enamikul juhtudel Natura 2000 võrgustiku alal rahvusvahelise kohustuse täitmiseks (avalikes huvides antav õigusakt). Seega peavad haldusorganid riigi esindajatena koostööd tegema, et eesmärk saavutada. Et haldusorganite

koostöö laabuks, kontrollib KliM, kas KeA on avalikustamisel Põllumajandus- ja Toiduameti kaasanud. Kui seda tehtud ei ole, kaasatakse amet enne eelnõu EISi esitamist.

Kõnealuse sätte rakendamisel ehk kaitse-eeskirjade koostamisel tuleb vaadata, et kehtestatav kord ei läheks vastuollu § 14 muudatusega, millega lisatakse teatud maaparandussüsteemide hooldustööd nende tegevuste hulka, mida ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis teha kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta. Sealjuures, kuna muudatuse jõustumisel saab seada maaparanduse hooldamisel tingimusi või need keelata juba kaitse-eeskirjaga, vähendab KeA töökoormust ja kinnisasja omaniku halduskoormust §-s 14 sätestatud valitseja nõusoleku küsimine.

Punktidega 35 ja 36 asendatakse maaparandussüsteemide korral teatise kohustus valitseja nõusolekuga, mis annab võimaluse kaaluda nii suure mõjuga tegevuse lubamist kui ka tingimuste seadmist. Jätakse üksnes maaparandussüsteemide rajamine, kuna rekonstrueerimine ja hooldamine on käsitletud juba kavandatava § 14 muudatuse juures.

Punktidega 37, 39, 40, 43, 47, 52 ja 55 jätakse LKSist välja veekaitsevööndit käsitlevad sätted, mis kordavad veeseadust. Edaspidi reguleerib veekaitsevööndit vaid veeseadus. Veekaitsevööndi ulatus ning majandustegevuse kitsendused veekaitsevööndis sätestati 1995. aastal ranna ja kalda kaitse seadusega. 2004. aastal tõsteti veekaitsevööndi sätted veeseadusesse. Seni looduskaitseaduses asunud sätted veekaitsevööndi ja selle ulatuse kohta viitasid mitmel juhul veeseadusele, kuid veeseadus erandite korral looduskaitseadusele ei viidanud. Erandite vajalikkust analüüsid leiti, et kehtivas veeseaduses on veekaitsevööndi eesmärgi täitmiseks vajalikud sätted olemas ning need kattuvad looduskaitseaduses veekaitsevööndit käsitlevate punktidega. Veekaitsevööndi tavapärasest laiemat ulatust kehtestada ei ole looduskaitseaduses vaja, kuna ka üleujutusosaladel erosiooni ja hajuheite vältimiseks vajalikud sätted on veeseaduses olemas.

Paragrahvi 35 lõikesse 2 lisatakse viide samas paragrahvis nimetatud erisätetele. Kuigi üldsätte ja täpsustava erisätte korral kehtib ranna ja kalda kitsenduste määramisel viimasena nimetatu, sõnastatakse seaduses üldsäte selgemini.

Kuna § 35 lõike 4 sõnastus võimaldab sätet tõlgendada erinevalt (ehituskeeluvöönd ja piiranguvöönd liituvad üleujutusosalale või need sisalduvad üleujutusosalas), on õiguskantsler juhtinud tähelepanu selle probleemi lahendamise vajadusele.

Punktidega 38, 40, 42 ja 46 täpsustatakse veekogude äärsete kaitsevööndite arvestamist ja ulatusi. LKSi § 35 lõikes 3¹ sätestatud korduva üleujutusala piiri määramise põhimõte jääb samaks. Korduva üleujutusega rannal ulatub vesi regulaarselt üleujutusala piirini. Prognooside kohaselt saanevad kliimamuutuste tõttu kogu maailmas, sh Eestis, ekstreemsed ilmaolud (üleujutused, tormid), kaasneb merevee taseme tõus ning ranna kaitse vajadustest lähtuvalt peab säilima puhver ehitiste ja korduvate üleujutuste vahele, mis ühtlasi maandab inimeste vara kahjustamise riske ning tagab ka vaba liikumise ümber üleujutusosalade. Korduva üleujutuse all on silmas peetud perioodiliselt, iga-aastaselt või üle mõne aasta maismaale ulatuvat maksimaalset veetaset. Arvestades, et mererannal võib üleujutus ulatuda väga erinevale kaugusele rannajoonest, siis ei ole põhjendatud alati liita piiranguvööndi ja ehituskeeluvööndi laiusele juurde § 37 ja 38 sätestatud vööndi laiust. Muudatuse kohaselt hakkab piiranguvöönd koosnema üleujutatavast alast, millele liitub rannal 100 m ja siseveekogu kaldal 50 m. Ehituskeeluvöönd koosneb korduva üleujutusega rannal edaspidi korduva üleujutusega alast ja sellele liituvast 50 m. Ja siseveekogude korral liitub üleujutusosalale 25 m. Kui korduva üleujutuse ulatuse ja nimetatud meetrite liitmisel on tulemuseks kitsam vöönd kui §-s 37 ja 38 sätestatud, siis on vööndi laiuseks § 37 ja 38 sätestatu.

Kaitsealadel on kaitse-eeskirjaga õigus määrata EKV ulatust ja muudatus ei too kaasa selle põhimõtte või olemasolevate kaitse-eeskirjade automaatset muutmist.

Täpsustatakse § 35 lõike 5 sõnastust kaldaastangul vööndite arvestamiseks. Antud juhul on tegemist erandjuhtumiga, mille korral on ranna ja kalda kitsenduste lähtejoon mujal kui veekogu veepiiril. Ehituskeelu- ja piiranguvööndi lähtejooneks on kaldaastangu ülemine serv. Sellisel juhul on vööndite arvestamise erisus põhjendatud LKSi §-s 34 sätestatud ranna ja kalda kaitse eesmärkidega, mis arvestavad küll ranna asustust, kuid võimaldavad ära hoida vara ja keskkonna kahjustamise.

Punktiga 41 korrigeeritakse ekslik termin. 01.10.2019 jõustunud veeseaduse rakendussätetega muudeti ka looduskaitseadust, kuid alalütlevas käändes olnud vorm jäi muutmata. Mõlemas seaduses kasutatakse termini *veehoidla* asemel terminit *tehisjärv*. Tehnilise veena jäi nimetatud sätetesse sisse *veehoidla*, mis nüüd parandatakse. Kuna veeseaduse järgi peetakse veekoguks tehisjärve veepeegli pindalaga üks hektar ja rohkem, siis alla 1 ha tehisjärvedele kaitsevööndit ei teki. Sealjuures paisjärve loetakse vooluveekogu osaks.

Punktiga 44 lisatakse LKSi § 37 lõike 3 punkti 6 võimalus KeAga kooskõlastatult sõita mootorsõidukiga ranna ja kalda piiranguvööndis väljaspool teid ka riigikaitse tegevusteks. Muudatus annab võimaluse muu hulgas Kaitsevæel taotleda sõjalise väljaõppe ja muude ülesannete täitmiseks KeAlt nõusolekut erandiks. Sellise erandi andmise võimalus riigikaitse eesmärkidel praegu puudub. Vajadus erandi järele võib olla tarvilik näiteks suurõppuste Kevadtorm või Siil puhul, mis peetakse peamiselt väljaspool harjutusväljasid. KeA hinnangul on sellise muudatuse keskkonnamõju väike, kuna tegemist on erandlike juhtumitega mõnel korral aastas. KeAl on tegevuseks kooskõlastuse andmisel võimalus seada tingimusi, et tagada, et loodusväärtused veekogude ranna ja kalda piiranguvööndis ei saaks kahjustada. Samas on selline muudatus vajalik Kaitsevæe võimekuse ja oskuste arendamisel, kuna võimaldab harjutada ohuolukordades esinda võivateks juhtumiteks, arvestades Eesti maastiku iseloomulikke tingimusi.

Samuti lisatakse sättesse erand muu tegevusloaga lubatud tegevuse korral. Kui KeA või KOV annab mis tahes muu tegevusloa veekogu piiranguvööndis tegutsemiseks (ehitusloa, veekogu kalda puhastamine pilliroost jms), siis on mõistlik, et vaikumisi on lubatud ka piiranguvööndis mootorsõidukiga sõitmine.

Punktiga 45 täpsustatakse LKSi § 38 lõike 1 punktis 3 linna mõistet LKSi tähenduses.

LKSi § 38 lõike 1 punkt 3 on erand, mille kohaselt on linnas ja alevis ning aleviku ja küla selgelt piiritleval kompaktsel asustusega alal ehituskeeluvööndi laius 50 meetrit. Linnana on siin silmas peetud linna kui asustusüksust ning selle sätte mõte on, et ehituskeeluvöönd on väiksem tiheasustusalal, kus looduskooslused on vähem säilinud, väljakujunenud ehitusjoon tavaliselt veekogule lähemal, ehitusurve suurem. See tõlgendus tuleb välja ka punkti sõnastusest, milles aleviku ja küla korral on eraldi välja toodud, et ehituskeeluvöönd on väiksem just selgelt piiritletud kompaktsel asustusega alal, mitte kogu küla või aleviku territooriumil.

Muudatuse vajadus tuleneb asjaolust, et Eesti territooriumi haldusüksuste seaduse kohaselt võib linn olla nii haldusüksus kui ka asustusüksus ning nende piirid võivad olla erinevad. Haldusreformi järel moodustati mitu linna haldusüksusena, mis hõlmab ka hajaasustusalasid ning kus väiksem ehituskeeluvöönd ei ole põhjendatud.

Punktiga 47 lisatakse § 38 lõike 4 punkti 1 täpsustus, et selles sättes on mõeldud veeseaduse kohast vööndit.

Punktiga 48 täiendatakse erandite loetelu, millele ranna ja kalda ehituskeeluvööndis ehituskeeld ei laiene. Kehtiva regulatsiooni kohaselt ei laiene ehituskeeld olemasoleva elamu tarbeks rajatavale tehnovõrgule ja -rajatisele. Sätet täiendatakse, lisades et ehituskeeld ei laiene ka avalikus kasutuses oleva hoone tarbeks rajatavale tehnovõrgule ja -rajatisele.

Punktidega 49 ja 50 täpsustatakse LKSi § 38 lõike 5 punktides 2 ja 4 esitatud mõisteid – veeliiklusrajatis ja hüdromeetriateenistus.

Kehtiva korra järgi ei laiene ehituskeeld kehtestatud detailplaneeringuga või kehtestatud üldplaneeringuga kavandatud veeliiklusrajatisele.

Kavandatud täiendus on vajalik, et seaduse tasandil täpsustada, milliseid ehitisi peab seaduseandja silmas. Kliimaministeerium on varem (2013) Keskkonnaametit informeerinud, et mõiste „veeliiklusrajatis“ all peab seaduseandja silmas rajatise, mis on vältimatult vajalikud veeliikluse korraldamiseks (reguleerimiseks), näiteks rannale või kaldale paigaldatavad navigatsioonimärgid, radarimastid, poid, meremärgid jne. Erand on sätestatud, et tagada veekogul nõuetekohane ja ohutu veeliiklus. Samuti ei avalda eespool nimetatud rajatiste rajamine ranna ja kalda ehituskeeluvööndisse eeldatavalt olulist mõju ranna ja kalda kaitse eesmärkidele. Veeliiklusrajatisel laiemas tähenduses aga võib olla oluline mõju ja kui seda rajatakse ehituskeeluvööndisse, on vaja läbida ehituskeeluvööndi vähendamise kaalumise protsess. Täpsustus on eelkõige vajalik kohalikele omavalitsustele, et vältida olukorda, kus planeeringuga kavandatud veeliiklusrajatise, nagu paadikanalid, rajatakse keskkonnale tekitatud mõju põhjalikult kaalumata.

Mõiste „hüdromeetriateenistus“ ei ole enam kasutusel, kuna selliseid teenistusi ei ole olemas. Keskkonnaagentuuril on hüdromeetriaajaamad, mille kohta see säte kehtib.

Punktiga 51 jäetakse § 38 lõike 5 punktist 6 välja tekstiosa „riigikaitse,“. Lennundusseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõuga (vastu võetud 08.06.2022) täiendati LKSi § 38 lõiget 4 ja lisati ehituskeeluvööndi (edaspidi EKV) erandite hulka riigikaitseehitised. Lisaks nimetatud seaduses käsitletud riigikaitsele ehitistele, mille ainus eesmärk on riigi julgeoleku tagamine või hädaolukorra lahendamine, on sarnaselt piirivalve- ja päästevaldkonnale Kaitseministeeriumi valitsemisalas vajadus kavandada ka merele orienteeritud rajatise, mille puhul on oluline nende paiknemine kalda ääres. Samuti võib olla vaja rajada ka nendele paigaldatavaid seadmeid teenindavaid tehnoloogiooneid. Selliste hoonete puhul on oluline, et need paikneksid rajatistele suhteliselt lähedal. See tagab nii hallatava territooriumi mõistliku suuruse kui ka süsteemide tehnilise toimimise. Kuna veekogu kaldale paigaldatavad süsteemid on mõeldud eelkõige eelhoiatamiseks, siis planeerimisseaduse § 2 lõike 2 järgi ei kohaldata seadust eelhoiatusega seotud riigikaitsele ehitiste planeerimisele ning sellele ei pea detailplaneeringut koostama. Eelhoiatusega seotud riigikaitseehitistele ei olegi võimalik kohaldada looduskaitse seaduse § 38 lõike 5 punktis 6 ehitamist lubavat sätet, kuna lõike sõnastus on seotud planeeringute koostamisega.

Lisaks side- ja eelhoiatuse teemaga võib EKVl probleem tekkida ka teiste riigikaitseehitiste, näiteks harjutusväljade ja lasketiirude teede või nende juurdepääsuteede korral. Looduslikest, maastikust sõltuvatest või omandist tulenevatel põhjustel on vaja teha uusi teelõike või lühikesi möödasõite. Kui tee ületab kraavi või oja, millel on ehituskeeluvöönd, siis võib tekkida ja on ka tekkinud situatsioon, kus vaid truubi rajamiseks on vaja koostada detailplaneering. Olemasoleva teekoridori muutmise või uue tee rajamise vajadusest tingitud truubi ehitamiseks ei oleks detailplaneeringu koostamine mõistlik.

Seega tuleb seoses § 38 lõike 4 täiendamisega jätta välja ka sama paragrahvi lõike 5 punktis 6 tekstiosa „riigikaitse“, kuna lõike 4 uus punkt katab ka planeeringuga kavandatud riigikaitseehitiste ehitamise.

Punktiga 53 ja 54 antakse väljaspool kaitseala, hoiuala või püsielupika linnas asustusüksusena,

alevis või alevikus või nende asustusüksuste Keskkonnaameti nõusolekul § 41 lõike 2 alusel laiendatud tiheasustusosalal ehituskeeluvööndi vähendamise üle otsustamine kohalikele omavalitsusele, et suurendada nende autonoomiat kohaliku elu korraldamisel. Samuti täiendatakse tiheasustusala laiendamise sätet, et ranna ja kalda piiranguvööndis saab see toimuda üksnes Keskkonnaameti nõusolekul.

Lisaks ranna ja kalda kaitse eesmärkide arvestamisele peavad kohalikud omavalitsused ehituskeeluvööndi vähendamise üle otsustamise protsessis arvestama veetasemete tõenäosusstsenaariumitega ja hindama üleujutustega seotud riske. Üleujutusega seotud riskide hinnangut kaasajastatakse regulaarselt iga kuue aasta tagant (viimane hinnang 2024) ja vastavad aruanded ning kaardid on kättesaadavad Kliimaministeeriumi kodulehel ja Maa-ameti geoportaalil. Kliimaministeeriumi juhtimisel koostatakse ka juhendit üleujutusohuga arvestamiseks.

Punktiga 56 lisatakse LKSi § 45 täpsustus, et oleks üheselt mõistetav, et tiheasustusosalal võib kohalik omavalitsus reguleerida ja loastada nii üksikpuude kui ka nende osade raiumist. Sättesse on lisatud täpsustus, et loa andmise alused, tingimused ja korra kehtestab KOV, millega öeldakse selgelt, et KOVil on endiselt võimalus puude osade lõikus ka vabastada loa nõudest. Seadusemuudatuse eesmärk on selgelt välja tuua, et kohalikel omavalitsustel on võimalik reguleerida ka puu osade lõikamist, mitte üksnes mahavõtmist. Säte on vajalik, et vältida näiteks puude liigset nn nudistamist, mis on probleemiks olnud mitmes asulas.

Ka kehtiva sõnastuse kohaselt hõlmab termin „raiuma“ mitte ainult puude langetamist, vaid ka puude kärpimist või okste lõikamist. Kuna seaduse senist sõnastust on omavalitsustes tõlgendatud erinevalt ning see on tekitanud probleeme, on õigusselguse tagamiseks vaja sätet täiendada. Sätte sõnastuse täpsustamise vajadusele viitavad erinevad tõlgendused praktikas ning sellega kaasnenud probleemid. Sätte selgema sõnastuse vajadusele on viidanud nii õiguskantsler (15.05.2015 seisukohas nr 6-4/150580/1502173) kui ka Riigikohus (haldusasja nr 3-3-1-19-10 otsuse punkt 12).

Lisaks lisatakse paragrahvi 45 võimalus kohalikul omavalitsusel reguleerida raieid väljaspool tiheasustusala oleval elamumaal.

Üldjuhul reguleerib metsa korraldamist ja majandamist metsaseadus. Kuna metsaseaduse tähenduses elamumaad ei loeta metsamaaks, siis seega seal metsaseadus ei kehti. Kui tiheasustusaladel reguleerib väljaspool metsaseaduse regulatsiooni puude raiet LKS, andes volituse KOV-le, siis väljaspool tiheasustusala on see täiesti reguleerimata ning sellest tulenevalt ei rakendu ka mingeid piiranguid väljaspool tiheasustusala elamumaal raiete tegemiseks. Praktikas on seega võimalik väljaspool tiheasustusala jäävatel elamumaadel metsa raiuda piiramatus mahus ja kasutades selleks mistahes raieliiki (sh raadamist), mis kindlasti ei ole olnud seadusandja tahe ja eesmärk. Lisaks raskendab selline olukord ka ranna- ja kalda kaitse eesmärkide ja rohevõrgustiku toimimise tagamist. Sarnaselt tiheasustusalade üksikpuude raiega on mõistlik ka siin anda pädevus KOV-le, kes korraldab enda maal ruumilist planeerimist ja peab muuhulgas tagama rohevõrgustiku toimimise tingimused ja määrama nendest tulenevad kitsendused.

Punktiga 57 ühtlustatakse LKSi § 47 lõikes 2 isendi definitsioon nii ohustatud liikide kui ka kaitsealuste liikide isenditega tehtavate tehingute korral.

Täpsustatakse, et isendi laiem mõiste, mis hõlmab tooteid, rakendub ka kodumaiste kaitsealuste liikidega tehinguid tehes. Praegu kehtib laiem mõiste üksnes CITESi konventsiooniga kaitstud liikide isenditega tehtavate tehingute korral. Mõistlik on seaduses selgelt sätestada, et tehingute korral käsitletakse isendeid ühe definitsiooni alusel. Soovime lisaks ülemaailmselt ohustatud liikidele reguleerida ka Eesti kaitsealustest liikidest valmistatud toodetega tehtavaid tehinguid.

Täiendus muudab sätte üheselt mõistetavaks ja selgemaks, kuna juba praegu tõlgendab

Keskkonnaamet kodumaiste liikide isenditega tehtud tehingute järelevalves LKSi § 47 lõikes 1 sätestatud isendi definitsiooni laiemalt ehk äratuntava osa all käsitletakse ka toodet.

Punktidega 58 ja 59 muudetakse § 50 lõiget 6 ja lisatakse lõige 6¹. Muudatus võimaldab nn automaatses PEPis sõitmist kõikidel teedel, piiramata seda avaliku teega, ja annab väljaspool pesitsusaega kaitseala valitsejale võimaluse kaaluda sõitmist ka väljaspool teid (maastikul).

Praegu on täielikult keelatud sõidukiga sõitmine erateel või muul avalikuks kasutuseks mitte määratud teel, mis aga võib olla ainus juurdepääs mingile teisele kinnistule või sama kinnistu teistele osadele ning seetõttu olla oluliselt takistatud PEPist välja jääva kinnistuosa kasutus. Kui lind on oma pesakohaks juba valinud sellise koha, mille lähedusse jääb mõni kasutatav tee, siis pole selle jätkuva kasutamise keelamine proportsionaalne ega ole õigustatud teha vahet erateel ja avalikul teel. Praegu on sellistel juhtudel, kus sõitmine on ilmselgelt vajalik, koostöös KOViga püütud tee määrata avalikuks kasutuseks, mis tähendab bürokraatiata ja halduskoormust nii KeAle kui ka KOVile.

Väljaspool teid sõitmise lubamiseks võib olla vajadus näiteks talvel metsa kokkuveoks, elektriliini paigaldamiseks või koridori hoolduseks jms. On tulnud ette olukordi, kus liinide hooldustöödel või metsatöödel tuleb paratamatult läbida automaatseid PEPe. Väljaspool keeluaega võiks see olla lubatud.

Teise täiendusena antakse LKSi § 50 kohastes automaatsetes püsielupaikades võimalus maakaablite rajamiseks. Praegu on seal igasugune ehitustegevus keelatud ning puudub ka kaalumisevõimalus. Samas on olukordi, kus olemasoleva elektriõhuliini ja liinikoridori lähedal on kotka pesa ning õhuliin läbib tekkinud püsielupaika ja näiteks tuulepargi arendaja sooviks rajada liitumist, kasutades maakaablit, ning rajada see juba olemasolevasse õhuliini raadatud liinikoridori. Kuid LKSi § 50 kohaselt ei ole see lubatud ning maakaablite tarbeks tuleb raadata uus kaablikoridor ümber PEPi, mis ei oleks mõistlik ei keskkonnakaitseliselt ega ka rahaliselt. Seega on mõistlik luua võimalus kaaluda ringikujulistest PEPides maakaablite rajamist.

Punktiga 60 täiendatakse LKSi § 51 lõikes 1 sätestatud keelatud tegevuste nimekirja, mille kohaselt on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul või selle lõigul keelatud ka temperatuuri muutmine.

Veekogu loodusliku temperatuurirežiimi muutmine mõjutab negatiivselt ja olulisel määral kalastikku ja jõe ökoloogilist seisundit. Peamine negatiivne mõju on seotud paisjärvedega, neist tulenev veetemperatuuri tõus allavoolu jäävas vooluveekogu osas mõjutab negatiivselt jahedamat vett eelistavaid kalaliikide või taksoneid (nt jõeforell, meriforell, harjus, lõhe), põhjustades neil suremust, sagedasemat haigestumist ning väiksemat kaalukasvu.

Tavapärane on paisjärvede tingitud veetemperatuuri tõus 1–5 °C. Temperatuurireostusest tingitud negatiivne mõju võib avalduda juba siis, kui veetemperatuur tõuseb vooluveekogus üle 15 °C (veetemperatuur, mille ületamisel kujunevad välja vohandilise neeruhaiguse haigusnähud forellil). Lisaks pidurdub forelli kasv veetemperatuuri tõustes üle 17 °C ning lõhe kasv veetemperatuuri tõustes üle 20 °C. Keskmine letaaltemperatuur on lõhel ja forellil vastavalt 27,8 °C ja 24,7 °C (Elliott 1991, Jonsson & Jonsson 2009).

Selle sättega kaitstakse lõheliste kudealaid ja elupaiku ning veerežiim ja temperatuur on kindlasti sellised näitajad, mis on selles kontekstis väga olulised. Sealjuures on juba keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine ehk tegevused, millega võib kaasneda ka temperatuuri muutumine.

Punktiga 61 jäetakse LKSi § 55 lõikest 2 välja täiendus, et sätestatud erand kehtib üksnes imetaja kohta, kuna pole põhjendatud eristada I kategooria imetajat teiste loomariühmade esindajatest.

Punktiga 62 lisatakse LKSi § 55 lõikesse 4 sealt ekslikult välja jäänud viide, et ka I kategooria looma surmamise korral tuleb sellest kirjalikult teatada Keskkonnaametile ühe tööpäeva jooksul. Praegu on see nõue üksnes II ja III kategooria looma surmamise korral.

Punktiga 63 muudetakse LKSi § 55 lõike 6¹ punkti 2 sõnastust, jättes sealt välja viite LKSi § 58 lõikele 7, kuna see on kehtetu.

Punktiga 64 täiendatakse LKSi § 55 lõikega 6², mis sätestab, et tegevuste kavandamisel ja elluviimisel, sh raidmete purustamisel ja teisaldamisel, tuleb vältida looduslikult esinevate lindude häirimist ning pesade ja munade hävitamist ja kahjustamist või pesade kõrvaldamist. Tegemist ei ole uue nõudega, vaid LKSi § 55 lõikes 6¹ linnustiku kaitset käsitlevate sätete täpsustamisega. Säte on vajalik, et enne tegevuste kavandamist ja elluviimist isikud veenduksid, et tegevusega ei kaasneks § 55 lõikes 6¹ sätestatud keelu rikkumist. Veendumiseks saab pidada seda, kui lindude pesitsusperioodil hinnatakse ja ka fikseeritakse enne töödega alustamist vaatlusega lindude pesitsemise puudumine või olemasolu. Samuti ei muutu nende sätete rakendamise ja järelevalve põhimõtted, mille kohaselt lähtutakse siin mõistlikkuse printsiibist ja oluliseks märksõnaks on ka tahtlus. LKSi linnukaitse sätted keelavad lindude pesade ja munade tahtliku hävitamise ja kahjustamise või lindude tahtliku häirimise. Seega on sätte rakendamisel oluline selgitada välja teo tahtlus ja üldjuhul KeA ei menetle juhtumeid, kui tahtlust ei ole võimalik kindlaks teha. Samuti on keeruline hinnata häirimist ja selle ulatust. Eestis on kehtivas õiguses termin „tahtlus“ defineeritud karistusseadustikus (KarS § 16). Samas tuleb silmas pidada, et KarSi § 16 lõike 1 kohaselt on tahtlus kavatsetud, otsene ja kaudne tahtlus, see tähendab, et kehtiva õiguse kohaselt on LKSi § 55 lõikes 6¹ kasutatud mõiste „tahtlik“ all mõeldud KarSi § 16 lõikes 1 nimetatud tahtluse esinemise viise (kavatsetus, otsene ja kaudne tahtlus). Seega loetakse tahtlikuks muu hulgas süütegu, mille isik paneb toime kaudse tahtlusega ehk kui ta peab võimalikuks, et linde pesitsusajal ja poegade kasvatamise ajal häiritakse, pesad ja munad hävitatakse või neid kahjustatakse. Riigikohus (haldusaja nr 3-1-1-76-16 otsuse punkt 17) on öelnud, et „kui isik loob teadlikult sellise kausaalhela kulgemise, mille käiku ja tagajärge ta ei suuda, oska ega ka taha kontrollida, kiidab ta need tagajärjed kaudse tahtluse tähenduses samal ajal ka heaks“. Tegevus on tahtlik, kui on tuvastatud, et töö tegija teadis oma tegevuse kahjulikust tagajärjest või kahjuliku tagajärje saabumine on ilmselge. Seejuures on asjakohased nii üldteada asjaolud, näiteks linnud pesitsevad metsas, majade katustel ja räästa ääres ning põllu ja rohumaadel, kui ka teadmised, mida eeldatakse tegevuse elluviija ameti puhul.

Euroopa Kohus ei ole andnud tõlgendust linnudirektiivi artiklis 5 kasutatud mõiste „tahtlik“ kohta, kuid on andnud tõlgenduse loodusdirektiivi artiklis 12 kasutatud mõiste „tahtlik“ kohta. Siinjuures on mõiste kasutus linnudirektiivi artiklis 5 ja loodusdirektiivi artiklis 12 identne. Euroopa Kohus on lahendites C-221/04 (punkt 71) ja C-473/19 ja C-474/19 (punktid 53 ja 78) märkinud, et loodusdirektiivi artikli 12 keeldude rikkumisel sisaldab mõiste „tahtlus“ teo tagajärgede mõõnmist ja kohaldub ka tegevusele, mille eesmärk ei ole ilmselgelt loomaliigi isendite tahtlik püüdmine, tapmine või häirimine ega munade tahtlik hävitamine või võtmine. Seetõttu võib pidada põhjendatuks selle mõiste tõlgendus, mis on tehtud loodusdirektiivi artikli 12 lõike 1 peaaegu identsete keeldude kontekstis, üle võtta ka linnudirektiivi artikli 5 tõlgendamisel.

LKSi linnukaitse sätete rikkumise vältimiseks tuleb teha kõik endast olenev, et kavandatava tegevuse käigus linde ja nende pesi ei kahjustataks ning linde võimalikult vähe häiritaks.

Punktiga 65 täpsustatakse III kategooria taimede, seente ja selgrootute loomade hävitamise ja loodusest korjamise keelu ulatust, et see ei kehti nende väheesinduslikes populatsioonides, nagu on sätestatud II kategooria puhul. Kehtiva seaduse kohaselt on III kategooria taimede, seente ja

selgrootute loomade hävitamine ja loodusest korjamine rangemalt reguleeritud, kuna puudub võimalus teha erand väheesinduslikes populatsioonides, nagu see on II kategooria korral.

Punktiga 66 tunnistatakse LKSi § 55 lõige 10 kehtetuks. Kehtetuks tunnistatakse mittekaitsealuse looma tapmist reguleeriv säte, kuna selliste loomade surmamist reguleerib juba loomakaitseadus. Loomakaitseaduse § 10 „Looma lubatud hukkamine“ katab täielikult praegu LKSiis oleva sätte.

Punktidega 67 ja 76 muudetakse Euroopa Liidu hülgekaubandust reguleerivate euromääruste viiteid. 2015. aastal muudeti Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrust (EÜ) nr 1007/2009 hülgetoodetega kauplemise kohta (ELT L 286, 31.10.2009, lk 36–39) ja sellega seoses kehtestati ka uued rakenduseeskirjad, millele on viidatud LKSi §-des 56 ja 63¹ ning vastutuse peatükis. Uus määrus on komisjoni rakendusmäärus (EL) 2015/1850, 13. oktoober 2015, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1007/2009 (hülgetoodetega kauplemise kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad. Tegemist on otsekohalduva määrusega ja looduskaitseaduse seisukohast sisulist muudatust viite muutmine kaasa ei too.

Punktiga 68 täpsustatakse LKSi § 57 lõike sõnastust, lisades keelatud tegevuste hulka võõrtaimeliikide levitamise istutamise ja külvamise ning taimede elusate osade loodusesse viimise teel. Kehtivas sättes olevate istutamise ja külvamise keelamisest ei piisa, kuna taimeliikide levimine võib toimuda ka muul moel ja mitte otse tegevuse tulemusena, vaid tegutsemata jätmisest. „Mis tahes elusad osad“ on vajalik täpsustus, sest osad võõrliigid võivad juurduda ka väljakitkutuna või tärgata seemnest, kui loodusesse jäetakse sarikad järelevalvivate seemnetega jms. Samuti lisatakse täpsustus, et keelatud on tegevused, mille eesmärk on suurendada võõrliikide arvukust või laiendada levikut vabas looduses või on ette nähtav nende arvukuse suurenemine ja leviku laienemine, kuna sellised tegevused ohustavad kodumaist loodust.

Punktiga 69 lisatakse volitusnorm ministri määruse kehtestamiseks, mis annab selge kohustuse maaomanikule või valdajale teatud võõrliikide tõrje tegemiseks oma maal. Varem on sarnane kohutus kehtinud kaudselt LKSi § 57 lõigete 1 ja 5 alusel, sh teatud võõrliike ei ole lubatud kasvatada isegi tehistingimustes (aias, pargis, toas jms inimõjuga keskkonnas) ja samuti on keelatud nende loodusesse laskmine. Ning kuigi seadusandja eesmärk on olnud sellega öelda, et ainus viis võõrliigi kasvamist ja loodusesse levimist ära hoida on tagada tõrje, siis on see olnud vaidlustatav, kuna inimesed on viidanud, et nad ei kasvata võõrliiki, see kasvab ise. Seetõttu on antud pädevus ministri määrusega kehtestada võõrliikide nimekiri, mille kasvatamine on juba ka praegu olnud keelatud, lisades sinna selge nõude tõrje tegemiseks. Ka juba kehtiva õiguse alusel on järelevalve nõudnud nende liikide tõrje tegemist ja vajadusel teinud ka ettekirjutusi.

Punktiga 70 viiakse LKSi § 57 lõige 4 kooskõlla sätte algse mõttega ehk tehistingimustes ümberasustamise kord kehtib üksnes looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide korral. Sätte algne mõte oli omada selget ülevaadet sellest, kui ohtlikke looduslikku tasakaalu ohustavaid võõrliike transporditakse näiteks ühest laborist teise või neid tuuakse Eesti teadusasutusse. Seega kui kusagil lahti pääsenud looduslikku tasakaalu ohustav võõrliik avastatakse, võiks leiukoht olla seostatav konkreetse liigi transportimisega seal piirkonnas ja see lihtsustaks ka isendite kinnipüüdmist või hävitamist ning vajaduse korral loodusele tekitatud kahju menetlemist. Tehistingimuste all peetakse §-s 57 silmas kõike, mis ei ole otseselt loodus, seega on tehistingimuseks labor, aga ka kodu ja iluaed, mida mõjutab inimene otseselt. Iga võõrliigi isendi loodusesse laskmine on keelatud, kuid võõrliigi isendi muul viisil kasutus (nt lemmikloomana või toidu ja ilutaimena) on piiratud vaid siis, kui tegemist on ohtlike

looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikidega. Kehtiva sõnastuse alusel kehtib säte võõrliigi isendi igasugusele transportimisele tehistingimusest tehistingimusse (v.a lemmikloomad), seega näiteks ka toidupoest kartuli või tomati või lillepoest taime koju toomisel rikutakse selle sätte tingimusi. See ei ole olnud LKSi eesmärgiks ja seda ei ole soovi piirata.

Punktiga 71 täiendatakse LKSi § 57 lõikega 5¹. Muudatuse eesmärk on lubada pidada loomaliigi isendit, mis omandati enne selle liigi looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide nimekirja kandmist, kuni looma eluea lõpuni, kui välistatakse isendi paljunemine ja loodusesse pääsemine. Sätte eesmärk on anda üleminekuperiood lemmikloomaomanikele, kel juhtub olema loom, mis looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide nimekirja kantakse. Looduskaitseaduse järgi on üldjuhul looduslikku tasakaalu ohustava võõrliigi isendi omamine keelatud. Kui aga inimene on omandanud selle legaalselt, enne liigi nimekirja lisamist, on oluline luua selgus, mis sellistest loomadest saab. Selliste loomade pidamise kohene keelamine tooks eeldatavalt kaasa pigem nende loodusesse vabastamise, kuna üldjuhul ei ole inimesed valmis oma lemmiklooma lihtsalt eutaneerima. Seaduse eesmärk on aga välistada selliste ohtlike loomade loodusesse sattumine, seega on ülemineku võimaldamine looma eluea ajaks parem ja toimivam lahendus.

Muudatusega harmoneeritakse Eesti õigus Euroopa Liidu õigusega. Euroopa Liidus on võõrliikide kasutamine peamiselt reguleeritud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1143/2014 looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise ennetamise ja ohjamise kohta. Selles määruses antakse liidu jaoks probleemsete looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide korral eraomanikele samasugune võimalus enne piirangu kehtima hakkamist omandatud lemmiklooma pidamiseks selle eluea lõpuni, kui on välistatud looma põgenemine ja paljunemine.

Punktiga 72 muudetakse §58 lõiget 1 täpsustades sarnaselt võõrliikidega ka kodumaiste liikide võõrsilt sissetoodud elusate isendite loodusesse laskmise mõistet. Tulenevalt loodusliku geneetilise mitmekesise hoidmise vajadusest on oluline, et oleks üheselt selge, et loodusesse ei tohi sattuda ka väljastpoolt Eestit pärit taimeisendeid, sh nii rohttaimi kui puittaimi. Võõrsilt pärit genotüüpide tahtliku levitamise keelamine aitab vältida kohaliku geneetilise ressursi vaesumist.

Punktiga 73 muudetakse üheselt mõistetavaks LKSi § 58 lõikes 5 kaitsealuse liigi loodusest eemaldamise kord.

Paragrahvi 58 lõiget 5 täiendatakse klausliga, mis jätab loodusest eemaldamise korrast välja teatud III kaitsekategooria liikide korjamise ja hävitamise. III kaitsekategooria liikide loodusest eemaldamine on juba piisavalt reguleeritud LKSi § 55 lõikega 8, mis ütleb, et keelatud on III kaitsekategooria taimede, seente ja selgrootute loomade hävitamine ja loodusest korjamine ulatuses, mis ohustab liigi säilimist selles elupaigas. Praegu on olukord, kui teaduseesmärgil III kaitsekategooria liigi korjamiseks on igal juhul vaja KeA luba (LKSi § 58 lg 5), aga niisama väikeses ulatuses korjamiseks ei ole luba vaja (LKSi § 55 lg 8). Täienduse tulemusena ei ole luba vajalik, kui teaduseesmärgil ei korjata elupaigast ära kõiki isendeid ehk ei ohustata liigi säilimist selles elupaigas. Kui aga soovitakse teaduseesmärgil ära korjata kõik taimed ehk soovitakse minna vastuollu LKSi § 55 lõikega 8, siis on vaja Keskkonnaameti luba.

Punktiga 74 asendatakse LKSi § 58² lõikes 1 sõna „loomaliigi“ sõnadega „selgroogse loomaliigi“, kuna see viib sätte vastavusse selle algse mõttega. Seaduse eesmärk on reguleerida loomade jälitamist, surmamist, püüdmist ja märgistamist teaduseesmärgil üksnes kõrgemate liikide korral. Selgrootute loomade, sh ka III kaitsekategooria selgrootute loomade hävitamine ja hukkamine on teatud ulatuses lubatud (LKSi § 55 lg 8, LoKSi § 10). Seega ei ole mõistlik sama tegevust teaduseesmärgil rangemalt reguleerida, nõudes selleks KeA luba. Kaitsealuste

selgrootute korral kehtib edasi ka LKSi § 58 lõige 5, mille alusel tohib kaitsealuse liigi isendit loodusest eemaldada õppe-, meditsiini- või teadusotstarbel või taastasustamise eesmärgil Keskkonnaameti loa alusel või ümberasustamise eesmärgil üksnes siis, kui see ei kahjusta liigi soodsat seisundit. Paragrahvi pealkiri jäetakse muutmata, et jätta võimalus tulevikus vajaduse korral reguleerida ka selgrootu looma püüdmist, surmamist ja märgistamist.

Punktiga 75 lisatakse LKSi § 62 abitusse olukorda sattunud looma definitsioon ja sätestatakse, mida mõistetakse looma elujõulisuse all. Täna peetakse tihti abitus seisundis loomaks kõiki, keda inimene vähegi abituna näeb, sh kurbade silmadega metsloomad. Samuti ka neid metsloomi, kes on inimese silmis abitus seisundis, kuid tegelikult on nende seisund selline looduslikel põhjustel (nt rändele minemata jätnud luigid, kes on sattunud rasketesse talvistes oludesse) ja inimese sekkumist ei vaja. Seetõttu on mõistlik terminid täpsustada. Abitu seisundi kohta annab vajaduse korral hinnangu Keskkonnaamet või konkreetse liigirühma spetsialist.

Punktiga 77 täpsustatakse kohaliku omavalitsuse pädevust LKSi alusel riikliku järelevalve tegemisel. Rahandusministeeriumi juhitud kohaliku omavalitsuse korralduse seaduse uuendamise ja teiste muudatuste väljatöötamise protsessis analüüsiti muuhulgas ka looduskaitseseaduses sätestatud kohaliku omavalitsuse riikliku järelevalve korda. Chris Eljase 2020. aastal koostatud analüüsis „Kohalike omavalitsuste poolt teostatav riiklik järelevalve“ on märgitud, et LKSi § 70² lõike 2 sõnastus ja viitamine keskkonna järelevalve seaduse §-le 6 on sisuliselt raskesti jälgitav ega ole üheselt arusaadav, millistele juhtudele LKSi § 70² lõikes 2 on viidatud (analüüsi lk 33 ja 34). Rahandusministeerium on teinud ettepaneku täpsustada sätte sõnastust. Kuna kohaliku omavalitsuse pädevuses on LKSi §-s sätestatud kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti kaitse ja tiheasustusalal puude raie nõuded, siis täpsustatakse kohaliku omavalitsuse tehtava riikliku järelevalve pädevust viidetega konkreetsetele LKSi volituskohadele, mille alusel nõuded kehtestatakse.

Punktidega 78–93 muudetakse LKSi 11. peatüki „Vastutus“ sätteid.

Justiitsministeerium on juhtinud varasema looduskaitseseaduse muutmise menetluses tähelepanu sellele, et analüüsida tuleks LKSi vastutussätete otstarbekust, st kas on võimalik väärtevastutuse asemel kohaldada haldussundi, ning samuti tuleks täpsustada väärtekoosseise. Justiitsministeerium on palunud LKSi vastutussätete ajakohastamisel lähtuda karistusõiguse revisjoni põhimõtetest, mis on kajastatud karistusseadustiku ja sellega seonduvalt teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas (eelnõu 554 SE). Nimetatud seletuskirjas on märgitud, et väärtevastutust tuleb kohaldada üksnes siis, kui haldussund ei anna tulemust. Kui aga karistusnorm on põhjendatud, peab see olema piisavalt määratletud, et isik saaks aru, millist tegu ette heidetakse. Justiitsministeerium on juhtinud tähelepanu ka sellele, et LKSi §-des 74², 74³ ja 74⁴ on kehtestatud kvalitatiivselt erinevaid süüteoosseise ning LKSi §-s sätestatud juriidilise isiku karistusmäär on leebe võrreldes KarSi juriidilise isiku maksimaalse karistusmääraga.

Eelnõukohase seadusega ajakohastatakse seaduse vastutussätteid, eeskätt juriidilise isiku karistusmäär, et tagada õiglane karistus ja vastutussätete õigusselgus. Samuti on kaalutud, millisel juhul on võimalik väärtevastutuse asemel kohaldada haldussundi.

LKSi §-s juriidilise isiku karistusmäär on püsunud muutumatuna 2004. aastast (v.a § 74¹ lg 2 ja § 74⁵ lg 2) ja on kuni 3200 eurot. See on selgelt liiga leebe karistus rikkumiste eest, mis võivad meie loodust väga negatiivselt mõjutada. Sanktsioonide kehtestamisel on oluline arvesse võtta ka majanduslikku tulu, mida seaduse nõuete eiramine võib ettevõtjale anda. Praegu kehtivad juriidiliste isikute karistuste piirmäärad ei ole põhjendatud ka seetõttu, et paigast on nihutatud füüsilistele ja juriidilistele isikutele määratavate maksimaalsete karistuste proportsioonid. Füüsilistele ja juriidilistele isikutele ettenähtud maksimaalne karistusmäär peaks omavahel

korreleeruma, kuivõrd maksimaalse karistusmäära sätestamisel nii füüsilise kui ka juriidilise isiku puhul peab arvestama nii kaitstavat õigushüve (kaitsealuse loodusobjekti säilimine) kui ka eri- ning üldpreventiivseid mõjusid. Kui füüsilisele isikule on LKSi rikkumiste eest enamasti võimalik määrata maksimumkaristus, mis on karistusseadustiku § 47 lõike 1 kohaselt 300 trahviühikut, siis juriidiliste isikute kehtiv karistusmäär moodustub maksimaalselt vähem kui ühe sajandiku karistusseadustikuga sätestatud maksimaalsest karistusmäärast, mis hetkel on 400 000 eurot.

LKSi muutmise käigus on analüüsitud kehtivaid vastutussätteid, et leida võimalusi karistuse asendamiseks haldussunniga. Vaadates LKSi kaitseala kohta sätestatud, on näha, et seadusega sätestatud keeldude ja piirangute (v.a § 74² lg-d 3 ja 4) eesmärk on ennetada ja ära hoida kaitstavate hüvede kahjustamist. Tegemist on selles suhtes liiklusseadusele sarnase seadusega ja kui isik mõnda piirangut rikub, on tagajärg saanud ning haldussunniga protsessi tagasi pöörata ei ole võimalik. Samas on kohati võimalik rakendada väärtetavastutust paralleelselt haldussunniga, kui rikkumisega tekkinud kahjulik tagajärg on vaja likvideerida (likvideerida ebaseaduslik ehitis piiranguvööndist, eemaldada piiranguvööndisse sõitnud sõiduk vms.). Kuna kaitse alla võetud loodusobjektid on ühel või teisel viisil õrnemad või tundlikumad kui meid tavapäraselt ümbritsev looduskeskkond, on kaitsealade kasutamine suurema avaliku tähelepanu all, mistõttu on ka avalik ootus, et nõuete rikkumise eest määratakse õiglane karistus.

Maksimummäära tõstmine ei tähenda, et pärast määra tõstmist hakatakse maksimummäära rohkem või kergekäelisemalt määrama. Väärteo eest karistuse määramisel kehtivad samad reeglid mis kuritegude puhul ning karistuse määramise juhised ja loogika võimaldavad maksimummäära kohaldada vaid juhul, kui esinevad raskendavad asjaolud, puuduvad kergendavad asjaolud ja tegemist on nn saririkkujaga. Praktikas on maksimummäära kasutatud üksikud korrad. Karistuse mõistmine toimub KarSi § 56 ning Riigikohtu praktika väga kindlate reeglite järgi. KeA lähtub viidatud alustest, väärtetomenetluste kvaliteeti kontrollitakse, korraldatakse koolitusi ja välistatud on ametnike suva karistuse määramisel.

Maksimaalse karistusmäära tõstmine võimaldab kohaldada teo raskusele ja iseloomule vastavat karistust. Kergete rikkumiste korral jäävad karistused endiselt sümboolsetesse summadesse, samas tulu saamise eesmärgil toime pandud teo eest on siis võimalik rakendada karistust, mis on kooskõlas põhimõttega, et rikkumine ei tohi end ära tasuda. Kedagi ei karistata, kui ta ei ole toime pannud rikkumist. Kui isik on toime pannud rikkumise teadmatusest (ettevaatamatus hooletuse vormis), on tema süü väike ja seda arvestatakse kindlasti karistuse määramisel.

KeA arvestab rikkumiste menetlemisel tahtluse aspektiga. Eelnõus on arvestatud sellega, et need koosseisud, mis on orienteeritud tahtlusele, on ka selliselt sätestatud. KarSi § 15 lõike 3 kohaselt on väärtetona karistatavad nii ettevaatamatud kui ka tahtlikud teod. Kui seadus ei täpsusta, siis üldjuhul peab lähtuma sellest, et tegu on pandud toime vähemalt hooletusest (Riigikohtu lahend [3-1-1-48-05](#) p 6). Aga kui seadus täpsustab, et väärtetokoosseis eeldab tahtlust, siis tuleb väärtetomenetluse käigus tuvastada, et tegu on toime pandud tahtlikult, st vähemalt kaudse tahtlusega KarSi § 16 lõike 4 tähenduses. Näiteks on rõhutatud §-des 74¹³ ja 74¹⁷ sätestatud väärtetude lühikirjeldustes, et väärtetokoosseis eeldab tahtlust. Tahtlus on defineeritud KarSi §-s 16.

Igal juhul kehtib üldreegel, et karistuse kohaldamisel tuleb hinnata KarSi § 56 lõike 1 alusel süü sisu – karistust kergendavate ja raskendavate asjaolude ning süüd mõjutavate muude asjaolude kaudu.

Samuti on analüüsitud kehtivate väärtetokoosseisude vastavust määratluse nõuetele. Mitu väärtetokoosseisu on liiga üldsõnalised, mistõttu isikud ei pruugi aru saada, mida konkreetselt neile ette heidetakse. Näiteks LKSi § 71 näeb ette vastutuse kaitstava loodusobjekti kaitsenõuete rikkumise eest. Looduskaitseaduse kohaselt jagunevad kaitstavad

loodusobjektid kuueks erineva iseloomuga objektiks, mis omakorda jagunevad tüübi või liigi järgi (LKSis § 4). Seetõttu kirjutati enamik LKSis § 71 vastutusallas olevad rikkumised iseseisvate vääртекоосseisudena lahti. Kui kehtivas LKSis oli kokku üheksa vääртекоосseisu, siis eelnõus on neid 35.

Viimastel aastatel on kõige rohkem, 911 korda trahve (nii juriidilistele kui ka füüsilistele isikutele) määratud üldise sätte, LKSis § 71 „Kaitstava loodusobjekti muude kaitsenõuete rikkumine“ alusel, kusjuures keskmine trahvisumma oli 432 eurot. Ajavahemikul 01.01.2020 kuni 31.07.2021 on LKSis § 71 alusel menetletud pisut alla 300 vääртеoasja ja füüsiliste isikute karistused jäävad 10–270 trahviühiku vahele, juriidiliste isikute karistused on vahemikus 120 kuni 1600 eurot. Eelnõuga lisatavates paragrahvides (§ 71¹–71⁸) on eraldi välja toodud seitse rikkumist – majandustegevuse või loodusvarade kasutamise keelu rikkumine (§ 71¹), ehituskeelu nõuete rikkumine (§ 71²), telkimise või lõkketegemise nõuete rikkumine (§ 71⁵), rahvaürituse korraldamise nõuete rikkumine (§ 71⁶), viibimiskeelu rikkumine (§ 71³), sõidukiga sõitmise (§ 71⁴) ning puittaimestiku istutamise või raie nõuete rikkumine (§ 71⁷). Need tegevused on reguleeritud LKSis §-de 30 ja 31 järgi ja viibimiskeeld ka §-des 15 ja 29. LKSis § 29 lõige 2 keelab reservaadis igasuguse inimtegevuse, sh viibimise, hõlmates seega vastutussätteid §-des 71¹, 71³, 71⁴, 71⁵ ning 71⁶. Keelu rikkumisel määratakse trahv toimepandud rikkumise järgi, näiteks kas inimene liikus reservaadis jalgsi või sõitis mootorsõidukiga. Sõltuvalt inimese tegevusest on rikkumise raskusaste ning häiring kaitseväärtusele erinev.

Trahvimäärade määramisel on arvestatud rikkumise tagajärge. Näiteks kaitstaval loodusobjektil sõiduki, maastikusõiduki või ujuvvahendiga liikumise nõuete rikkumise korral on arvestatud, et kuna kaitsevööndid on erineva rangusega piirangutega ja kooslused, mida kaitstakse, võivad olla äärmiselt tundlikud (rabas või liivasel rannal samblikukihi taastumine võib võtta aastakümneid), siis nimetatud rikkumise tagajärg võib olla väga raske ning seetõttu on nimetatud teo eest ette nähtud maksimaalne võimalik karistus.

Juriidiliste isikute trahvimäära määramisel on arvestatud ka seda, et kui üksikisik rikub reeglina kaitsealal liikumise reegleid kogemata, siis juriidilise isiku puhul on reeglina tegemist vastavas valdkonnas (matkade, reise korraldamine) tegutseva ettevõttega, kelle puhul eeldatakse eeltöö tegemist. Lisaks on ettevõtte korraldatud ürituste korral oht või kahjulik mõju loodusobjektile reeglina oluliselt suurem kui üksikisiku tegevusel.

Alles on jäetud ka üldine vastutussäte kaitstavate loodusobjektide kaitsenõuete rikkumiste eest. Sellisteks rikkumisteks on LKSis § 31 lõike 2 punktides 1, 2, 4, 7, 9 ja 12 nimetatud keelatud tegevused: uue maaparandussüsteemi rajamine; veekogude veetaseme ja kaldajoone muutmine; puhtpuistute kujundamine ja energiapuistute rajamine; biotsiidi, taimekaitsevahendi ja väetise kasutamine; jahipidamine ja kalapüük; roo varumine külmumata pinnasel. Selliseks rikkumiseks on ka LKSis § 32 lõike 2 kohane keelatud tegevus – hoiualal nende elupaikade ja kasvukohtade hävitamine ja kahjustamine, mille kaitseks hoiuala moodustati, ning seal kaitstavate liikide oluline häirimine, samuti tegevus, mis seab ohtu elupaikade, kasvukohtade ja kaitstavate liikide soodsa seisundi. Sellisteks rikkumisteks on ka eelnõukohase seadusega lisatavad keelatud tegevused, milleks on poollooduslike koosluste hooldusnõuete rikkumine või poollooduslike koosluste hävitamine või kahjustamine, piiranguvööndis olemasoleva maaparandussüsteemi hoiu- või rekonstrueerimistöödele kaitse-eeskirjaga seatud tingimuste või keeldude rikkumine, kui sellega ei kaasne puittaimestiku istutamise või raie nõuete rikkumist, mis on eraldi vastutusköösseisuks.

Teine suurima trahvide arvuga, 390 korda, on olnud LKSis § 74 sätestatud ranna ja kalda kasutamise ja kaitse nõuete rikkumine, kusjuures keskmine trahvisumma oli 417 eurot (maksimaalne 2400 ja minimaalne 8 (nii väike määr on seotud kroonilt eurole ülemineku

ümmardamisega). Normitehnika reeglitest tulenevalt on üldise sisuga LKSi § 74 tunnistatud kehtetuks ja eelnõus on eristatud viis sagedasemat rikkumist uutes vastutussätetes – ranna või kalda ehituskeeluvööndis ehitamise (§ 74¹¹), sõidukiga sõitmise (§ 74¹⁰) ning metsa kasutamise ja kaitse nõuete rikkumise (§ 74⁷) ja maavara kaevandamise keelu rikkumise (§ 74⁹). Ranna ja kalda piiranguvööndid on tavapärasest tundlikumad alad ja mis tahes rikkumised võivad kaasa tuua väga tõsiseid ning pöördumatuid tagajärgi, mistõttu on nende karistused maksimumi lähedased.

Kui kehtivas seaduses oli eraldi vastutussättena üksnes linnuliikide kaitsenõuete rikkumine (viimase viie aasta jooksul määrati trahve 13 korral, keskmine trahvisumma 173 eurot), siis eelnõu järgi on lisaks looduslikult esinevate linnuliikide kaitsenõuete rikkumisele (§ 74¹⁷–74¹⁹) eraldi vastutusnorm looduslikult esinevate mittekaitsealuste loomaliikide kaitsenõuete rikkumise (§ 74²¹), mis on reguleeritud LKSi §-des 51, 51¹, 52, 58 ja 63. Normitehnika reeglite alusel on kehtetuks tunnistatud LKSi § 74³, mis sisaldas vastutussätteid looduslikult esinevate lindude kaitsenõuete rikkumise eest ning lindude ja nahkhiirte märgistamise nõuete rikkumise eest. Nimetatud rikkumised on eraldi koosseisudena eelnõu järgi §-des 74¹⁷–74¹⁹ ja 74²⁰.

Looduslikult esinevate linnuliikide kaitsenõuete rikkumise vastutussätted on jagatud kolmeks. Eristatud on häirimine, kahjustamine ja hävitamine. Häirimine on leebe lindude ellu sekkumine, see ei pruugi kaasa tuua pesitsuse katkemist ega lindude (munade) hukkumist, seega piisab suhteliselt leebest karistusest. Kahjustamine tähendab, et negatiivne tagajärg on saabunud, st pesitus on katkenud ja linnud peavad otsima uusi pesitsuskohti või jätavad pesitsuse vahele. Hävitamine tähendab, et raie käigus hukuvad pesades olevad munad või hävitatakse pesad koos poegadega. Selline tahtlik hävitamine ehk linnupoegade tapmine peaks sisaldama võimalust karistada maksimaalsel määral. Kui näiteks laane- või salumetsas lindude pesitsemise kõrgperioodil raiutakse lagedaks 7 ha, siis sellise raie tulemusel hävib vähemalt 40 pesa poegadega ja kui võtta iga pesa suuruseks keskmiselt 5 poega (värvulistel rohkem, suurematel lindudel vähem), siis tapetakse sellise raiega 200 linnupoega.

Normitehnilistel põhjustel on eelnõus kehtetuks tunnistatud ka LKSi § 74⁴, milles sisalduvad direktiivi 92/43/EMÜ IV lisas nimetatud looma- ja taimeliikide kaitsenõuete rikkumised. Nimetatud rikkumised on kaetud vastutuskosseisudega §-des 74¹³–74¹⁶ ja 74²²–74²⁶. Direktiivi 92/43/EMÜ IV lisas nimetatud looma- ja taimeliigid on riigisiselt võetud kaitse alla kas I, II või III kaitsekategoorias. Seega on nende kaitse reguleeritud riigisisises kehtivas õiguses kaitsekategooria liikidele sätestatud nõuete ja piirangutega. Et vältida sama rikkumise eest dubleerivat vastutussätet, siis on kattuvad direktiivi 92/43/EMÜ IV lisa liikide kaitse normidele ja riigisiselt kaitse alla võetud liikide kaitse normidele vastavad koosseisud vastutussätetes ühildatud.

Eelnõukohase seadusega muudetakse LKSi § 74² vastutussätte pealkirja, kuna varem vastutussättes mitme seaduse nõude rikkumise eest ettenähtud koosseisude asemele jääb alles ainult üks – kaaviari pakendi märgistamise nõuete rikkumine.

Üldsätte (§ 71) alt on eraldatud ka nende looma- ja taimeliikide isendite kaitsenõuete rikkumine, mis on loetletud nõukogu määruses (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel ehk nn CITESi isendite kaitsenõuete rikkumine (eelnõu järgi § 74²⁷).

Eraldi on eelnõus ette nähtud ka vastutussätte kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti kasutamise- või kaitsenõuete rikkumise eest (§ 71⁸). Nimetatud sätte menetluspädevus on antud valla- või linnavalitsusele.

Kehtivas LKSis ei ole juriidilisele isikule kehtestatud karistumäärad kooskõlas aja jooksul toimunud muudatustega majanduses ning elatustasemes, mistõttu kaaluti süüteo koosseisude juures, milline oleks teo raskuse ja keskkonnamõjuga vastavuses olev karistus. Ühtlasi hinnati erinevate süüteo koosseisude korral uuesti füüsilisele isikule kohaldatavaid maksimaalseid karistumäärasid ja ajakohastati menetluspädevust ning keskkonnakahju hüvitamist käsitlevaid sätteid.

Muudatust tehes võeti arvesse ka rikkumise korral selle võimaliku keskkonnaohu olulisust, ohu realiseerumise tõenäosust ning kaitstava loodusobjekti võimalikku pöördumatut hävimist või kahjustumist ning asjaolu, et nimetatud tegu võib olla laiaulatuslike keskkonnavalaste ning loodusobjekti kaitse-eesmärkide täitmist mõjutavate tagajärgedega. Seega ei ole tihti üksnes haldussunni rakendamine tõhus eri- ja üldpreventiivsete eesmärkide täitmiseks ning vaja on määrata vääртеovastutus.

Samuti arvestati juriidilise isiku puhul sellega, et rikkumine ei oleks majanduslikult tulusam kui maksimaalne võimalik karistus. Mitme koosseisu korral on teoalternatiivide juures alust eeldada olulise majandusliku tulu saamist, mida peab arvestama juriidilise isiku puhul teo maksimaalse karistumäära määramisel.

Karistussätete karmistamise juures on oluline pöörata tähelepanu ka selgitus- ja ennetustööle. Keskkonnateemade teavitustöö on Kliimaministeeriumi ja Keskkonnaameti ülesanne, millega aktiivselt iga päev ka tegeletakse, sh järelevalve käigus. Esmakordsete väiksemate rikkumiste korral piirduakse tavaliselt selgitamise ja hoiatamisega ega karistata. Selgitustöö korral on hea näide KeA initsiatiivil ja koostöös RMKga valminud Hiiumaa ja Saaremaa praamidil näidatavad videoklipid, milles selgitatakse looduses puhkamist. Samuti osaleb KeA iga-aastaselt meremessil, kus selgitatakse huvilistele kaitsealadel paatidega liikumise tingimusi ning muid looduskaitsega seotud küsimusi.

KeA menetluspädevust käsitlevast LKSi § 75 lõikest 2 on välja jäetud viide §-dele 71⁸ ja 73. Nende sätete puhul soovitakse menetluspädevus anda üksnes valla- või linnavalitsusele. Kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti kaitse-eeskirjad ja üksikpuude raie eeskirjad kehtestab iga kohalik omavalitsus eraldi ning kohaliku omavalitsuse kehtestatud õigusaktide järelevalve kohustus lasub kohalikul omavalitsusel.

Eelnõukohased vastutusnormid ning nende aluseks olevad sätted LKSis:

§ 71. Kaitstava loodusobjekti kaitsenõuete rikkumine –

vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 14 lõike 1 punktides 1, 2, 9, 10 ja 11 (viimane lisatakse eelnõuga), § 30 lõike 2 punktis 7 (lisatakse eelnõuga), § 31 lõike 2 punktides 1, 2, 4, 7, 9, 12 ja 13 (viimane lisatakse eelnõuga), § 31 lõige 6 (lisatakse eelnõuga), § 32 lõikes 2, § 33 lõikes 1.

§ 71¹. Kaitstaval loodusobjektidel majandustegevuse ja loodusvarade kasutamise keelu rikkumine –

vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 29 lõikes 2, § 30 lõike 2 punktides 1 ja 2, § 31 lõike 2 punktis 3.

§ 71². Kaitstaval loodusobjektidel ehitamise nõuete rikkumine –

vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 30 lõike 2 punktis 3, § 31 lõike 2 punktis 8.

§ 71³. Kaitstaval loodusobjektidel viibimise keelu rikkumine –

vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 29 lõikes 2 ja § 30 lõike 2 punktis 4.

§ 71⁴. Kaitstaval loodusobjektidel sõidukiga sõitmise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 29 lõikes 2, § 30 lõike 2 punktis 5, § 31 lõike 2 punktis 10.

§ 71⁵. Kaitstaval loodusobjektidel telkimise ja lõkke tegemise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 29 lõikes 2, § 30 lõike 2 punktis 6, § 31 lõike 2 punktis 11.

§ 71⁶. Kaitstaval loodusobjektidel rahvaürituse korraldamise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 29 lõikes 2, § 30 lõike 2 punktis 6, § 31 lõike 2 punktis 11.

§ 71⁷. Kaitstaval loodusobjektidel puittaimestiku istutamise ja raie nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on eelnõukohase seadusega lisatud § 14 lõikesse 7, § 29 lõikes 2, § 30 lõike 2 punktis 7 (lisatakse eelnõuga), § 31 lõike 2 punktides 4, 5, 6 ja 13 (viimane lisatakse eelnõuga), § 32 lõikes 3.

§ 71⁸. Kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstava loodusobjekti kasutamise- ja kaitsenõuete rikkumine –
LKSi § 44 järgi kohaldub kohaliku omavalitsuse tasandil kaitstaval loodusobjektidel LKSi § 31 kohane kaitsekord. Vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 31.

§ 73. Tiheasustusala puude ebaseaduslik raie –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 45 (eelnõuga täpsustatakse LKSi § 45 sõnastust, et oleks selge, et nõue hõlmab ka puu osi).

§ 74¹. Võõrliikide kasutamise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 57, § 57² lõikes 6.
Paragrahvi 57 lõike 8 kohaselt kehtestatavat ministri määrust võõrliikide lindude loodusesse laskmisega seotud teabe vahetamise ja Euroopa Komisjoniga konsulteerimise korra kohta ei ole veel kehtestatud, kuna Euroopa Komisjon ei ole täpsustanud, kuidas teabevahetus ja konsulteerimine toimuma peab, samas oli volitusnorm vaja kehtestada linnudirektiivi ülevõtmiseks.

§ 74². Kaaviari pakendi märgistamise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 59¹ (LKSi § 59¹ lõike 4 alusel kehtestatud keskkonnaministri 27.07.2009 määruses nr 38).

§ 74⁵. Hülgetoodetega tehtavate tehingute nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 56 lõikes 6. Hülgetoodetega tehtavate tehingute nõuded on kehtestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1007/2009 hülgetoodetega kauplemise kohta artiklis 3 ning komisjoni määruse (EL) nr 737/2010, millega kehtestatakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1007/2009 (hülgetoodetega kauplemise kohta) üksikasjalikud rakenduseeskirjad, artiklis 2.

§ 74⁶. Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 511/2014 nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EL) nr 511/2014 artiklites 4 ja 7.

§ 74⁷. Ranna ja kalda piiranguvööndis metsa kasutamise ja kaitse nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 37 lõikes 2.

§ 74⁹. Ranna ja kalda piiranguvööndis maavara kaevandamise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 37 lõike 3 punktis 5.

§ 74¹⁰. Ranna ja kalda piiranguvööndis mootor- ja maastikusõidukiga sõitmise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 37 lõike 3 punktis 6.

§ 74¹¹. Ranna ja kalda ehituskeeluvööndis ehitamise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 38.

§ 74¹². Kaitsealuse loomaliigi isendi tahtliku surmamise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõikes 1 ja § 58 lõikes 4.

§ 74¹³. Kaitsealuse loomaliigi isendi püüdmise ja tahtliku häirimise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõikes 6 ja § 58 lõikes 4.

§ 74¹⁴. I kaitsekategooria taimede ja seente kaitsenõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõikes 7 ja § 58 lõikes 4.

§ 74¹⁵. II kaitsekategooria taimede ja seente kaitsenõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõikes 7 ja § 58 lõikes 4.

§ 74¹⁶. III kaitsekategooria taimede, seente ja selgrootute loomade kaitsenõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõikes 8 ja § 58 lõikes 4.

§ 74¹⁷–74¹⁹. Looduslikult esinevate linnuliikide kaitsenõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 55 lõigetes 6¹ ja 6² (eelnõuga lisatav säte).

§ 74²⁰. Nahkhiirte ja lindude märgistamise nõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 58¹.

§ 74²¹. Looduslikult esinevate mittekaitsealuste loomaliikide kaitsenõuete rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-des 51, 51¹, 52, 58 ja 63.

§ 74²². Nõukogu direktiivi 92/43/EMÜ IV lisa punktis a loetletud loomaliigi isendi paljunemis- ja puhkekohtade hävitamise ja kahjustamise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 51².

§ 74²³. I kaitsekategooria liigi isendiga tehingu tegemise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 56 lõikes 2 ja lõike 2¹ punktis 2.

§ 74²⁴. II kaitsekategooria liigi isendiga tehingu tegemise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 56 lõikes 2 ja lõike 2¹ punktis 2.

§ 74²⁵. III kaitsekategooria liigi isendiga tehingu tegemise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 56 lõikes 2 ja lõike 2¹ punktis 2.

§ 74²⁶. Looduslikult esinevate linnuliikide isenditega tehingu tegemise keelu rikkumine –
vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi § 56 lõike 2¹ punktis 1.

§ 74²⁷. Loodusliku loomastiku ja taimestiku ohustatud liikidega riikidevahelise kauplemise nõuete rikkumine –

vastutusnorm nõuetele, mis on sätestatud LKSi §-s 59.

Punktidega 94-100 eraldatakse vastutuse peatükist LKSi § 77, mis reguleerib loodusobjektile tekitatud kahju hüvitamist ja mis viiakse omaette peatükki 11¹ „Loodusobjektile tekitatud kahju“. Hea õigusloome ja normitehnika eeskirja § 24 lõike 5 nõuete järgi jagatakse § 77 sisu järgi kaheks paragrahviks, et vältida ühte pikka paragrahvi. Eelnõukohasesse § 77 jäävad kehtiva seaduse lõiked 1–3 ja 11 ning § 77¹ jäävad kehtiva LKSi § 77 lõiked 4–10¹ (kahjumäärad).

Täpsustatakse § 77 lõikes 1 sätestatud volitusnormi ulatust, et oleks üheselt selge, et LKSi § 77 lõikes 3 kehtestatud aluseid, st mida loetakse loodusobjektile kahju tekitamiseks, on võimalik volitusnormi alusel täpsustada.

Paragrahvi 77 on lisatud lõige 2¹, mis sõnaselgelt sätestab, et keskkonnale kahju tekitanud isiku kohustus on tekitatud kahju hüvitada. Samuti lisatakse lõikesse 3 punktid 8 ja 9, millega soovitakse looduskaitseaduse mõtet selgemini välja tuua ning (loodusobjektile tekitatud) kahjude loetellu lisatakse poollooduslike koosluste kahjustamine ja hävitamine ning võõrliigi loodusesse laskmine (võõrliigi loodusesse laskmiseks loetakse nii aktiivset tegevust, nagu võõrliigist looma lahti laskmist, võõrliigist taime istutamist või külvamist, kui ka tegevusetust, mille tõttu ei ole takistatud võõrliigi levikut loodusesse). LKSi § 57 lõike 1 kohaselt on keelatud võõrliikide elusate isendite loodusesse laskmine, v.a metsaseaduse alusel metsapuudena kasvatada lubatud võõrpuuliikide istutamine ja külvamine. Kehtiva LKSi § 77 lõike 1 volitusnorm ja lõikes 10¹ sätestatud kahju määr käsitlevad kahju tekkimist võõrliigi laskmisega loodusesse, seetõttu parandatakse eelnõukohase muudatusega ilmselge eksimus ja täiendatakse ka sama sätte lõikes 3 kahju tekkimise alust.

Lähtudes eespool selgitatud vastutusmäärade korrastamise ja tõstmise põhjendustest, on üle vaadatud ka keskkonnale tekitatud kahju hüvitamise määrad ning lisatud poollooduslike koosluste hävitamise ja kahjustamise määrad. Määrasid on tõstetud proportsionaalselt kahjustatava loodusväärtuse väärtusele ehk ohustatusele. Suurendatud on kaitsealuste liikide isendite ebaseaduslikul hävitamisel, elujõuetuseni vigastamisel või ebaseaduslikul püsielupaigast eemaldamisel ning ka kahjustamisel arvestatavaid keskkonnakahju maksimummäärasid. Samuti on proportsionaalselt suurendatud miinimummäärasid. KeA ettepanekule tuginedes on miinimummäärad tõstetud neljakordseks.

I kategooria kaitsealuse liigi ebaseadusliku hävitamise määra oluline tõstmine on muuhulgas vajalik, et rakendusaktis, Vabariigi Valitsuse 08.04.2005 määruses nr 69 „Kaitstava loodusobjekti või kaitsmata loomaliigi isendi hävitamise või kahjustamisega ning võõrliigi isendi loodusesse laskmisega tekitatud keskkonnakahju hüvitamise kord ja hüvitise määrad“ (edaspidi *kahjumäärus*), oleks teatud I kategooria liikide isendite, näiteks kotkaste ebaseadusliku ja kuritahtliku hävitamise korral keskkonnakahju määraks summa, mille alusel tekiks karistusseadustiku järgi nn oluline kahju, ja KeAl oleks alus sellise teo kahtluse korral algatada kriminaalmenetlus. Kriminaalmenetluse käigus tehtud uurimine võimaldab suurema tõenäosusega jõuda lahenduseni. Viimase viie aasta jooksul on I kategooria liikide isendite eest keskkonnakahju määratud kokku 37 800 euro ulatuses.

Keskkonnakahju määrade suurendamine mõjub ka preventiivse heidutusmeetmena.

Lisaks eespool mainitud proportsionaalsuse põhimõttele on § 77¹ lõike 3 punktis 2 sätestatud III kategooria kaitsealuse liigi kahjustamise korral arvestatava keskkonnakahju piirmääratõstmise põhjuseks ka looduskaitseaduse ja kalapüügiseaduse kooskõlla viimine. Praegu ületab kalapüügiseaduse (KPS) alusel püüda lubatud kalaliigi isendi ebaseadusliku püügi korral (nt elektripüük) arvestatav kahju mitu korda (vt KPSi § 73 lg 6 – 5- ja 10kordne määr) LKSi

alusel kaitsealuse kalaliigi isendi korral arvestatavat kahjumäära. LKSi § 77 lõike 1 alusel vastuvõetud kahjumäärus ei erista kahjumäärade korral tegevusi, mille tagajärjel kahju tekkis. Seega tuleb LKSi ja KPSi alusel määratavad kahjumäärad ühtlustada. Selleks on kõige mõistlikum võimaldada teatud tegevuste korral määrata kolmekordne kahjumäär. Et kolmekordne kahjumäär vastaks LKSi piirmäärale, tuleb teha kõnealune muudatus seaduses.

LKSi alusel keskkonnakahju määramisel ei ole vastuolu keskkonnastutuse seadusega (edaspidi *KeVS*). KeVS reguleerib keskkonnale tekitatud kahju heastamist ehk tegemist on endise olukorra taastamisega, kus keskkonnale kahju põhjustanud isik peab kahju realselt heastama (nt likvideerima reostuse, lisaks asustama kalapopulatsiooni taastamiseks kalamaimud, looma tingimused lindude pesitsemiseks jne). LKSi § 77 sätestab keskkonnale tekitatud kahju hüvitamise, mis on rahaline hüvitamine ega ole otseselt seotud tegeliku olukorra taastamisega. Tegemist on erinevate regulatsioonidega. Kui tegemist on kaitsealuse liigi looma hukkamisega, lähtub KeA kahju arvutamisel LKSi alusel kehtestatud kahjumääradest. Kui tegemist on kaitsealuse liigi kahjustamise või kaitseala või kaitsealuse üksikobjekti kahjustamisega, siis selgitatakse välja, kas teoga on keskkonda kahjustatud ja milles kahjustamine seisnes. Seega on tagatud, et rakendatakse olukorras kohasemat hüvitamisemeedet ning on välistatud, et samal ajal rakenduksid nii KeVSi alusel heastamine kui ka LKSi alusel kahju väljamõistmine. Kui kahju on võimalik KeVSi alusel heastada, rakendub alati heastamine ja rahalist nõuet kahju hüvitamiseks ei esitata. KeVSi rakendussätte § 40 alusel, kui tekitatud kahju heastatakse KeVSi alusel, ei tule kahju LKSi § 77 alusel rahas tasuda.

Keskkonnakahju määramisel arvestab KeA ka tahtlusega. Kahjunõue esitatakse ebaseadusliku surmamise või hävitamise korral, mis tähendab, et näiteks liikluses hukkunud linnu ega ka karu, ilvese või hundi kohta keskkonnakahjunõuet ei ole võimalik esitada, kuna tegemist on õnnetusjuhtumiga, mitte kaitsealuse isendi vastu suunatud ebaseadusliku teoga.

KeVSi alusel kahju tuvastamine kaitstava liigi ja elupaiga ning elupaigatüübi puhul on väga keeruline ning kohati võimatu just algandmete puudumise tõttu. Seega on väga oluline, et on ette nähtud ka konkreetset rahalist piirväärtused ning tekitatud keskkonnakahju on võimalik välja mõista eri seaduste alusel rahas.

Keskkonnakahju on võimalik tuvastada mitme seaduse mõistes ning LKSi-järgne kahju ei ole seotud KeVSi mõistes defineeritud kahjuga. Võib olla olukord, kus KeVSi mõistes kahju tekitatud ei ole, küll aga on kahju tekkinud LKSi või mõne teise eriseaduse mõistes. Iga seadus määratleb kahju eri viisil. Keskkonnakahju mõiste on kasutusel paljudes seadustes – metsaseaduses, kalapüügiseaduses jne – ning see ei tähenda, et tegemist peab olema ka keskkonnakahjuga KeVSi mõistes.

Praktikas tuvastatakse liigi ja elupaiga korral KeVSi mõistes enamasti keskkonnakahju oht, mitte kahju. Kui näiteks metsateatise alusel on nõue jätta liigi kaitseks kasvukohta teatud tihumeetrid metsa ning seda tingimust rikutakse, siis kohe ei ole võimalik tuvastada keskkonnakahju. Kahju tekib alles võib-olla seitsme aasta pärast, kui liik kaob valgustingimuste muutuse tõttu. Seega tuvastatakse praktikas enamasti keskkonnakahju oht, mille järel tuleb kohe rakendada meetmeid, et keskkonnakahju ei tekiks.

KeVSi alusel liigi/elupaiga juhtumeid on mõned üksikud aastas ja nendestki osadel ei tuvastata lõpuks kahju ohtu ega nõuta hüvitusmeetmeid. Praegu on menetluses KeVSi alusel keskkonnakahju ohu vältimismeetmete rakendamiseks neli juhtumit elupaigatüübi kahjustamise suhtes, milles KeA näeb ette meetmed elupaiga taastamiseks.

Punktiga 101 lisatakse seadusesse rakendussätteid.

Poolloodusliku koosluse kahjustamise ja hävitamise vältimiseks kehtestatakse normid, mis sätestavad LKSi mõistes keelu, mida saab leevendada kaitse-eeskirjas. Kaitse-eeskirjade

muutmine on aja- ja ressursimahukas, mistõttu antakse LKSi §-s 90 rakendussäte, et enne LKSi § 30 lõike 2 punkti 7 ja lõike 4 punkti 6 ning § 31 lõike 2 punkti 13 jõustumist moodustatud kaitstavatel aladel on nimetatud tegevus lubatud loodusobjekti valitseja nõusolekul. Lähtudes Riigikohtu 28.11.2019 lahendist nr 3-17-740, ei ole igasugune negatiivne tegevus poollooduslikel kooslustel tingimata selline, mida tuleb vältida. Vältida tuleb olulist mõju ala terviklikkusele, võtta arvesse ala eesmärgid ja nende täitmist mõjutavad antropogeensed ja looduslikud tegurid. Seega ilma rakendussätteta looksime me olukorra, kus kuni kaitse-eeskirjade muutmiseni puuduks KeAl võimalus kaaluda tegevuse lubamist olukorras, kus sellel puudub oluline mõju ala terviklikkusele. Selline imperatiivne keeld tooks asjaolude kokkulangemisel kaasa ebaproportsionaalsed piirangud maaomanikele, olles seega vastuolus nii Euroopa Liidu asutamislepingu artikli 5 lõikega 4 kui ka põhiseaduse § 11 teise lausega.

Samuti tuleb kehtestada rakendussäte sihtkaitsevööndis tee või tehnovõrgu ja -rajatise rajamise korda muutva sätte kohta, kuna praktikas võib tekkida vajadus juba varem moodustatud kaitsealadel kaalutletud otsuse põhjal lubada nimetatud rajatiste rajamist kaitsealal mitte paikneva kinnistu tarbeks, milleks varem võimalus puudus.

Rakendussäte kehtestatakse ka maade omandamise regulatsiooni muutmise osas. Uut regulatsiooni ei rakendata juba algatatud menetluste suhtes.

Punktiga 102 muudetakse looduskaitseseaduse lisa. Lisas seatakse kaitstaval loodusobjektile häil- ja aegjärgse raie tegemisel tingimused metsa uuenemise kriteeriumitele, raie järkude vahele ja metsa koosseisule. Seatakse metsaseadusest erinev kriteerium, millal loetakse raiesmik peale uuendusraiet uuenenuks, et selle kõrvale uus lank teha. Kaitstaval loodusobjektile loetakse edaspidi raiesmik uuenenuks, kui noorendiku keskmine kõrgus on vähemalt 3 m. Järgmise raievõtte tegemisele raiele piirneval eraldisel on seatud piirang, et reguleerida metsamajanduse intensiivsust. See aitab ära hoida liikidele sobimatute suurte või paljude lagedate alade tekke lühikese ajaperioodi jooksul. Puistu uuenemise nõue 3 m ja turberaie järkude vahelise aja pikendamine 10-le aastale hajutab raied pikemale perioodile ja nii tekib ka visuaalseid häile metsamaastiku vähem ning vähendab tunduvalt vana metsa kadu, soosides sellega vana metsaga seotud elurikkuse säilimist. Samuti suurendatakse kohustuslikult jäetavate säilikpuude mahtu võrreldes majandusmetsaga. Kaitstaval loodusobjektile oleks see elustiku mitmekesisuse säilitamise eesmärgil vähemalt viisteist tihumeetrit ühe hektari kohta, kui kaitse-eeskiri ei sätesta teisiti.

Eelnõu § 2. Jahiseaduse muutmine

Punktidega 1 ja 2 ning 4-6 muudetakse jahiseaduse § 10 lõiget 1 ja täiendatakse §-e 40 ja 41 selliselt, et edaspidi oleks seni vaid paber kandjal väljastatud jahilube võimalik väljastada ka elektroonilise infosüsteemi kaudu.

Asjaomase elektroonilise infosüsteemi all peetakse silmas Eesti Jahimeeste Seltsi infosüsteemi nimega JAHIS. JAHIS on loodud eesmärgiga anda jahipiirkonna haldajale ja jahimehele tõhusam asjaajamise tööriist jahilubade väljastamiseks, jahimaa haldamiseks, ulukiseire andmete kogumiseks ning suhtlemiseks. Avaliku teabe seaduse kohaselt on andmekogu eelkõige juriidiline termin. Infosüsteemi andmekoguks olemise määratlemisel lähtume muuhulgas sellest, milline mõte on infosüsteemi andmekogumite õiguslikul reguleerimisel, kas andmete proaktiivset avaldamist nõuab seadus, ELi õigusakt või rahvusvaheline leping, ja milline tagajärg on andmete „andmekogus olemisel“. JAHIS on platvorm või kanal elektroonilise jahiloo saamiseks, kuid JAHISes ei tehta jahiloo väljastamise otsuseid ega peeta arvestust jahilubade andmete üle. Seetõttu ei määratleta JAHISst andmekoguna ja puudub

vajadus andmekogu asutamise volitusnormi loomiseks ning andmekogu põhimääruse kehtestamiseks. JAHISe turvaklass on hinnatud ja JAHIS vastab täielikult ISKE nõuetele, mis JAHISe turvaklassile mõeldud on. Samuti on JAHIS registreeritud RIHAs ning infosüsteemi kirjeldus RIHAs uuendatakse kohe pärast käimasolevaid süsteemiarendusi JAHISes.

Jahiseaduse § 14 lõikes 9 tehakse täpsustus, kus vormi asemel kehtestatakse andmekoosseisud, et võimaldada andmete paindlikumat esitamist andmekogus.

Punktiga 3 asendatakse § 40 lõikes 4 tekstiosa „riikliku loomatauditõrje komisjoni“ tekstiosaga „Põllumajandus- ja Toiduameti. Keskkonnaametile on jahiseaduse § 40 lõikega 4 antud õigus kehtestada sigade Aafrika katku tõrjumise eesmärgil ajavahemik ja piirkond, mille jooksul ja kuhu jahipiirkonna kasutaja on kohustatud kehtiva jahitunnistuse alusel andma tasuta jahiloo metssigade kütamiseks oma kinnisasjal jahti pidavale maaomanikule. Vastava ettepaneku tegi loomatauditõrje seaduse (kehtetu alates 01.12.2021) alusel riiklik loomatauditõrje komisjon. 01.12.2021 kehtima hakanud veterinaarseaduse § 51 alusel teeb vastava ettepaneku Keskkonnaametile Põllumajandus- ja Toiduamet. Muudatusega viiakse vastavusse jahiseaduse sellekohane säte.

Punktiga 7 lisatakse KeA teenistusrelvade loetelu lisaks tulirelvadele ka gaasirelvad. Relvaseaduse § 3 lõike 2 punkti 1 järgi on teenistusrelv relv, mis on ette nähtud avalikku võimu teostavatele valitsusasutustele. Relvaseaduse § 3 lõike 5 alusel siseministri 11.09.2018 määruse nr 19 „Teenistusrelvade ja nende laskemoona ning lahingumoonna liigid ja teenistusrelvade, nende laskemoona ja lahingumoonna, tulirelva osade käitlemise ning üleandmise kord“ § 2 järgi on teenistusrelvade liigid tulirelv, gaasirelv, külmrelv, pneumorelv, elektrišokirelv ja harjutusrelv. Relvaseaduse § 11 punkti 2 kohaselt on gaasirelv relv, mis on ette nähtud elava objekti lühiajaliseks kahjustamiseks ärritava toimega gaasiga ja § 13 kohaselt on gaasirelvade liigitus: 1) gaasipihusti ja 2) gaasipüstol, gaasirevolver – gaasirelv, mis on ette nähtud tulistamiseks ainult gaasipadrunis sisalduva gaasilaenguga. Keskkonnajärelevalve seaduse § 15 lõike 1 järgi on riigi ja kohaliku omavalitsuse keskkonnakaitseinspektoril, kelle ametikohustus on kasvava metsa, jahiluluki- ja kalavaru kaitse, lubatud ametiülesannete täitmisel kanda teenistusrelva. Keskkonnaameti peadirektori 30.12.2020 käskkirja nr 1-1/20/269 lisa 1 punkti 2.1 järgi on KeA teenistusrelvade liigid tulirelvad ja gaasirelvad.

Praegu on kolme eriseadusega (jahiseadus, kalapüügiseadus ja metsaseadus) lubatud inspektoril tema vastu sooritatava ründe korral kasutada vaid tulirelva, mille kasutamisel on tõenäoliselt kõige karmimad tagajärjed. Selleks, et ametniku reageering oleks igal juhul kooskõlas ründe iseloomuga, oleks igati mõistlik ja vajalik, et lisaks tulirelvale oleks inspektoril õigus kasutada ka gaasirelva, eelkõige gaasipihustit.

Gaasirelva võimalik kasutamine on ohutum ja seda võiksid kanda kõik inspektorid kaitseks looma rünnaku vastu. Keskkonnaametis on kolm Sisekaitseakadeemias väljaõppe läbinud ning instruktoritunnistuse saanud relvainstruktorit, kes saavad korraldada gaasirelvade kasutamise väljaõpet. Lisaks on gaasirelvade ja gaasipihustite maksumus tunduvalt odavam kui tulirelval.

Punktidega 8 ja 9 muudetakse jahiseaduse § 48, tõstes uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäära 8000 euroni.

Salaküttimine on üks oluline ohutegur meie suurkiskjate populatsioonile. Seetõttu on suurkiskjate kaitse ja ohjamise tegevuskavas olulise tegevusena ette nähtud ebaseadusliku kütamisega tekitatud kahjude hüvitamise määrade muutmine. See on kavas määratud I prioriteediaseme ehk hädavajalikuks tegevuseks, millea eesmärgi saavutamine planeeritavas ajavahemikus on võimatu.

Jahiulukite ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahjude suurus on praegu määratud pigem nende isendite turuväärtuse, mitte nende arvukuse, ökoloogilise rolli või kaitsestaatuse põhjal. Samas on väikese arvukusega liigi iga üksiku indiviidi tähtsus ökosüsteemis märgatavalt suurem kui suure arvukusega liikide puhul. On viiteid suurkiskjate, eriti hundi ja ilvese ebaseadusliku küttimise suurenemisele, mis omakorda tähendab nende populatsiooni ohuteguri suurenemist. Samas on ebaseaduslikke küttimisi avastatud vähe ning need vähesedki ei ole menetlusprotseduuride keerukuse ja potentsiaalsete karistuste ebaproportsionaalsuse tõttu jõudnud lahendusteni. Seetõttu on vaja kõigi kolme suurkiskja ebaseadusliku hukkamisega seotud keskkonnakahju määr viia tasemele, mis annab aluse sellise teo kahtluse korral kriminaalmenetluse algatamiseks. See peaks, peaaegjalikult heidutusmeetmena, andma märgatava positiivse tulemuse.

Kehtiva jahiseaduse § 48 punkt 1 ütleb, et uluki ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahju ülemmäär on 2000 eurot ja alammäär 3 eurot. Kuna see säte välistab eespool kirjeldatud tegevuse, on eelnõus suurendatud ülemmäära vähemalt 8000 euron.

Piirmäära tõstmisel on muuhulgas aluseks võetud Tallinna Ülikoolis 2019. aastal kaitstud magistr töö „Jahiulukite ebaseadusliku küttimisega tekitatud väliskulu“, kus on võrreldud keskkonnale tekitatud kahju määrasid naaberriikides kehtestatud ja arvutatud võimalikud määrad kolmel meetodil: turuhinna ja tulu ülekande meetod ning uluki väärtus seoses alampalgaga. Ulukite ebaseadusliku hukkamisega keskkonnale tekitatud kahjumäärade tõstmise vajalikkusele on korduvalt tähelepanu juhtinud ka Eesti Terioloogia Selts.

Kuna kehtivas jahiseaduses ei ole määratud asutust, kes on pädev nõudma sisse jahiseaduse alusel keskkonnale tekitatud kahju, siis lisatakse § 48 säte, mille kohaselt nõuab keskkonnakahju hüvitise sisse KeA ning hüvitis kantakse riigieelarvesse.

Punktidega 10 ja 11 tõstetakse jahiloata jahipidamise ja jahipidamise, sh jahiohutuse nõuete rikkumise trahvimäär maksimumini ehk 300 trahviühikuni.

Kehtiva jahiseaduse §-s 50 (jahiloata jahipidamine) ja §-s 58 (jahipidamise nõuete rikkumine, mille alla kuulub ka jahiohutuse) on sätestatud rikkumiste eest rahatrahv kuni 200 trahviühikut. Jahiloata jahipidamise korral on reeglina tegemist nn salaküttimisega, millega sageli kaasneb ka keskkonnakahju ja mis jahiseaduse kontekstis kuulub raskeimate rikkumiste hulka. Seega peaks sellise teo eest olema võimalik määrata ka maksimaalne võimalik karistus.

Jahipidamise nõuete rikkumist käsitleb jahiseaduse 4. peatükki, mis kirjeldab jahipidamisvahendeid ja nende kasutamise piiranguid. Jahiohutuse nõuded on kirjeldatud jahieeskirja 2. peatükis (alus jahiseaduse § 32). Jahipidamisnõuete rikkumine hõlmab ka jahiohutuse nõuete rikkumisi, sh tulirelvade transportimisel, mis aeg-ajalt lõppevad jahikaaslase vigastamise või koguni surmaga. Seetõttu peaks sellise teo eest olema võimalik määrata ka maksimaalne võimalik karistus.

Jahiloata jahipidamise eest on trahve määratud viimase viie aasta jooksul 27 korda ning aritmeetiline keskmine trahvisumma on 327 eurot (minimaalne 40, maksimaalne 760 eurot, maksimumilähedast karistust on määratud viiel korral). Jahiloata jahipidamise avastamine ning süüdlase tuvastamine ja karistamiseni jõudmine on üks keerukamaid menetlusi jahijärelevalves ning hoolimata trahviotsuseni jõudvate menetluste väikesest suhtarvust on tegu keeruliselt tõendatava raske rikkumisega.

Jahipidamis- ja jahiohutuse nõuete rikkumise eest on trahve määratud viimase viie aasta jooksul 58 korda ning keskmine trahvisumma on 204 eurot (minimaalne 40, maksimaalne 660 eurot). Jahiohutuse nõuete rikkumised seisnevad peamiselt laetud jahirelva transportimises sõidukis, mis

on äärmiselt ohtlik ning on viimaste aastate jooksul põhjustanud ka mitmeid õnnetusi, millest osad on lõppenud surmaga.

Punktiga 12 täiendatakse jahiseaduse § 61, lisades väärteokoosseisu ka KeA kehtestatud lisapiirangute ja lisatingimuste rikkumise. KeA peadirektor kehtestab igaks jahiaastaks eri käskkirjadega suurkiskjate küttimismahud, suurkiskjate jahi registreerimise nõuded, küttimisest teavitamise kohustused, suurkiskjate bioproovide võtmise nõuded jne.

Samuti kehtestab KeA käskkirjaga sigade Aafrika katku tõrjumiseks lisanõuded metssigade küttimise korraldamisele, vereproovide võtmisele ja esitamisele, lisaõõtmiskohtade registreerimisele, söödaautomaatidele, lisaõõtmiskohtade arvule, vahekaugustele, kogustele jne. KeA kodulehel on sigade Aafrika katku tõrje eesmärgil kehtestatud käskkirjad, mis suunavad küttimismahtusid maakondade lõikes ning seavad piiranguid metssigade lisaõõtmisele².

KeA kodulehelt leiab samuti suurkiskjate küttimisele seatud lisatingimused, mis määravad täpselt, millistest jahipiirkondadest kui palju ulukeid millisel ajavahemikul küttida võib ning kuidas on seatud tingimused küttimisest teavitamisele, et tagada ohjamisala küttimismahust kinnipidamine (vasakpoolne alamjaotus „Küttimismahud“)³. Lisaks kajastab KeA küttimisinfot pidevalt ka Eesti Jahimeeste Selts oma veebilehel (nt pruunkarude küttimise teavitus)⁴.

Nõuete eiramiste korral (nt bioproovide võtmata jätmine, suurkiskjate jahi registreerimata jätmine, suurkiskjate küttimisest teavitamata jätmine, ei peeta kinni metssigade lisaõõda kogustest, lisaõõtmiskohtade registreerimata jätmine jne) puudub jahiseaduses vastutussäte kirjeldatud kohustuste eirajate vastutusele võtmiseks.

Jahindusalase järelevalve käigus avastab KeA igal aastal kõigis maakondades kirjeldatud nõuete eiramisi. Kuivõrd tegemist on rikkumistega, mida ei ole võimalik tagantjärele haldusaktiga heastada, on õiguskuulekuse tagamiseks vaja kehtestada vastutus.

Ühtlasi tõstetakse juriidiliste isikute karistumäär 300 000 euroni. Kuigi juriidiliste isikute karistamine jahiseaduse järgi on erandjuhtum, kuna jahipidamise eest vastutab üldjuhul füüsilisest isikust jahimees ja JahiSe § 61 lõige 2 leidis viimati rakendust 2019. aastal ja ainult ühel juhul (lubatud maksimumist poole ulatuses – 1600 eurot), on mõistlik sarnaselt LKSiga korrigeerida ka juriidiliste isikute karistumäära.

Eelnõu § 3. Seaduse jõustumine

Paragrahviga kehtestatakse pestitsiidide regulatsioonile 5 aastane üleminekuperiood. Vastavate punktide jõustumise tähtajaks määratakse 2030. aasta 1. jaanuar.

4. Eelnõu terminoloogia

Eelnõukohase seadusega ei võeta kasutusele uusi mõisteid.

LKSis kasutatakse poolloodusliku koosluse mõistet, kuid samatähenduslikud on pärandniit ja pärandkooslus, mida samuti kasutatakse valdkondlikus erialakirjanduses ja teadustöodes ning ka õigusaktides.

5. Eelnõu vastavus Euroopa Liidu õigusele

² <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/jahindus/seakatk>.

³ <https://www.keskkonnaamet.ee/et/eesmargid-tegevused/jahindus/operatiivsed-kuttimisandmed>.

⁴ <http://www.ejs.ee/pruunkaru-kuttimismahud-on-kinnitatud/>.

Sisulise poole pealt on eelnõul puutumus Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusega (EL) nr 1143/2014, 22. oktoober 2014, looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide sissetoomise ja levimise ennetamise ja ohjamise kohta. ELis on võõrliikide kasutamine peamiselt reguleeritud nimetatud määrusega. Selles määruses antakse liidu jaoks probleemsete looduslikku tasakaalu ohustavate võõrliikide puhul eraomanikele võimalus pidada enne piirangu kehtima hakkamist omandatud lemmiklooma tema eluea lõpuni tingimusel, et on välistatud looma põgenemine ja paljunemine. Eelnõukohase seadusega harmoneeritakse meie seadus selle määrusega.

Vastutussätetel on vormiline puutumus järgmiste ELi õigusaktidega, milles sätestatud rikkumised eraldatakse eri vääriteokoosseisude alla:

- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EL) nr 511/2014 geneetilistele ressurssidele juurdepääsu ja nende kasutamisest saadava tulu õiglase ja erapooletu jaotamise Nagoya protokollist tulenevate kasutajate jaoks ette nähtud vastavusmeetmete kohta liidus;
- nõukogu direktiiv 92/43/EMÜ looduslike elupaikade ning loodusliku loomastiku ja taimestiku kaitse kohta;
- Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrus (EÜ) nr 1007/2009 hülgetoodetega kauplemise kohta;
- nõukogu määrus (EÜ) nr 338/97 looduslike looma- ja taimeliikide kaitse kohta nendega kauplemise reguleerimise teel.

6. Seaduse mõju

Seadusel puudub oluline sotsiaalne, sh demograafiline mõju, mõju riigi julgeolekule ja välissuhetele ning regionaalarengule.

Kuna tegemist on õigusakti eelnõuga, millega suuremas osas täpsustatakse kehtivat seadust ega muudeta väljakujunenud halduspraktikat, siis on tegemist suuresti juba kehtiva õigusega, mis on oma mõju juba avaldanud.

Kavandatavad muudatused ja nende mõju.

6.1. Looduskaitse seaduse muudatused (§ 1)

Mõju avaldav muudatus: sätestada piirnõuded, mis on vajalikud looduskaitse seaduse ja Euroopa Liidu looduse kaitse eesmärkide tagamiseks.

Muudatusel on positiivne mõju loodus- ja elukeskkonnale, aidates looduskeskkonna säilitamisega kaasa inimeste põhivajaduste ja elukvaliteedi tagamisele. See aitab paremini tagada meie ökosüsteemide ja seal leiduvate liikide kaitse.

Sätte kehtestamine aitab täita rahvusvahelisi kohustusi täitmisele, seega on mõju välissuhetele positiivne. Looduse mitmekesisuse ehk elurikkuse säilitamise ja suurendamise vajaduse sätestavad nii strateegia „Euroopa 2020“ kui ka tegevuskava „Ressursitõhus Euroopa“. Elurikkuse vähenemise peatamiseks ja taastamiseks kinnitatud „Euroopa Liidu elurikkuse strateegia aastani 2030“ (EU Biodiversity Strategy for 2030) seab liikmesriigile konkreetsed ja mõõdetavad eesmärgid elurikkuse (liikide ja elupaikade seisundi) parandamiseks aastaks 2030. Säte toetab otseselt nende eesmärkide saavutamist.

Elurikkuse hoidmine on majanduslikult selgelt põhjendatud. On tõendatud, et hästi säilinud ja toimivad ökosüsteemis toovad märkimisväärset majanduslikku kasu, mis ületab elupaikade muutmise käigus saadud kasu. Hinnangute järgi on üldine tulude ja kulude suhe vähemalt 100:1 (<https://www.science.org/doi/10.1126/science.1073947>).

Elurikkuse säilitamine toob nii otsest kui kaudset majanduslikku kasu paljudele majandussektoritele. Paljud sektorid ja ettevõtted sõltuvad geneetilisest mitmekesisusest, liikidest ja ökosüsteemi teenustest, mis on olulisteks eeldusteks (näiteks põllumajandus) või

koguni tootmissisenditeks (näiteks ravimitööstus). Suur osa SKPst sõltub loodusest ja selle hüvedest ning eriti sõltuvad sellest kolm suurimat majandussektorit – ehitus, põllumajandus (sh metsandus) ning toiduainetööstus. Oluline koht on loodusel ka turismisektoris (loodusmatkad, linnuvaatlused, taimeretked, loodusfotograafia jmt), omades positiivset mõju eeskätt kohalikule tööhõivele ja ettevõtlusele (majutus, toitlustus, transport jne) ning toetades regionaalset arengut ning asustuse säilimist maapiirkondades.

Muudatusel on positiivne mõju ka sotsiaalvaldkonnale sh rahva tervisele, kuna riikliku kaitsega aladel säilitatakse looduslikud alad, kus saab jätkuvalt rekreatiivseid tegevusi ellu viia. Teadusuuringud näitavad looduse otsest positiivset mõju inimeste tervisele nii haigusi ennetavalt kui leevendavalt ja ravivalt. Positiivne mõju majanduses avaldub seega kokkuhoitud tervisekulude kaudu, kuid ka inimeste kvaliteetsema ja suurema tööpanuse kaudu. Teiselt poolt näitavad viimase aja uuringud ka otsest seost looduskoosluste hävimise ja üleilmsete haigusepideemiate puhkemise vahel

Muudatusel võib olla mõju eelarvele (nii KOVi kui ka riigieelarvele) riikliku kaitse alla võetavatel aladel kehtima hakkava maamaksusoodustuste, seal makstava metsatoetuste, võimalike kinnisasjade riigile omandamise tõttu. Nende kulude täpsemad mahud sõltuvad kaitse alla võetava maal, sh metsamaal, kehtima hakkavatest piirangutest.

Arvestades, et Eestil on ELi liikmena kohustus kasvuhoonegaaside emissioone vähendada ja süsiniku sidumist suurendada, on kliimaregulatsiooni vaatest tegemist olulise protsessiga, kuna kaitstaval alade valimil olevate loodusalade – metsade, soode ning pärandniitude biomassi on seotud kümneid miljoneid tonne süsinikku, mille rahaline väärtus CO₂ ekvivalentides on omakorda sadu miljoneid eurosid.

Just elurikkus võimaldab süsiniku sidumise ja pikaajalise (sadadesse aastatesse ulatuva) looduslikes ökosüsteemides talletamise, temperatuuriregulatsiooni ja üleujutusriskide vähendamise kaudu kliimamuutuste kahjulikke mõjusid inimkonnale leevendada ja nendega kohaneda. See on tõhusaim ja odavam viis kliimamuutuste mõju leevendamiseks. Elurikkuse hävinemine ei ole mitte ainult keskkonnaküsimus, vaid ka arengualane, majanduslik, sotsiaalne ja eetiline küsimus.

Kuna tulevikus on 30% täitumisel vaja kaitse alla võtmisega paralleelselt hakata tegelema ka olemasolevate objektide kaitse alt välja arvamise, mis tähendab sisuliselt samasugust ja sama mahukat menetlust, kui kaitse alla võtmine, kasvatab see Keskkonnaameti töökoormust.

Mõju avaldav muudatus: täpsustatakse loodusobjektide kaitse alla võtmise korda (punktid 4 ja 5). Muudatuse mõju on väike, kuna juba praegu vaatab KeA sisuliselt kõik laekunud ettepanekud üle ja annab hinnangu kaitse alla võtmise algatamise põhjendatuse kohta.

Muudatus vähendab bürokraatiat (asutustevahelist kirjavahetust) ja optimeerib töökoormust, kuna algatamisele jõuavad üksnes juba läbi analüüsitud ettepanekud ja seega on edasine menetlus kiirem ja efektiivsem.

Mõju avaldav muudatus: kaitstaval loodusobjektidel lubatavate raiete korra muutmine (eelnoõ § 1 punktid 9, 28, 33 ja 102).

Lageraiepõhise metsamajanduse lõppemine toob kaasa olulise positiivse mõju elustikule. Sarnase efektiga on ka veerraie keelamine, kuna tekitab loodusmaastikusse sobimatuid sirgeid koridore. Aegjärgse ja häilraiega on võimalik metsa uuendada elurikkust ja maastikuilmest vähem mõjutavalt. Raie tulemus on väiksema häiringuga kui teiste uuendusraieviiside puhul ja

sarnaneb rohkem looduslike häiringutega, mis tagab metsamaastiku sidususe ehk positiivse mõju.

Lageraie keelamine kaitseala ja püsielupaiga piiranguvööndis ja hoiualal puudutab ~ 125 000 ha metsamaad (sellest eramaale jääb ~ 36 000 ha). See puudutab:

63 kaitseala, kus kaitse-eeskirja järgi on praegu väikese langina lubatud lageraie;

18 kaitseala, kus on lubatud lageraie ainult hall-lepikutes;

21 kaitseala, kus on lubatud lageraie ainult hall-lepikutes ja kuusikutes;

3 kaitseala, kus on lubatud lageraie ainult kuusikutes.

Lisaks metsise ja kanakulli püsielupaigad, kus piiranguvööndis on lubatud lageraie väikese langina. Veerraie on praegu lubatud kõigis kaitsealade ja püsielupaikade piiranguvööndites ja hoiualadel.

Nendel kaitsealadel, kus seni oli lubatud lageraie võib muudatusel olla majanduslik mõju arvestades, et lageraie on kuluefektiivsem, kui võimalus teha uuendusriiet aegjärkse- või häilraiena. Samas võib negatiivne mõju tasanduda puiduhindade tõusuga pikema raieperioodi tõttu.

Kui rakendame kaitstavate loodusobjektide piiranguvööndites ja hoiualadel lageraie ja veerraie keeldu ning teistele turberaietele rakendame lisapiiranguid (täiendame looduskaitseaduse lisa „Valik- ja turberaie tingimused kaitstava loodusobjekti ning ranna ja kalda piiranguvööndis“), ei tule tõsta piiranguvööndite tasumäära, mis on täna 60 eurot hektarile aastas. Tugineme Keskkonnainvesteeringute Keskuse poolt tellitud tööle, kus kasutati LIFE-IP projekti ForEst&FarmLand (LIFE18IPE/EE/000007) raames tellitud tööd „Natura 2000 metsaaladele seatud piirangute tõttu maaomanikul saamatajääva sissetuleku arvutamise meetoodika koostamine“. Eesti Maatülikooli arvutused, kõigi Eesti kaitsealuste erametsade kohta, arvestas muuhulgas võimalike looduskaitseaduse muutmise seaduse eelnõus kavandatud täiendavaid metsamajandamise piiranguid. Arvutuste tulemusel, arvestades 2023. a hindasid, kujunes hüvitise määraks keskmiselt 61 eurot hektarile. Sihtkaitsevööndite tasumääradele looduskaitseaduse muudatuse eelnõu mõju ei avalda, sest kaitstavate alade sihtkaitsevööndite regulatsioone ei muudeta.

Mõju avaldav muudatus: täpsustatakse pestitsiidide kasutamist kaitstavatel loodusobjektidel (eelnõu punktidega 10, 30 ja 34).

Kaitstavatel aladel on põllumassiivide registris põllumaid 29 400 ha (KAUR, 2024), millest osa on juba mahepõllumajanduslikus kasutuses. Lisaks puudutab see säte pärandniite, kus taastamises ja hooldamises on 41 000 ha.

Kaitsealadel pestitsiidide kasutamise vähendamisel on positiivne mõju keskkonnale - elustik ei hävi otseselt pritsimise tagajärjel, jäägid ei jõua mulda ega vette ega kuhju keskkonnas.

Positiivne mõju on ka mulda seotud süsiniku tagavarale. Muudatus aitab vähendada süsiniku emissiooni ning suurendada mullas ja taimkattes seotud süsinikuvarusid. Samal ajal tagab põllumuldade viljakuse ja saagistabiilsuse ning toetab mulla elurikkust.

Muudatus toob kaasa täiendava kulu põllumeestele. Ühelt poolt võivad mahedad taimekaitsevahendid olla mõnevõrra kallimad, aga peamine negatiivne mõju on selles, et mahetootmises on taimekaitsevahendeid väga vähe ja taimekaitse ei seisne mitte preparaadi kasutamises vaid muudes võtetes, mis toovad tootjale kaasa täiendavaid kulusid. Mahetootja peab oluliselt enam vaeva nägema ja tegelema probleemi ennetamisega ja mitmekesisuse hoidmisega selle eri tähendustes. Samuti on mahetootmises saagikadu suurem.

Lisaks on toiduohutuse seisukohast mahetoidus potentsiaalne suurem mükotoksiinide hulk, kuna fungitsiide ei kasutata. Lahenduseks on tegeleda ennetusega ja kasutada nt korrektset külvikorda.

Mõju avaldav muudatus: poollooduslike koosluste sätete täpsustamine (eelnoü § 1 punktid 8, 13, 16, 26 ja 31).

Poollooduslike koosluste sätete täpsustamisel on oluline positiivne mõju keskkonnale. Eelnoü kohaselt ei tohi kaitstavatel aladel kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta poollooduslikel kooslustel niidet hekseldada ja seda maha jätta. Sätte mõju looduskeskkonnale on positiivne, kuna väheneb risk, et kaitstavatel aladel poollooduslikke kooslusi kahjustatakse. Eesmärk on ennetada põllumajandusmeetmetega niite hekseldamise ulatuse suurenemist. Säte võib kaasa tuua loodusobjekti valitseja töökoormuse suurenemise. Arvestades niite hekseldamise ulatust, on töökoormuse suurenemine võrreldes positiivse mõjuga looduskeskkonnale vähese tähtsusega. 2019. aasta andmetel hekseldatakse väljaspool poollooduslike koosluste hooldustoetusega aladel niidet 675 hektaril.

Kaasnev mõju: sihtkaitsevööndi ja piiranguvööndi sätete täiendamine poollooduslike koosluste kaitsenõuetega ei too kaasa olulist mõju, kuna täpsustatakse juba olemasolevat korda. Mõju looduskeskkonnale on positiivne, kuna vähendab võimalust, et kaitstavatel aladel poollooduslikke kooslusi siiski kahjustatakse.

Sihtrühm I: poolloodusliku kooslust sisaldava kinnisasja omanikud ja/või maahooldajad. Pärandniitude hooldustoetuse taotlejaid on ligi 800 ning hooldatakse ligi 32 000 hektaril ning seal on lubatud hekseldamine vaid kaitseala valitseja nõusolekul. Kui pärandniitu hooldatakse ka mõne teise meetme, sh vaid otsetoetuse kaudu, siis nendel aladel ei ole saanud pärandniidu hooldamisviisi ega ka sobilikuma aja seadmist suunata. Näiteks vaid otsetoetuse abil hooldamisel võib ala hekseldada juba 5. juulist, mis on aga maas pesitsevatele lindudele kahjulik. Teiste põllumajandusmeetmete abil majandatakse kaitstavatel aladel pärandniite ligi 3500 ha, millest hekseldati 675 ha. Kuna valdav osa pärandniitude majandajatest hooldusvõttena hekseldamist ei kasuta, on sihtrühm väga väike, aga uute toetusmeetmetega, mis võimaldavad endiselt hekseldamist, võib sihtrühm suurenedada. Kuna riigil tuleb tagada kaitstavatel aladel pärandniitude hea seisund, tuleb seada ka tingimused majandamisviisidele. Kui lisatingimuste seadmine on koormav, on riik ette näinud eraldi pärandniitude hooldamise meetme, mille alusel kompenseeritakse maaomanikule või maahooldajale lisanduvad kulud.

Sihtrühm II: Keskkonnaameti ametnikud. Poollooduslike koosluste kaitset käsitlevate sätete rakendamine võib ajutiselt suurendada Keskkonnaameti ametnike töökoormust, kui tuleb kooskõlastada varem kinnitatud kaitse-eeskirjaga kaitsealadel tegevusi poollooduslikel kooslustel. Töökoormuse kasv ei ole suur. Praegu taotletakse poolloodusliku koosluse aladest otsetoetust umbes 3500 hektarile, millest hekseldatakse vähem kui 700 hektaril, mis ongi need alad, kuhu tuleb luba anda.

Mõju avaldav muudatus: õuemaa mõiste täpsustamine (eelnoü § 1 punkt 11), Kuna vahel on õuemaa ekslikult võrdsustatud elamumaaga, on see tinginud vajaduse täpsustada, mis on LKSi mõistes õuemaa. Õuemaa mõiste täpsustamine ei too kaasa olulist mõju, kuna ei muuda senist praktikat.

Kaasnev mõju: tõenäoliselt toob kavandatav muudatus kaasa isikute pöördumiste kasvu Maa-ameti poole, sest looduskaitse kitsendused seotakse otsesõnu Eesti topograafia andmekogu andmetega.

Sihtrühm: Maa-ameti ametnikud. Töökoormuse suurenemise mahtu ei ole aga võimalik kuidagi täpsemalt prognoosida ja hinnata, ilmselt võib pidada mõju väheoluliseks.

Mõju avaldav muudatus: (eelnoü § 1 punkt 12) kinnisasjade nimekirja, mille võõrandamisel või asjaõigusega koormamisel peab asjakohane leping sisaldama loodusobjektiga seotud teavet,

lisatakse ka kohaliku kaitse alla võetud loodusobjekti ja kaitsealuse liigi leiukohti sisaldavad kinnisasjad. Mõju on positiivne, kuna ka nende objektidega võivad kinnisasja omanikule kaasneda piirangud, seega on oluline sellest olla varakult teadlik. Mõningal määral kasvab notarite töökoormus, kuna suurema arvu kinnisasjade võõrandamisel tuleb loodusobjektiga seotud infot kajastada lepingutes.

Sihtrühm I: kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnistute omanikud.

Sihtrühm II: notarid, võlgniku vara enampakkumise korral ka pankrotihaldurid ja kohtutäiturid.

Mõju avaldav muudatus, millega lisatakse erisus, et riik üldjuhul ei omanda kinnisasja, mille sihtotstarbelist kasutamist ala kaitsekord oluliselt piirab, kuid mille puhul oli isikule juba omandamise hetkel teada, et see kavandatakse looduskaitse alla võtta (punkt 17)

Mõju on väheoluline, sest selliseid juhtumeid on vähe, millisel juhul isik on teadlikult omandanud projekteeritaval looduskaitsealusel objektil asuva kinnisaja ja hiljem, kaitse alla võtmise järel, teinud ettepaneku kinnisasi riigi poolt omandada. Samas võib selliseid ettepanekuid kindlasti tulevikus tulla ja on mõistlik neid juba ennetada.

Sihtrühm I: projekteeritavat kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnisasjade omanikud.

Sihtrühm II: notarid, võlgniku vara enampakkumise korral ka pankrotihaldurid ja kohtutäiturid.

Mõju avaldav muudatus: sihtkaitsevööndis tee või tehnovõrgu ja -rajatise rajamise võimaldamine (eelnõu § 1 punktid 27 ja 101).

Võimalusel rajada tee ja tehnovõrgu ja -rajatis kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndis ei ole kaitstava loodusobjekti kaitseväärtustele püsivat mõju. Muudatusega luuakse võimalus lubada kaitse-eeskirjaga rajada tee ja tehnovõrgu ja -rajatis sihtkaitsevööndis. Selle rakendamise võimalust kaalutakse iga kord eeskirja koostamise käigus. Lisaks eeldab uue tee või tehnovõrgu ja -rajatise rajamine loodusobjekti valitseja igakordset nõusolekut, mis on ebasoovitavate mõjude vältimisel lisatagatiseks.

Kaasnev mõju: mõju halduskoormusele ei ole märkimisväärne, kuna selliste rajatiste rajamise vajadus ja seega erinevate kooskõlastuste ja nõusolekute taotlemine kaitstava loodusobjekti sihtkaitsevööndisse on pigem erandlik ja Keskkonnaameti hinnangul ei suurenda see ka ehitussurvet.

Sihtrühm I: kaitstava loodusobjekti vahetusse lähedusse jäävate kinnistute omanikud, kellel avaneb võimalus vajaduse korral enda kinnistu tarbeks rajatav tee või tehnorajatis rajada kaitsealal. Kuna tegemist on väga üksikute juhtumitega, mille vajadus kaalutakse ja kaasnevad mõjud hinnatakse kaitse-eeskirja menetluse käigus, siis sihtrühm on väike.

Sihtrühm II: Keskkonnaameti ametnikud, kes valmistavad ette kaitstavate loodusobjektide kaitse-eeskirju ning menetlevad nõusoleku andmiseks saabunud dokumente.

Mõju avaldav muudatus antakse otsustusõigus kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnisasjade riigile omandamise puhul Keskkonnaameti peadirektorile (punktid 19, 21 ja 22).

Kaasnev mõju: Otsustusõiguse andmisega kaitstavat loodusobjekti sisaldavate kinnisasjade omandamise puhul Keskkonnaameti peadirektorile optimeeritakse Kliimaministeeriumi haldusalas ametnike tööd, luues ühtlasi suurema selguse kõikidele asjassepuutuvatele osapooltele. Kui täna saab kinnisasja omanik teha kinnisasja võõrandamise ettepaneku Kliimaministeeriumile kaitstava loodusobjekti valitseja kaudu ja otsuse koostab Keskkonnaamet, siis edaspidi saab ta teha avalduse samuti Keskkonnaametile, kuid sama

asutuse peadirektor ka otsustab nii kinnisasja riigile omandamise algatamise või omandamisest keeldumise. Selle võrra, et Kliimaministeeriumi ametnikud otsuste eelnõusid ei kontrolli lüheneb otsuste tegemiseks kuluv aeg.

Sihtrühm I: Keskkonnaameti ametnikud

Arvestades, et otsuste vaidlustamine Keskkonnaametile vaiete ja kohtusse kaebuste esitamisel on riiki esindamas vaid Keskkonnaamet ja arvestades, et vaidluste arv võib seoses looduskaitseseaduse muutmisega kasvada, siis on vajalik Keskkonnaameti eelarvesse arvestada lisaks ühe töökoha raha. Vaidluste arv võib tõusta just seoses sellega, et looduskaitseseadust muudetakse muuhulgas juhuks, kui isik omandab teadlikult looduskaitsealuse maa või omanik võõrandab kinnisasja isikule, kellele kohaldub LKS § 20 lg 1¹ punktiga 3 sätestatud erand, siis kaitsekorra rangemaks muutumise korral omandamisel makstava hüvitamisumma arvestatakse erinevalt võrreldes isikutega, kelle kinnisasi ei olnud maaomanikuks saades kaitse all.

Sihtrühm II: Kliimaministeeriumi ametnikud

Kuna kaob vajadus omandamisteemalisi käskkirju kooskõlastada, siis tähendab see mõningast ajalist kokkuhoidu Kliimaministeeriumi ametnikele.

Mõju avaldav muudatus: maaparandussüsteemide hoiutööde lisamine nende tegevuste hulka, mida ei või kaitsealal, hoiualal, püsielupaigas ja kaitstava looduse üksikobjekti kaitsevööndis teha kaitstava loodusobjekti valitseja nõusolekuta, ja võimalus piiranguvööndis kaitse-eeskirjaga reguleerida maaparandussüsteemide rekonstrueerimis- ja hoiutöid (eelnõu § 1 punkt 8 ja 32).

Muudatusel on oluline positiivne mõju keskkonnale, kuna aitab paremini kaitsta ka piiranguvööndi liike ja elupaiku, kelle jaoks veerežiim on oluline, ning vähendada maaparandustöödega kaasnevaid riske. Samuti on positiivne mõju rahvusvahelisele suhtlusele, kuna aitab lahendada Natura hindamise käigus tekkinud maaparanduse mõju hindamisega seotud probleeme (vt seletuskirja peatükk „Eelnõu sisu ja võrdlev analüüs“).

Kaitsealade piiranguvööndisse jääb ca 19 000 ha sookooslusi ja märgasid metsasid on piiranguvööndites ligi 70 000 hektarit. Kuigi kõik nendest aladest ei ole kuivendusest mõjutatud, siis on see ligikaudne pindala, mida muudatus võib positiivselt mõjutada.

Kaasnev mõju: maaparandus, sh maaparandushoid, mõjutab ümberkaudseid elupaiku ja seega sealseid maaomanikke. Samas kaalutakse ja arutatakse võimalikud piirangud läbi juba kaitse-eeskirja koostamise käigus, kus huvitatud maaomanikud saavad kaasa rääkida ja on võimalik leida negatiivset mõju vähendav kompromiss. Piiranguvööndis kaitse-eeskirjaga maaparandussüsteemi hoiu- ja rekonstrueerimistöödele tingimuste seadmise ja keelamise võimaluse sätestamine on proportsionaalne, kuna võimaldab veerežiimist sõltuvate liikide ja elupaikade tsoneerimist võrreldes sihtkaitsevööndiga, mis oluliselt piirab kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist, vähem sihtotstarbelist kasutamist piiravasse piiranguvööndisse. Kaitse-eeskirjaga piiranguvööndis maaparandussüsteemide hoiu- või rekonstrueerimistöödele tingimuste seadmisel või nende keelamisel kaastakse Põllumajandus- ja Toiduamet kaitse-eeskirja menetluse ja hinnatakse piirangute seadmisega kaasnevad mõjud.

Sihtrühm I: Keskkonnaameti ametnikud. Ühelt poolt kasvab töökoormus, kuna LKS § 14 lõikesse 1 lisatakse valitseja nõusoleku kohustus maaparandussüsteemide rekonstrueerimisel ja sette eemaldamisel ning hooldustöödel poldri ehitisel. Samas väheneb § 31 täiendusega KeA töökoormus ja kinnisasja omaniku halduskoormus, kuna muudatuse jõustumisel saab seada maaparanduse hooldamisel tingimusi või need keelata juba kaitse-eeskirjaga ja §-s 14 sätestatud valitseja nõusoleku küsimine ei ole enam asjakohane. Kui konkreetsed tingimused on kaitse-eeskirjas kirjas, siis neid tegevusi kaitsealal ka ei planeerita ja väheneb töökoormus ja

bürokraatia, mis tuleb keskkonnamõju hindamise protsessi läbimisest.

Sihtrühm II: maaomanikud.

Mõju avaldav muudatus: võimalus lubada riigikaitse eesmärgil sõita ranna ja kalda piiranguvööndis mootorsõidukiga väljaspool teid (eelnõu § 1 punkt 44). Keskkonnaameti hinnangul on sellise muudatuse keskkonnamõju väike, kuna tegemist on erandjuhtudega mõnel korral aastas. Keskkonnaametil on tegevuseks kooskõlastuse andmisel võimalus seada tingimusi, et tagada, et loodusväärtused veekogude ranna ja kalda piiranguvööndis ei saaks kahjustada. Selline muudatus on oluline Kaitseväge võimekuse ja oskuste arendamisel, kuna võimaldab harjutada eri- ja sõjaolukorras vajalikeks juhtumiteks Eesti maasikule iseloomulikes tingimustes.

Mõju avaldav muudatus: võõrliiki käsitlevate sätete täpsustamine (eelnõu § 1 punktid 68-71). Muudatused täpsustavad sätete sõnastust, viies need kooskõlla nende algse mõttega. Seega mõju on väike, aga kindlasti positiivne nii elu- ja looduskeskkonnale kui ka inimestele, kuna suurendavad õigusselgust ja vähendavad erinevast tõlgendamisest tulenevat võimalikku segadust. Kuna neid juba tõlgendatakse üldjuhul kooskõlas algse mõttega, siis suurt muutust ei kaasne.

Sihtrühm: lemmikloomade omanikud. Täpsustus annab selguse, mis saab inimestel kodus olevatest lemmikloomadest, kelle liik looduslikku tasakaalu ohustavate liikide nimekirja lisatakse. Samuti vähendab see karistushirmust loomade loodusesse laskmist, millel oleks negatiivne mõju keskkonnale.

Sihtrühm: maaomanikud. Muudatusega antakse selge kohustus, et maaomanik või valdaja peab oma maal teatud võõrliike tõrjuma. Ka kehtiva õiguse alusel on olnud keelatud nende liikide omamine, kasvatamine ja loodusesse levitamine, kuid see sõnastus on tekitanud segadust, et kas see tähendab tingimata ohjamise kohustust. Seaduseandja soov on olnud alati, et teatud eriti ohtlikke võõrliike maaomanikud ohjaks, kuna vaid nii saab nende kasvu ja levikut takistada.

Sihtrühm: ettevõtjad. Lisatakse täpsustus, et keelatud on ka tegevused, mis põhjustavad looduses võõrliikide arvukuse suurenemist või leviku laienemist. See võib olla mõne ettevõtja soov, juhul kui liik ise või sellest valmistatud toode on ettevõttele käibe andjaks. Sellised tegevused aga ohustavad looduskeskkonda ja seega ei saa neid lubada. Samas võib maaomanike ja valdajate kohustus võõrliike tõrjuda anda võimaluse selles valdkonnas maaomanikele teenust pakkuda. Kuna teatud võõrliikide tõrje on keeruline ja töömahukas, võib see olla sellele spetsialiseeruvatele ettevõtetele oluline tulu allikas.

Mõju avaldav muudatus: vastutussätetes trahvimäärade, väärteokoosseisude ja menetluspädevuse muutmine (eelnõu § 1 punktid 78–93). Ajakohastatud vastutussätted (eriti juriidilise isiku karistusmäärade tõstmine) tagavad õiglasema karistuse ning vastutuse õigusselguse.

Juriidiliste isikute karistusmäärade suurendamine koos väärteokoosseisude täpsustamisega muudab karistuse proportsionaalseks karistusseadustikus sätestatuga ja viib need rohkem kooskõlla rikkumise iseloomuga. Olulist negatiivset mõju see ei tohiks kaasa tuua, kuna uued määrad on kooskõlas muudatustega, mis on toimund majanduses ning elatusaseme kvaliteedis ja on seega ootuspärased. Samuti ei ole põhjust eeldada, et pärast maksimummäärade tõstmist hakatakse neid rohkem määrama.

Maksimaalse võimaliku karistusmäära tõstmine avaldab kindlasti preventiivset mõju, eelkõige

sellistele rikkumistele, mis praegu tegevuse kavandamisel n-ö arvestatakse eelarvesse. Sellisteks rikkumisteks on kaitsealal ehitamine, maastiku ümberkujundamine, vaadete avamine raietega. Kirjeldatud tegevuste puhul ei ole sageli võimalik (v.a raied) keskkonnale tekitatud kahju arvutada, kuigi kahju maastiku ilmele võib olla korvamatu. Seega on vaja sätestada piisavalt tõhus karistus, mille rakendamisel rikkumine end ära enam ei tasuks. Keskkonnaameti hinnangul võiks ära hoitavate rikkumiste arv olla 10–15% ringis.

Tiheasustuslalal puude ebaseadusliku raie menetlemise jätmine üksnes kohaliku valla- või linnavalitsuse pädevusse ei too neile kaasa lisatööd, kuna nad tegelevad juba praegu sellega.

Väärteokoosseisude täpsustamine on positiivse mõjuga, kuna suurendab õigusselgust ja võimaldab inimesel paremini aru saada, mille eest talle täpsemalt karistus on määratud.

Sihtrühm: seaduse nõuete rikkujad. Viimaste aastate menetluste statistikale tuginedes on see keskmiselt paarsada inimest aastas.

6.1.1. Vähese või marginaalse mõjuga muudatused

Eelnõu § 1 punktiga 2 täpsustatakse püsielupaiga mõistet. Kuna praktikas sätet selliselt juba tõlgendatakse ja rakendatakse, aitab muudatus vältida tarbetuid vaidlusi ja on seega positiivse mõjuga.

Eelnõu § 1 punktiga 3 täiendatakse § 7 lõiget 1, lisades kaitse alla võtmise eelduste loetelu „tähtsus ökosüsteemide sidususe tagamisel“. Sellisel täiendusel on positiivne mõju looduskeskkonnale, kuna annab parema võimaluse tagada ohustatud taime- ja loomaliikide levimis- ja sigimisvõimalused ökosüsteemide vahel ning aitab vältida loodusalade asurkondade geneetilist vaesestumist.

Eelnõu §1 punktiga 24 ja 25 täpsustatakse sõnastust ja luuakse õigusselgus, et kohaliku tähtsusega loodusobjekti kaitsekorralduskava koostamise ja kinnitamise õigus on kohalikul omavalitsusel. Muudatusega kaasnevaid mõjusid ei ole, kuna ka siiani on tõlgendatud, et kohalikul omavalitsusel on see õigus olemas. Samuti ei kaasne mõjusid seadusesse lisatava võimalusega koostada kaitsekorralduskava ka ranna ja kalda kaitse korraldamiseks.

Eelnõu § 1 punktidega 37, 39, 40, 43, 47, 52 ja 55 jäetakse LKSist välja veekaitsevööndit puudutavad sätted, mis kordavad veeseaduses sätestatud. Muudatus ei too kaasa sisulist mõju, kuid eri seadustes dubleerimise vähendamine muudab õigusruumi selgemaks ja üheselt mõistetavaks.

Eelnõu § 1 punktidega 38 ja 40 täpsustatakse nende sätete sõnastust, mis reguleerivad ehituskeeluvööndi ja piiranguvööndi arvestamist üleujutusala ja kaldaastangu korral. Praktikas on vööndite arvestamise lähtejoont arvestatud astangu ülaservast ja see ei muutu, kaldaastangut puudutava sättega tagatakse õigusselgus. Sõnastuse täpsustus ei too kaasa märkimist väärt mõjusid, kuna praktikas on seaduse rakendaja sätteid nii viisi ka kohaldanud. Regulatsiooni muutmisel üleujutuslalal on mõningane mõju, sest edaspidi ei liideta piiranguvööndi ja ehituskeeluvööndi puhul enam korduva üleujutusega alale terves ulatuses vööndi laiust.

Eelnõu § 1 punktis 41 termini „veehoidla“ asendamine terminiga „tehisjärv“, mõju puudub, kuna parandatakse üksnes veeseaduse muudatusega ekslikult sisse jäänud termin.

Eelnõu § 1 punktis 45 linna mõiste täpsustamine ei mõjuta senist tegevust.

Eelnõu § 1 punktide 49 ja 50 muudatused. Veeliiklusrajatise mõiste täpsustamine ei too kaasa

olulist mõju, kuna ka seni on tõlgendatud seda LKSi mõistes üksnes veeliiklust reguleeriva rajatisena. Mõju looduskeskkonnale on positiivne, kuna vähendab segadust ja välistab võimaluse, et ekslikult kavandatakse planeeringuga suurema keskkonnamõjuga veeliiklusrajatisi, näiteks paadikanaleid ja -sildu, mõju põhjalikult kaalumata.

Samuti on puhtalt tehniline muudatus mõiste „hüdromeetriateenistus“ asendamine mõistega „hüdromeetriajaam“. Mõiste „hüdromeetriateenistus“ ei ole enam kasutusel, kuna selliseid teenistusi ei ole olemas.

Eelnõu § 1 punktiga 51 täpsustatakse ehituskeeluvööndi erandeid riigikaitseehitiste korral. Muudatus ei mõjuta keskkonda. Risk, et riigikaitseehitiste erand seab ohtu ranna ja kalda kaitseeesmärgi, on minimaalne, kuna tegemist on väga piiratud arvu juhtumitega. Juba praegu suhtleb Kaitseministeerium Keskkonnaametiga kõikide ehituskeeluvööndi juhtumite korral enne projekti kooskõlastust ja veeloa taotlust. Ja kaitsealadel tuleb niikuinii saada esmalt Keskkonnaameti kooskõlastus. Positiivse mõjuna väheneb töökoormus, kuna kaob vajadus lahendada asju planeerigu kaudu, mis on suuresti formaalsus, kuna julgeolek on ülekaalukas avalik huvi.

Eelnõu § 1 punktis 56 tiheasustusosalal üksikpuude ja nende osade raiumise nõuete täpsustamine ei too kaasa olulist mõju, kuna ka seni on omavalitsused käsitanud puude raiena ka nende osade eemaldamist ning väljastanud selleks lube. Mõningane tõus KOV-de töökoormuses võib tekkida täiendusega, millega antakse neile väljapool tiheasustusala elamumaal raie reguleerimise võimalus. Aga see ei ole suur, kuna elamumaadel reeglina ei ole ulatuslikke metsaga alasid.

Sätte mõju looduskeskkonnale on positiivne, kuna väheneb risk, et asulates kärbitaks oskamatult või põhjendamatult puid ning välistatakse elamumaadel puude kontrollimatud raied.

Eelnõu § 1 punktis 57 isendi definitsiooni ühtlustamine ei too kaasa olulist mõju, kuna juba praegu tõlgendab KeA kodumaiste liikide isendite tehingute üle järelevalvet tehes LKSi § 47 lõikes 1 sätestatud definitsiooni laiemalt ehk äratuntava osa all mõistetakse ka toodet.

Eelnõu § 1 punktiga 60 täiendatakse LKSi § 51 lõikes 1 sätestatud keelatud tegevuste nimekirja, mille kohaselt on lõhe, jõeforelli, meriforelli ja harjuse kudemis- ja elupaigana kinnitatud veekogul või selle lõigul keelatud ka temperatuuri muutmine. Muudatusel on positiivne mõju keskkonnale, kuna veekogu loodusliku temperatuurirežiimi muutmine mõjutab negatiivselt ja olulisel määral kalastikku ja jõe ökoloogilist seisundit.

Samas on juba keelatud olemasolevate paisude rekonstrueerimine ulatuses, mis tõstab veetaset, uute paisude rajamine ning veekogu loodusliku sängi ja veerežiimi muutmine ehk tegevused, millega võib kaasneda ka temperatuuri muutumine.

Eelnõu § 1 punktiga 61 jäetakse LKSi § 55 lõikest 2 välja täiendus, et sätestatud erand kehtib üksnes imetaja kohta. Mõju praktiliselt puudub, kuna kõnealust erandit kasutatakse väga harva ja selle rakendamisel ei saa teha vahet, millise loomarühmaga on tegemist, ega ole põhjendatud seda rakendada üksnes imetajate korral.

Eelnõu § 1 punktiga 62 lisatakse LKSi § 55 lõikesse 4 viide, et ka I kategooria looma surmamise korral tuleb sellest kirjalikult teatada Keskkonnaametile ühe tööpäeva jooksul (praegu on see nõue üksnes II ja III kategooria looma surmamise korral). Mõju puudub, kuna tegemist on ekslikult välja jäänud viitega, mida on aga ka seni rakendatud.

Eelnõu § 1 punkti 63 see osa, millega jäetakse § 55 lõike 6¹ punktist 2 välja viide kehtetule lõikele, on puhtalt tehniline muudatus ega too kaasa mingeid mõjusid.

Eelnõu § 1 punkt 64, millega täiendatakse § 55 lõikega 6², mis sätestab, et tegevuste kavandamisel ja elluviimisel, sh raidmete purustamisel ja teisaldamisel, tuleb vältida looduslikult esinevate lindude häirimist ning pesade ja munade hävitamist ja kahjustamist või pesade kõrvaldamist. Kuna tegemist ei ole uue keeluga, vaid § 55 lõike 6¹ linnustiku kaitset käsitlevate sätete täpsustamisega, siis ei too see kaasa olulist mõju. Säte on vajalik, et rõhutada vajadust veenduda enne tegevuste kavandamist ja elluviimist, et selle tegevusega ei kaasneks olemasolevate linnukaitsetsätete rikkumist. Samuti ei muutu nende sätete rakendamise ja järelevalve põhimõtted.

Eelnõu § 1 punktiga 57 mittekaitsealuse looma tapmist reguleeriva sätte kehtetuks tunnistamine ei too kaasa mõju, kuna sama on reguleeritud loomakaitseaduses.

Eelnõu § 1 punktides 67 ja 76 ajakohastatakse üksnes viidet Euroopa Parlamendi ja nõukogu määrusele (EÜ) nr 1007/2009 hülgetoodetega kauplemise kohta, seega mõju puudub.

Eelnõu §1 punktiga 72 muudetakse §58 lõiget 1 täpsustades sarnaselt võõrliikidega ka kodumaiste liikide võõrsilt sissetoodud elusate isendite loodusesse laskmise mõistet. Sätel on positiivne mõju looduskeskkonnale, kuna aitab tagada, et loodusesse ei satuks väljastpoolt Eestit pärit taimesendeid, sh nii rohttaimi kui puittaimi, kuna võõrsilt pärit genotüüpide levik põhjustab kohaliku geneetilise ressursi vaesumist.

Eelnõu § 1 punktis 73 kaitsealuste isendite loodusest korjamise korra täpsustamine ei too kaasa olulist mõju. Vähesel määral võib mõju olla positiivne, kuna vähendab töökoormust. Praegu küsitakse teaduseesmärgil kaitsealuste liikide isendite loodusest eemaldamiseks alati Keskkonnaametilt luba. Täpsustuse tulemusena võiks tulevikus teatud koguses III kaitsekategooria taimi, seeni ja selgrootuid teaduseesmärgil korjata ilma loata. See ei avaldaks negatiivset mõju looduskeskkonnale, kuna LKSi § 55 lõike 8 kohaselt on see juba praegu lubatud.

Eelnõu § 1 punktis 74 loomaliigi isendi jälitamise, surmamise, püüdmise ja märgistamise korra täpsustamise mõju ei ole oluline, kuna muudatusega viiakse säte vastavusse selle algse mõttega, mida on praktikas juba ka järgitud. Mõningal määral võib väheneda Keskkonnaameti töökoormus nende lubade väljastamisel, mida siiski on varem taotletud.

Eelnõu § 1 punktis 77 täpsustatakse kohaliku omavalitsuse pädevust LKSi alusel riikliku järelevalve tegemisel ja sellega olulist mõju ei kaasne, kuna tegemist ei ole sisulise muudatusega, täpsustatakse vaid normi. Pigem on mõju positiivne, kuna LKSi kehtiv sõnastus ja viide keskkonnajärelevalve seadusele, mida järgides ei saa üheselt aru, millistele juhtudele LKSi § 70² lõikes 2 viidatud on, asendatakse viitega konkreetsetele LKSi sätetele, mille alusel kehtestatud õigusaktide nõuete täitmise üle teeb järelevalvet kohaliku omavalitsuse üksus või asutus.

Eelnõu § 1 punktiga 100, millega muudetakse loodusobjektile tekitatud kahju määrade suurusi, olulist mõju ei kaasne, kuna uued määrad on kooskõlas muudatustega, mis on toimund majanduses ning elatustaseme kvaliteedis ja on seega ootuspärased.

6.2. Jahiseaduse muudatused (§ 2)

Mõju avaldav muudatus: jahiseaduse vastutussätete muudatused. Muudatused suurendavad õigusselgust, eriti Keskkonnaameti tegevusvaldkonnas, ja on suure positiivse mõjuga keskkonnale.

Jahilubade väljastamine elektrooniliselt muudab lubade väljastamise, täitmise, tagastamise ja säilitamise lihtsamaks, läbipaistvamaks, kontrollitavamaks ning säästlikumaks. Oluliselt paraneb kontroll ebaseadusliku jahipidamise üle.

Gaasirelvade kasutuselevõtul on positiivne mõju, kuna nende kasutamine on ohutum ja võimaldab reageerida paremas kooskõlas ründe iseloomuga. Lisakulu gaasirelvade kasutuselevõtt kaasa ei too, kuna need on oluliselt odavamad kui tulirelvad. Samuti ei lisandu kulu väljaõppele, kuna seda saavad korraldada KeA inspektorid ise.

Sihtrühm I: Keskkonnaameti inspektorid ja ametnikud. Trahvimäärade ja keskkonnale tekitatud kahju määrade tõstmine mõjutab Keskkonnaameti töökorraldust positiivselt, aitab tõhusamalt teha menetlustoiminguid ja samuti toimib see heidutusmeetmena ning annab seega märgatava positiivse tulemuse. Trahvimäärade suurendamine tagab õiglasema karistuse ja annab ka märku, millised rikkumised on enim taunitavad. Trahvimäärade ja keskkonnakahju määrade suurendamine mõjub ka preventiivse heidutusmeetmena ja Keskkonnaameti hinnangu kohaselt võivad rikkumised väheneda kuni 10%. Keskkonnale tekitatud kahju määra tõstmine annab õiguse alustada teatud ulukite ebaseadusliku küttimise korral kriminaalmenetluse, mis omakorda laiendab võimalusi selgitada välja süüdlasi

Elektrooniline jahilubade infosüsteem mõjutab Keskkonnaameti töökorraldust positiivselt, võimaldades operatiivsemalt ja tõhusamalt menetleda ebaseaduslikku jahipidamist.

Kaasnev mõju: keskkonnakahju määrade tõstmine mõjub samuti ulukeid väärtustavalt, andes selgelt märku, et riik hindab kõrgelt jätkusuutlikku ja reguleeritud jahipidamist kõigile ulukitele. Senised tagasihoidlikud ja jahiulukite tegelikule väärtusele mittevastavad keskkonnakahjud on eriti tugevas kontrastis kalapüügiseaduses kehtestatud kahjumääradega, näiteks kalapüügile seatud tingimuste rikkumise korral võivad need kordades ületada jahiulukite kahjumäärasid (üks keelualjal keelatud vahendiga püütud lõhekala kahjumäär on 900 eurot, põdra ebaseadusliku küttimise kahjumäär on 400 eurot). Seetõttu loob jahiseaduse alusel kehtestatud kahjumäärade tõstmine õigluse ka võrreldes teiste liikide kahjumääradega.

Keskkonnale tekitatud kahju määrade tõstmine tagab, et ulukite ebaseaduslik küttimine tulu saamise eesmärgil ei ole majanduslikult kasulik. Paraneb ka ulukite looduslik asurkond.

Keskkonnakahju sissenõudja märkimine seadusesse täpsustab kehtivat korda.

Jahilubade väljastamine muutub kvaliteetsemaks, sest Keskkonnaamet saab nende menetlemist kontrollida reaalselt.

Sihtrühm II: Keskkonnaagentuuri ulukiseirespetsialistid. Jahilubade elektrooniline infosüsteem koondab ja säilitab küttimis- ja vaatlusandmeid, mis on ulukiseire olulised sisendid. Juba katseprojekti käivitamise ja testimise käigus paranes andmete laekumine oluliselt paranenud.

Sihtrühm III: jahimehed.

Keskkonnaameti kehtestatud lisapiirangute rikkumise eest vastutuse lisamine jahiseadusesse on olulise positiivse mõjuga seaduskuulekusele. Jahipidamisel on oluline järgida mitte ainult jahiloal lubatud ulukiliigi tabamist, vaid paljude liikide korral on oluline järgida ka täpsustatud piiranguid uluki valikul ja küttimise korraldamisel, et jahipidamine oleks jätkusuutlik ning hetkeoludele vastav. Keskkonnaameti kehtestatud lisapiirangute ja lisatingimuste rikkumise vastutussätte lisamine annab jahimeestele selguse tegevuste lubatavusest ja võimaldab piirangute sihilikke rikkujaid vastutusele võtta.

Jahilubade menetlemine elektroonilise infosüsteemi kaudu on jahimehele säästlikum. Ära jäävad lubade väljaandmise ja tagastamisega seotud sõidu- ja ajakulu. Jahimehe jaoks muutub lubade väljastamise süsteem läbipaistvamaks, sest ta näeb ka teisi tema jahipiirkonnas väljastatud jahilubasid. Jahipidamine muutub ohutumaks, sest jahimees näeb, kellele, mis ajaks ja kuhu on jahiload väljastatud. Jahilubade elektrooniline infosüsteem täna juba töötab. Juba testperioodil on süsteemiga vabatahtlikult ühinenud üle poolte jahipiirkondadest.

6.5. Haldus- ja töökoormuse muutus

Planeeritud muudatuste mõjul väheneb avaliku sektori töökoormus. Eeldatavasti on positiivne mõju ka Keskkonnaametile, kus töökoormus peaks vähenema loodushoiutoetuse maksmise korra lihtsustamisel, kaitsealuste isendite loodusest korjamise korra täpsustamisel, jahilubade elektrooniliseks muutmisel. Samuti vähendab töökoormust vastutussätete korrastamine, mis suurendab õigusselgust ja seega muudab järelevalve selgemaks ning tõhusamaks.

Kodanike ja ettevõtjate halduskoormus oluliselt ei muutu või pisut väheneb. Loodushoiutoetuse maksmise korra lihtsustamisel väheneb mõningal määral toetuse taotleja halduskoormus.

7. Seaduse rakendamisega seotud riigi ja kohaliku omavalitsuse tegevus, eeldatavad tulud ja kulud

Arendus- ja halduskulude vahendid on planeeritud riigieelarve ja riigi eelarvestrateegia summade hulgas.

Trahvimäärade ja keskkonnakahju määrade tõstmisega võib kaasna rahaline tulu. Selle ulatust prognoosida on raske, kuna loodetavasti on määrade tõstmisel ka preventiivne mõju ehk rikkumised hoopis vähenevad.

8. Rakendusaktid

Seadusemuudatusega kaasneb järgmiste rakendusaktide muutmine:

- 1) Vabariigi Valitsuse 08.04.2005 määrus nr 69 „Kaitstava loodusobjekti või kaitsmata loomaliigi isendi hävitamise või kahjustamisega ning võõrliigi isendi loodusesse laskmisega tekitatud keskkonnakahju hüvitamise kord ja hüvitise määrad“;
- 2) Vabariigi Valitsuse 23.05.2013 määrus nr 79 „Jahiuluki ebaseadusliku hukkamise või jahiuluki elupaiga hävitamise või kahjustamisega keskkonnale tekitatud kahju arvestamise alused ja kahjumäärad“;
- 3) keskkonnaministri 28.05.2013 määrus nr 28 „Jahiloa vorm“;
- 4) keskkonnaministri 1. juuni 2006. a määrus nr 62 „Loodushoiutoetuse taotlemise, taotluse läbivaatamise ja toetuse maksmise kord, nõuded toetuse maksmiseks, toetuse määrad ning toetuse tagasinõudmise kord“;
- 5) kliimaministri määrus „Hävitamiskohustusega võõrliikide nimekiri“;
- 6) Vabariigi Valitsuse 08.07.2004 määrus nr 242 „Kaitstavat loodusobjekti sisaldava kinnisasja riigi poolt omandamise ja ettepanekute menetlemise kord ning kriteeriumid, mille alusel loetakse ala kaitsekord kinnisasja sihtotstarbelist kasutamist oluliselt piiravaks, ning kinnisasja väärtuse määramise kord ja alused“.

Täiendatud on LKSi § 77 lõike 1 volitusnormi sõnastust, et lisaks loodusobjektile tekitatud kahju hüvitamise korrale ja määradele saaks valitsus kehtestada ka keskkonnale tekitatud kahju tekitamise täpsemad alused ning kahju hüvitamise arvestamise alused. Muudatus on vajalik, et oleksid selged põhimõtted, millal keskkonnale on kahju tekitatud ja kuidas keskkonnale tekitatud kahju määra arvestada. LKSi § 77 lõikes 3 on sätestatud alused, millisel juhul tekitatakse loodusobjektile kahju ning samuti on samas paragrahvis kehtestatud loodusobjektile

tekitatud kahju alam- ja ülemmäärad (eelnõus on loodusobjektile tekitatud kahju hüvitamise alam- ja ülemmäärad kavandatud §-s 77¹). Volitusnormi alusel antavas määruises täpsustatakse loodusobjekti tüübiti seaduses nimetatud kahju tekitamise alused (vajaduse korral ka kahju tekitamise viisid) ja millises ulatuses kahjustatud loodusobjekt loetakse hävinenuks. Määratakse põhimõtted, kui on vaja kindlaks teha kahjustatud isendite arvu või mõõtmeid (nt puu tüve mõõtmiseks keskkonnakahju arvutamisel). Samuti kahju tekitamise määramise erisused, kui kahjustatakse või hävitatakse näiteks linnumune, kaitsealuse loomaliigi pesa või loom tiinus-, imetamis- või pesitsusajal. Muudatus on kooskõlas põhiseaduse § 113 põhimõtetega: LKSis on sätestatud või sätestatakse tekitatud kahju hüvitamiseks kohustuslikud elemendid, nagu isik, kes on kohustatud kahju hüvitama (muudatus § 77 lg-s 2¹, õigusvastaselt kahju tekitanud isik), tegevused, mille eest võib kahju hüvitamist nõuda (LKSis § 77 lg 3), kahju hüvitamise määrad (LKSis § 77 lg-d 4–10¹, eelnõus § 77¹), kes võib kahju hüvitamist nõuda (LKSis § 77 lg 2, KeA) ja nõude esitamise kord (LKSis § 77 lg 2, hagi esitamine kohtule), kahju tekitamise eest väljamõistetud hüvitise saaja (LKSis § 77 lg 2, riik), kahju tekitamise eest väljamõistetud hüvitise maksmise kord ja tähtpäev (LKSis § 77 lg 2, kohtu otsuse alusel).

LKSis § 77 lõike 1 kohane volitusnorm jääb oma asukohta, mistõttu jääb Vabariigi Valitsuse 08.04.2005 määrus nr 69 „Kaitstava loodusobjekti või kaitsemata loomaliigi isendi hävitamise või kahjustamisega ning võõrliigi isendi loodusesse laskmisega tekitatud keskkonnakahju hüvitamise kord ja hüvitise määrad“ kehtima kuni muutmiseni või uue kehtestamiseni.

Rakendusaktide kavandid on lisatud seletuskirjale.

9. Seaduse jõustumine

Seadus jõustub üldises korras, välja arvatud § 1 punktid 10, 30 ja 34, mis jõustuvad 2030. aasta 1. jaanuaril, et tagada vajalik ülemineku aeg.

Seadusega kavandatud muudatused on enamjaolt kehtivaid nõudeid täpsustavad, seega ei ole vaja muudatuste jõustumiseks pikemat kohanemisaega. Eelnõus on kavandatud ka muudatused, mis toovad kaasa vajaduse muuta rakendusakte. Rakendusaktide eelnõusid on kavandatud menetleda samal ajal seaduse eelnõu menetlusega.

10. Eelnõu kooskõlastamine

20.04.2020 esitati eelnõu esimest korda eelnõude infosüsteemi (EIS; toimiku number 20-0469) kaudu kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Maaeluministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile. Samuti saadeti sellekohane info Eesti Linnade ja Valdade Liidule ning järgmistele huvirühmadele: Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Erametsaliit, Eesti Jahimeeste Selts, Eesti Turismifirmade Liit, Eesti Orhideekaitse Klubi, Eesti Lamba- ja Kitsekasvatajate Liit, Eesti Mesinike Liit, Eesti Laevaomanike Liit, Eesti Sadamate Liit.

Kokku laekus ligi 150 ettepanekut ja kommentaari 33 asutuselt ja ühingult. Justiitsministeeriumi ja Kaitseministeeriumiga on toimunud põhjalikud läbirääkimised muudatusettepanekute üle. Teistel on võimalik saada tagasisidet enda esitatud ettepanekute ja kommentaaride kohta EISist. Lisaks on huvigruppidega (Maaeluministeerium, MTÜ Eesti Erametsaliit, MTÜ Eesti Metsa Abiks, Eesti Ornitoloogiaühing, Riigikogu metsanduse toetusrühm, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Toila Vallavalitsus, Eesti Seisukoorte Koolitusklubi MTÜ) toimunud kohtumiste ja arutelude käigus neid temaseid käsitletud ja tollase KeMi seisukohti tutvustatud.

Laekunud ettepanekud ja nendega arvestamise või arvestamata jätmise info ning sellekohased selgitused lisati seletuskirja lisa olevasse märkustega arvestamise tabelisse.

Valitsuse vahetuse tõttu esitati eelnõu (koos seletuskirja ja selle lisaks oleva tabeliga, kus olid kajastatud eelmise kooskõlastuse märkused) 02.07.2021 uuesti EISI kaudu kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Maaeluministeeriumile. Märkustega kooskõlastasid eelnõu Justiitsministeerium, Rahandusministeerium, Maaeluministeerium. Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ei kooskõlastanud.

Kokku laekus ligi 100 ettepanekut ja kommentaari 16 asutuselt ja ühingult. Justiitsministeeriumi, Kaitseministeeriumi ja Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumiga ning Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liidu ning Eestimaa Looduse Fondiga on toimunud arutelud ja läbirääkimised muudatusettepanekute üle.

Eelnõu ja seletuskiri esitati 01.11.2022 enne Vabariigi Valitsusele esitamist veelkord kooskõlastamiseks Justiitsministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Maaeluministeeriumile, Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Kaitseministeeriumile. Kaitseministeeriumil märkusi ei olnud. Teiste ministeeriumite märkuste põhjal on täiendatud seletuskirja ja märkustega arvestamise tabelit. Eelnõus on tehtud normitehnilisi parandusi. Rahandusministeeriumi ettepanekut ei ole märkustega arvestamise tabelis kajastatud, kuna muudatused on eelnõust välja jäetud ja esitatud Riigikogu menetluses oleva elektrituruseaduse ja teiste seaduste muutmise seaduse eelnõu (696 SE) juurde. Justiitsministeeriumi ettepanekul ei olnud eelnõus esitatud kujul Keskkonnaametile jälgimisseadmetiku kasutamise õiguse andmine põhjendatud ja sätted on eelnõust välja jäetud.

Eelnõu esitatakse kooskõlastamiseks Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumile, Regionaal- ja Põllumajandusministeeriumile, Rahandusministeeriumile, Haridus- ja Teadusministeeriumile, Justiitsministeeriumile ja Kaitseministeeriumile ning arvamuse avaldamiseks järgmistele huvirühmadele:

Eesti Linnade ja Valdade Liit, Eesti Keskkonnaühenduste Koda, Eesti Erametsaliit, Eesti Jahimeeste Selts, Eesti Orhideekaitse Klubi, Eesti Metsa- ja Puidutööstuse Liit, Kohtutäiturite ja Pankrotihaldurite Koda, Notarite koda, Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda, Eesti Looduskaitse Selts, Eesti Loodusturismi Ühing, Eestimaa Talupidajate Keskliit, Eesti Loodushoiu Keskus